

Електроенергиен Системен Оператор ЕАД

Финансов отчет

за годината, приключваща на 31 декември 2019 г.

Отчет за дейността за 2019 г.

Нефинансова декларация по чл.48 от ЗС

за годината, приключваща на 31 декември 2019 г.

Сдържание

Отчет за финансовото състояние	2
Отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход	4
Отчет за промените в собствения капитал	6
Отчет за промените в собствения капитал	7
Отчет за паричните потоци	8
Бележки към финансовия отчет.....	9

Отчет за финансовото състояние

<i>В хиляди лева</i>	Бележка	31 декември 2019	31 декември 2018	01 януари 2018
Нетекущи активи				
Имоти, машини, съоръжения и оборудване	15	2,399,076	2,326,607	2,212,808
Нематериални активи	16	7,645	6,779	5,194
Инвестиции	17	1,861	1,353	1,353*
Обща сума на нетекущите активи		2,408,582	2,334,739	2,219,355
Текущи активи				
Материални запаси	19	19,214	12,114	12,754
Търговски вземания и други вземания	20	59,224	73,567*	65,187*
Предплащания за текущи активи	22	193	834	834
Вземания от свързани предприятия	35	10,287	7,086*	5,124
Данъци за възстановяване	22	6,338	3,152	1,154
Парични средства и парични еквиваленти	23	204,118	323,737	393,954*
Обща сума на текущи активи		299,374	420,490	479,007
Общо активи		2,707,956	2,755,229	2,698,362

Бележките на страници 10 до 77 са неразделна част от този финансов отчет.

*Преизчислен, рекласифициран

Отчет за финансовото състояние (продължение)

В хиляди лева	Бележка	31 декември 2019	31 декември 2018	01 януари 2018
Капитал и резерви				
Акционерен капитал	24	131,577	131,577	131,577
Резерви	24	171,226	274,799	390,132
Преоценъчен резерв	24	1,790,778	1,791,498	1,705,849
Допълнителни резерви ф. „Специален“	24	19,106	19,106	19,106
Неразпределена печалба/(загуба)	24	(12,490)	(44,175)*	(36,818)*
Финансов резултат от текущ период	24	24,045	32,238	21,537*
Обща сума на капитал и резерви		2,124,242	2,205,043	2,231,383
Пасиви				
Нетекущи пасиви				
Пасиви по отсрочени данъци	18	138,863	140,646*	133,252*
Отсрочени приходи	26	206,612	171,785	124,888
Отсрочено финансиране	27	92,330	83,355	81,601
Задължения за обезщетения при пенсиониране	25	20,627	18,402	18,316
Обща сума на нетекущи пасиви		458,432	414,188	358,057
Текущи пасиви				
Задължения към свързани предприятия	35	19,995	19,773*	30,493
Аванси по присъединяване към ЕПМ		-	-	420
Търговски задължения	28	44,567	42,817*	23,002
Други краткосрочни задължения	28	25,741	29,853	31,259
Задължения за данъци	31	5,962	8,272	5,593
Задължения за обезщетения при пенсиониране	25	2,879	1,499	1,894
Отсрочено финансиране	27	3,554	3,119	2,894
Отсрочени приходи	26	5,855	4,599	4,975
Провизии	30	16,729	26,066*	8,392*
Обща сума на текущи пасиви		125,282	135,998	108,922
Общо пасиви		583,714	550,186	466,979
Общо капитал и пасиви		2,707,956	2,755,229	2,698,362

Бележките на страници 10 до 17 са неразделна част от този финансов отчет.

*Преизчислен, рекласифициран

Ангелин Цачев
Изпълнителен Директор

Одиторско дружество
„Захарина Нексия“ ООД

Жулиета Печеникова

Главен Счетоводител

върху който сме издали одиторски доклад с дата:

27. 03. 2020

„Захарина Нексия ООД“
Zaharina Nexia Ltd.

Управител: ..... Истриран одитор:.....

Отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход
За годината, приключваща на 31 декември

<i>В хиляди лева</i>	Бележка	2019	2018
Приходи от продажби	7	582,259	609,803
Други приходи от дейността	8	53,879	59,773
Други приходи от реинтеграция МСФО 9	8	6,902	15,033
Всичко приходи		643,040	684,609
Коректив за разходи за придобиване на машини, имоти съоръжения и оборудване	-	24,223	16,325
Разходи за електрическа енергия на балансиращ пазар	-	(106,109)	(122,535)
Технологични разходи по преноса	-	(125,281)	(111,957)
Материали	9	(20,697)	(19,007)
Външни услуги	10	(49,476)	(45,931)
Разходи за закупена разполагаемост	-	(79,602)	(71,704)
Амортизации	15,16	(78,680)	(101,604)
Разходи за възнаграждения на наети лица	11	(92,133)	(89,516)
Разходи за социално осигуряване и надбавки	12	(60,711)	(57,876)
Разходи за фонд СЕС	13	(20,207)	(20,367)
Други разходи за дейността	13	(8,071)	(25,889)
Промени в салдата на незавършено производство	-	627	160
Резултат от оперативна дейност		26,923	34,708
Печалба от продажба на нетекущи активи		121	214
Финансови приходи	14	271	1,609
Финансови разходи	14	(229)	(367)
Нетни финансови разходи		42	1,242
Печалба преди данъци		27,086	36,164
Приходи/(разходи) за данъци	18	(3041)	(3,926)
Нетна печалба за периода		24,045	32,238

Бележките на страници 10 до 77 са неразделна част от този финансов отчет.

Отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход (продължение)

За годината, приключваща на 31 декември

<i>В хиляди лева</i>	Бележка	2019	2018
Печалба/загуба		24,045	32,238
Друг всеобхватен доход			
<i>Компоненти, които няма да бъдат впоследствие рекласифицирани в печалбата или загубата:</i>			
Преценка на нефинансови активи	18		97,328
Преценки на задължение по план с дефинирани доходи	18, 25	(3,952)	(30)
Данъчни ефекти, свързани с тези компоненти	18	395	(9,729)
Друг всеобхватен доход за периода, нетно от данъци		(3,557)	87,569
Общо всеобхватен доход за периода		20,488	119,807

Бележките на страници 10 до 77 са неразделна част от този финансов отчет.

Ангелин Цачев
Изпълнителен Директор

Жулиета Печеникова
Главен Счетоводител

Отчет за промените в собствения капитал
За годината, приключваща на 31 декември
Всички суми са представени в хил. лв.

	Акционен капитал	Процентни резерви	Законови резерви	Допълнителни резерви ф. "Специален"	Резерв от преоценки по план. с дефинирани доходи	Други резерви	Неразпределена печалба/ (Непокрита загуба)	Общо собствен капитал
Салдо към 31.12.2018 г.	131,577	1,791,498	11,885	19,106	(7,762)	270,676	(11,937)	2,205,043
Изплатени дивиденди	-	-	-	-	-	(100,000)	-	(100,000)
Увеличение/(намаление) чрез прехвърляне между преоценъчния резерв и неразпределена печалба, нето от данъци	-	(720)	-	-	-	-	720	-
Увеличение/(намаление) чрез прехвърляне на законови резерви	-	-	1,273	-	-	-	(1,273)	-
Други изменения в собствения капитал	-	-	-	-	-	(1,289)	-	(1,289)
Сделки със собствениците	-	(720)	1,273	-	-	(101,289)	(553)	(101,289)
Печалба за годината	-	-	-	-	-	-	24,045	24,045
Друг всеобхватен доход:	-	-	-	-	(3,952)	-	-	(3,952)
Преоценки на нетния пасив по план с дефинирани доходи	-	-	-	-	(3,952)	-	-	(3,952)
Данък върху дохода, отнасящ се до компонентите на другия всеобхватен доход	-	-	-	-	395	-	-	395
Друг всеобхватен доход за годината, нетно от данъци	-	-	-	-	(3,557)	-	-	(3,557)
Общо всеобхватен доход за годината	-	-	-	-	(3,557)	-	24,045	20,488
Салдо към 31 декември 2019 г.	131,577	1,790,778	13,158	19,106	(11,319)	169,387	11,555	2,124,242

Отчет за промените в собствения капитал
За годината, приключваща на 31 декември

Всички суми са представени в хил. лв.

	Акцион- рен капитал	Преоценъ- чни резерви	Законови резерви	Допълнител- ни резерви ф."Специа- лен"	Резерв от преоценки по план. с дефинирани доходи	Други резерви	Неразпределена печалба/ (Непокрита загуба)	Общо собствен капитал
Салдо към 01.01.2018 г.	131,577	1,705,849	9,035	19,106	(7,735)	388,832	29,725	2,276,389
Корекция в СК в резултат на промяна на счетоводни политики	-	-	-	-	-	-	(38,053)	(38,053)
Корекция в СК в резултат на счетоводна Превзчислено салдо към 01.01.2018г.	131,577	1,705,849	9,035	19,106	(7,735)	388,832	(6,953)	(6,953)
Изплатени дивиденди	-	-	-	-	-	(95,946)	(26,875)	(122,821)
Увеличение/(намаление) чрез прехвърляне между преоценъчните резерв и неразпределена печалба, нето от данъци	-	(1,947)	-	-	-	-	1,947	-
Увеличение/(намаление) чрез прехвърляне на законови резерви	-	-	2,850	-	-	-	(2,850)	-
Други изменения в собствения капитал	-	-	-	-	-	(22,210)	(1,116)	(23,326)
Сделки със собствениците	-	(1,947)	2,850	-	-	(118,156)	(28,894)	(146,147)
Печалба за годината	-	-	-	-	-	32,238	32,238	32,238
Друг всеобхватен доход:								
Преценка на имоти, машини и съоръжения		97,328						97,328
Преоценки на нетния пасив по план с дефинирани приходи		-	-	-	(30)	-	-	(30)
Данък върху дохода, отнасящ се до компонентите на другия всеобхватен доход		(9,732)	-	-	3	-	-	(9,729)
Друг всеобхватен доход за годината, нетно от данъци		87,596	-	-	(27)	-	-	87,569
Общо всеобхватен доход за годината	-	87,596	-	-	(27)	-	32,238	119,807
Салдо към 31 декември 2018 г.	131,577	1,791,498	11,885	19,106	19,106	270,676	(11,937)	2,205,043

Финансов отчет
върху който сме издали одиторски
доклад с дата:
27. 03. 2020

Фирма: ФИЛДЪБ ОТЧЕТ, 270,676
ОДИТОРСКО ДРУЖЕСТВО
София
Рег. № 138
ЗАХАРИНОВА НЕКСИС ООД

Захарина Нексис ООД
Zaharina Neksia Ltd.
Управлятел:.....

Ангелин Цачев
Изпълнителен Директор

Жулиета Печеникова
Главен Счетоводител

**Отчет за паричните потоци
За годината, приключваща на 31 декември**

<i>В хиляди лева</i>	Бележка	31 декември 2019	31 декември 2018
Парични потоци от оперативна дейност			
Парични постъпления от клиенти, в т.ч.:		726,908	794,960
парични постъпления от свързани лица – група		51,314	33,578
Парични плащания на доставчици, в т.ч.:		(389,716)	(427,611)
парични плащания към свързани лица – група БЕХ		(149,723)	(207,828)
Парични плащания на персонал		(153,949)	(145,106)
Плащания за корпоративен данък		(5,162)	(8,500)
Плащания за други данъци и такси		(69,031)	(65,519)
ПП от финансираня по международни проекти		13,422	4,423
Други парични потоци от основна дейност (нето)		(3,234)	1,266
Курсови разлики		-	(26)
Други финансови		(25)	(46)
Нетен паричен поток от оперативна дейност		119,213	153,841
Парични потоци от инвестиционна дейност			
Закупуване на имоти, машини, съоръжения и оборудване		(140,825)	(103,149)
Постъпления от продажба на машини, съоръжения и оборудване		24	305
Получени лихви		253	1,607
Нетен паричен поток от инвестиционна дейност		(140,548)	(101,237)
Парични потоци от финансова дейност			
Изплатени дивиденди		(100,000)	(122,821)
Нетен паричен поток от финансова дейност		(100,000)	(122,821)
Нетна промяна в пари и парични еквиваленти		(121,335)	(70,217)
Парични средства и еквиваленти в началото на годината		325,928	396,145
Ефект от очаквани кредитни загуби		(475)	(2,191)
Парични средства и еквиваленти в края на годината	23	204,118	323,737

Бележките на страници 10 до 77 са неразделна част от този финансов отчет.

Ангелин Цанев
Изпълнителен Директор

Жулиета Печеникова
Главен Счетоводител

Бележки към финансовия отчет

1. Статут и предмет на дейност.....	10
2. Собственост и управление.....	10
3. База за изготвяне	17
4. Значителни промени в счетоводната политика	18
5. Функционална валута и валута на представяне.....	19
6. Използване на приблизителни оценки и преценки	19
7. Приходи.....	20
8. Други приходи от дейността	23
9. Разходи за материали.....	24
10. Разходи за външни услуги.....	24
11. Разходи за възнаграждения на наети лица	25
12. Разходи за социално осигуряване и надбавки	25
13. Други разходи.....	25
14. Финансови приходи и разходи.....	26
15. Имоти, машини, съоръжения и оборудване.....	27
16. Нематериални активи.....	31
17. Инвестиции	32
19. Материални запаси.....	36
20. Търговски вземания	36
21. Дългосрочни вземания	37
22. Други вземания.....	37
23. Пари и парични еквиваленти	37
24. Капитал и резерви	38
25. Доходи на наети лица	41
26. Приходи за бъдещи периоди	43
26. Приходи за бъдещи периоди (продължение).....	44
27. Приходи от отсрочено финансиране	44
28. Търговски и други задължения.....	45
29. Други задължения	45
30. Провизии.....	45
31. Задължения за данъци.....	45
32. Финансови инструменти.....	46
33. Оперативен лизинг	52
34. Условни задължения	52
35. Свързани лица.....	53
36. Събития след датата на отчетния период.....	62
38. Възнаграждение за одит	63
39. Промени в счетоводните политики	64
40. Значими счетоводни политики.....	66
41. Финансов обзор от ръководството.....	77
42. Корекция на грешка	77

Бележки към финансовия отчет**1. Статут и предмет на дейност**

Основните приоритети в дейността на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД (ЕСО ЕАД) и през 2018 г. бяха насочени към изпълнение на лицензионните си задължения, за осигуряване на оперативната надеждност на електроенергийната система по отношение на баланса на мощности и на адекватността на мрежата. С оглед изпълнение на тези си задължения, в дружеството бяха направени прогнози за потреблението и за необходимите генериращи мощности за неговото покриване в страната и в Региона в съответствие с изискванията за надеждна работа на системата.

През 2019 г. дружеството осъществяваше дейността си в условията на регулирани цени за достъп до електропреносната мрежа, за пренос през електропреносната мрежа, разполагаемост за студен резерв и разполагаемост за допълнителни (спомагателни) услуги.

С приемането на промените в Закона за енергетиката, обн. в ДВ, бр. 38/08.05.2018, считано от 01 юли 2018 г. ЕСО ЕАД закупува електрическата енергия за компенсиране на технологичните разходи по пренос на организиран борсов пазар, чрез участие на дългосрочния и краткосрочен пазарен сегмент, и по-конкретно в рамките на деня. Предвид подписаните от БЕХ ЕАД ангажименти по дело АТ.39767 (БЕХ-Енергетика) на Европейската комисия, ЕСО ЕАД не може да закупува енергия за покриване на технологичните разходи от пазара ден напред на „Българска независима енергийна борса“ ЕАД.

ЕСО ЕАД е пълноправен член на Европейската организация на системните оператори за пренос на електроенергия (ENTSO-E) и осъществява синхронната работа с останалите ЕЕС от Европа в съответствие с "Operation Handbook" на ENTSO-E въз основа на принципите на взаимната изгода, солидарност и взаимна помощ при аварийни ситуации за гарантиране на сигурно, качествено и ефективно снабдяване на потребителите с електрическа енергия. ЕСО ЕАД се стреми да повишава не само надеждността на преноса, но и икономическата ефективност при управление на активите като въвежда и използва най-съвременните методи за планиране, поддръжка и мониторинг.

През 2019 г. ЕСО ЕАД е акционер в тържната кантора JAO S.A, която изпълнява ролята на Единна Платформа за Разпределение (ЕПР) на преносни способности съгласно Регламент 2016/1719 за установяване на насоки за предварително разпределяне на преносна способност. JAO S.A разпределя дългосрочните преносни способности (годишни и месечни) на всички граници между страните-членки на ЕС.

„Електроенергиен системен оператор“ ЕАД е регистрирано в Търговския регистър при Агенцията по вписванията, ЕИК 175201304, със седалище и адрес на управление гр. София, район Витоша, п.код 1618, бул. „Цар Борис III“ № 201. Дружеството е учредено за неопределен срок. Регистрирано е по Закона за данък върху добавената стойност.

2. Собственост и управление

Едноличен собственик на капитала на дружеството е “Български енергиен холдинг” ЕАД (БЕХ ЕАД), регистрирано в Търговския регистър при Агенцията по вписванията с ЕИК 831373560, чийто Принципал е българската държава, чрез публичен орган – Министерство на енергетиката. Правото на собственост от страна на държавата се упражнява от Министъра на енергетиката.

Органите на управление са: Общото събрание (едноличен собственик на капитала), Надзорен съвет и Управителен съвет. Правата на едноличния собственик на капитала се упражняват от Съвета на директорите на БЕХ ЕАД.

Членовете на Надзорния съвет на независимия преносен оператор се избират от общото събрание на акционерите. Надзорният съвет е в състав от трима членове за срок от 5 години, като за избора им се уведомява Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР). Надзорният съвет на независимия преносен оператор приема решенията, които могат съществено да повлияят върху стойността на активите на оператора на преносна мрежа, включително решенията, свързани с одобряването на годишните финансови планове, нивото на задължнялост на оператора на преносна мрежа и обвързващи общото

Бележки към финансовия отчет**2. Собственост и управление (продължение)**

събрание на оператора решения, относно размера на дивидентите, които се разпределят между акционерите, избира и назначава отговорник по съответствието по смисъла на чл.81к, ал.2 от Закона за енергетиката, както и други въпроси, предоставени в неговата компетентност от закона или устава на ЕСО ЕАД.

Управителният съвет на независимия преносен оператор е в състав от трима членове с петгодишен мандат. Членовете на Управителния съвет се избират и освобождават от Надзорния съвет. Решенията на Надзорния съвет за избор, както и информация за условията, които уреждат мандата, продължителността и прекратяването му се изпращат на Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР). Управителният съвет взема решения, свързани с текущите дейности на оператора на електропреносната мрежа, управлението на мрежата и дейностите, необходими за изготвянето на 10-годишния план за развитие на мрежата, както и решава други въпроси, предоставени в негова компетентност от закона или устава на ЕСО ЕАД.

Органи на управление

Надзорният съвет /НС/ се състои от трима членове в състав:

1. Северин Въртигов – Председател на НС до м. март 2019 г.
2. Петър Петров – Председател на НС от м. март 2019 г.
3. Пламен Радонов – Член на НС
4. Костадин Язов – Член на НС

Управителният съвет /УС/ се състои от трима членове в състав, както следва:

5. Ангелин Цачев – Изпълнителен директор на ЕСО ЕАД и член на УС
6. Антон Славов – Председател на УС и Член на УС
7. Пламен Йорданов – Член на УС

На основание чл.81 к, ал.2 от Закона за енергетиката и в съответствие с Устава на дружеството надзорният съвет на ЕСО ЕАД избира отговорник по съответствието на дружеството. Отговорникът по съответствието на ЕСО ЕАД е Григор Григоров.

Дружеството се управлява и представлява от управителния съвет.

Непосредственото, ежедневно ръководство се осъществява от изпълнителния директор, съобразно уредените от Устава на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД негови компетенции.

Членовете на управителния съвет се избират и освобождават от надзорния съвет за срок от 5 години, а на първия Управителен съвет за срок от 3 години, съгласно разпоредбите на действащото законодателство.

Капитал

ЕСО ЕАД е с капитал 131 576 547 (словом: сто тридесет и един милиона петстотин седемдесет и шест хиляди петстотин четиридесет и седем) лева, разделен на 131 576 547 (словом: сто тридесет и един милиона петстотин седемдесет и шест хиляди петстотин четиридесет и седем) броя обикновени поименни акции, с номинална стойност 1 лев всяка една. Капиталът на дружеството е изцяло записан и внесен, както следва:

- 57 847 195 (словом: петдесет и седем милиона осемстотин четиридесет и седем хиляди сто деветдесет и пет) лева - непарична вноска – недвижими имоти и активи;
- 3 256 000 (словом: три милиона двеста петдесет и шест хиляди) лева - непарична вноска (апорт) от „Български енергиен холдинг“ ЕАД, ЕИК 831373560 на 3 203 броя акции от капитала на „Булгартел“ ЕАД, ЕИК 131341659, собственост на „Български енергиен холдинг“ ЕАД, съгласно Временно удостоверение № 3 от 23.10.2017 г. Непаричната вноска е с парична оценка в размер на 3 256 000 (три милиона двеста петдесет и шест хиляди) лева, определена по реда на чл. 72 от Търговския закон от три вещи лица, назначени с Акт № 20161128141234-11 от 26.05.2017 г.

Бележки към финансовия отчет

2. Собственост и управление (продължение)

- 2 482 167 (словом: два милиона четиристотин осемдесет и две хиляди сто шестдесет и седем) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2008 година;
- 5 660 561 (словом: пет милиона шестстотин и шестдесет хиляди петстотин шестдесет и един) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2010 година;
- 52 600 (словом: петдесет и две хиляди и шестстотин) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2011 година.
- 24 314 300 (словом: двадесет и четири милиона триста и четиринадесет хиляди и триста) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2015 година.
- 37 963 724 (словом: тридесет и седем милиона деветстотин шестдесет и три хиляди седемстотин двадесет и четири) лева, чрез превръщане на остатъка от нетната печалба на дружеството за 2016 г. и неразпределената печалба от минали години.

Предмет на дейност

Съгласно изискванията на ЗЕ, ЕСО ЕАД е собственик на активите, свързани с дейността по пренос на електрическа енергия, включително на преносната мрежа, има собствена идентичност, отделно седалище, персонал и ползва самостоятелно необходимото му оборудване и правни, счетоводни и информационни услуги. ЕСО ЕАД разполага с всички човешки, технически, физически и финансови ресурси, необходими за извършване на дейността по пренос на електрическа енергия. Дружеството има право да взема решения, независимо от вертикално интегрираното предприятие по отношение на активи, необходими за функционирането, поддръжката или развитието на преносната мрежа, както и правомощия да предлага обвързващи общото събрание решения, относно набиране на средства на капиталовия пазар чрез заем или увеличаване на капитала.

ЕСО ЕАД е носител на лицензия за пренос на електрическа енергия № Л-419-04/18.12.2013г. издадена с Решение № Р-205 от 18.12.2013г. от КЕВР на основание чл.39, ал.1, т.2 във връзка с чл.51, ал.1, т.1 и чл.52, ал.1 и ал.2 от ЗЕ за срок от 35 години;

С решение С-5/30.07.2015 година и Решение С-7/05.11.2015 г., КЕВР на основание чл. 10, пар. 1 и 2 от Директива 2009/72/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 13 юли 2009 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за отмяна на Директива 2003/54/ЕО, чл. 21, ал. 1, т. 27, чл. 81а, ал. 6 от ЗЕ, както и чл. 96, ал. 3 от Наредба № 3 от 21.03.2013 г. за лицензиране на дейностите в енергетиката, сертифицира ЕСО ЕАД като независим преносен оператор на електропреносната система на РБ и одобрява Правила за предоставяне на услуги от независимия преносен оператор на вертикално интегрираното предприятие и Програма за съответствието на ЕСО ЕАД. Нотифицирането на решението за определяне на оператора е публикувано в Официален вестник на Европейския съюз в брой С 428 от 19 декември 2015 г. Издаден е сертификат на ЕСО ЕАД за независимост на оператора на електропреносната мрежа.

Основните дейности съгласно притежаваната от ЕСО ЕАД лицензия №Л-419-04/18.12.2013 г. са:

- *пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа*

Дейността по пренос включва дейности по експлоатация, поддръжка, управление и развитие на електропреносната мрежа и осигурява непрекъснатост, надеждност и ефективност на преноса и транзитирането на електрическа енергия. Дейността по пренос на електрическа енергия е всеобщо предлагана услуга, която се управлява от електроенергийния системен оператор.

- *управление на електроенергийната система (ЕЕС)*

Дейностите по управление на ЕЕС включват единно оперативно управление, координиране и управление, както и контрола на режима на работа на ЕЕС; управление (диспечирание) на преноса или транзитирането

Бележки към финансовия отчет

и трансформирането на електрическа енергия; поддържане на баланс между производството и потреблението на електрическа енергия; осъществяване съвместна работа на електроенергийната система с електроенергийните системи на другите страни в съответствие с международни договори; предоставяне на равнопоставен достъп на ползвателите на мрежата за пренос и транзитиране на електрическа енергия; провеждане на търгове за студен резерв и/или двустранни договори за допълнителни услуги; сключване на сделки с операторите на съседни системи за взаимно компенсиране на презграничните потоци на електрическа енергия.

- **администриране на сделки с електрическа енергия и пазара на балансираща енергия**

Дейността включва поддържане на регистри на лицата, сключили сделки на пазара на електрическа енергия; поддържане на регистри на сключените договори на лицата, участващи на пазара на електрическа енергия; приемане, подреждане в приоритетни списъци по цена и технологични критерии и активиране на предложения и заявки за покупко/продажба на балансираща енергия; прилагане на методика за изчисляване и определяне на цени на балансираща енергия за всеки период на сетълмент; контрол върху финансовата обезпеченост на сделките с балансираща енергия.

- **измерване на електрическа енергия**

Дейността включва осигуряване и монтиране за сметка на ЕСО ЕАД на средствата за търговско измерване за всяко присъединяване на клиенти и производители на електрическа енергия към мрежата; поддръжка, отчитане, контрол и подмяна на средствата за търговско измерване на електрическа енергия; създаване, поддържане и администриране на база данни за всички търговски участници, присъединени към електропреносната мрежа.

Основни пазарни сегменти

ЕСО ЕАД има водеща роля в процеса на либерализация на електроенергийния пазар в България, както и в изпълнение на изискванията на Регламентите на Европейския съюз, уреждащи създаването на общ европейски пазар. Със стартирането на борсовата търговия от м. януари 2016 г. определени функции по администрирането на търговията в деня преди доставката и в рамките на деня на доставка се поемат от Българска независима енергийна борса (БНЕБ). Ролята и мястото на ЕСО ЕАД в този процес продължава да бъде от ключово значение. Пазарът на електрическа енергия включва няколко сегмента с различни продукти за търгуване, които са взаимосвързани и създават цялостната картина на процеса по разпределение на физически права за пренос, договаряне на покупките и продажбите на електроенергия, известяване, валидиране и регистриране на търговски графици – външни и вътрешни, балансиране и сетълмент.

Пазарът на електрическа енергия преди реалното време включва договарянето на покупките и продажбите на електрическа енергия на дългосрочна и краткосрочна база, чрез двустранни взаимоотношения и чрез сделки, сключени на платформите на БНЕБ ЕАД.

През м. април 2018 г. ЕСО ЕАД стартира успешно новия пазарен сегмент „в рамките на деня“ и продължи администрирането на почасовия пазар на всички сделки с електрическа енергия. Той допълва цялостната структура на пазара и дава възможност на търговските участници да търгуват в рамките на денонощието, да прогнозират производството и консумацията си близо до реалния час на търговия, и по този начин да минимизират значително разходите си за балансиране. Балансиращият пазар продължи да работи при същите условия, като се прилагат еднакви условия за балансиране на стандартните, специални и комбинирани балансиращи групи.

През 2019 г. беше увеличен броя на производителите от високо-ефективно комбинирано производство и от възобновяема енергия, която прекратиха договорите си с Обществения доставчик, респективно с Крайните снабдители и преминаха към продажба на цялата произведена електрическа енергия чрез платформите на БНЕБ ЕАД, като сключиха договор с Фонд СЕЕС за получаване на премия, която да покрие разликата до определената им от КЕВР преференциална цена. Това са производители с инсталирана мощност 1 MW и над 1 MW, които продават произведената електрическа енергия на пазара.

Бележки към финансовия отчет

Отчетната 2019 г. е петата година, през която се отчетат данни за работата на балансиращия пазар в изцяло пазарни условия и среда, при които ЕСО ЕАД определя за всеки период на септември количествата, които участват в балансирането на ЕЕС, съответно и своите разходи.

От м. ноември 2019 г. е въведена нова система за администриране на пазара, която обработва данни както за реализираните сделки в пазарен сегмент „ден напред“, така и в пазарен сегмент „в рамките на деня“. Чрез нея се осъществява и обменът на данни и файлове с платформите за реализиране на пазарно обединение в рамките на деня, проект SIDC (XBID) на българо-румънска граница. Проектът е създаден за управление и развитие на процедурите и техническата осъществимост на Единния европейски пазар в рамките на деня (SIDC – Single Intraday Coupling). Основната му цел е създаването на решение за трансгранична имплицитна непрекъсната търговия (едновременно разпределяне на енергия и капацитет) в рамките на деня в Европа. ЕСО вече е оперативна страна по проекта след въвеждането на пазарното обединение на българо - румънска граница във времеви интервал в рамките на деня, в реална работа от 19.11.2019 г., посредством локалния проект LIP 15, част от втората вълна за присъединяване към Единния европейски пазар в рамките на деня. Пазарът на балансираща електрическа енергия е организиран на пазарен принцип, като доставчици на балансираща енергия са всички производители с регулируеми агрегати, както и обекти на потребители, изпълнили техническите изисквания на ЕСО ЕАД. Цената на балансиращата енергия се определя по механизъм, регламентиран в Правилата за търговия с електрическа енергия и методика, неразделна част от тях, обн. в ДВ, бр.39 от 09 май 2014 г., изм. и доп. бр. 90 от 20 ноември 2015 г., изм. и доп. бр.100 от 15 декември 2017 г., изм. и доп. бр. 72 от 31 август 2018 г.

ЕСО ЕАД определя всеки месец, до 10-то число необходимата разполагаемост за допълнителни услуги на термичните централи за следващия месец, като заплащането е съгласно утвърдените разходи за допълнителни услуги от КЕВР за съответния регулаторен период. Разполагаемостта за студен резерв се договаря чрез търгове. Разходите за разполагаемост за допълнителни услуги и студен резерв се възстановяват чрез цената за достъп, а разходите за предоставената енергия за регулиране нагоре и регулиране надолу от доставчиците на балансираща енергия, се прехвърлят в цените за енергиен недостиг и енергиен излишък на балансиращия пазар.

ЕСО ЕАД поддържа баланса между производството и потреблението, сигурността и качеството на доставките в ЕЕС, като ползва балансиращата енергия, предоставена от диспечерируеми производствени и консумиращи обекти.

Пазарните сегменти, които влияят върху годишните резултати на ЕСО ЕАД са:

- Пазар на електрическа енергия;
- Пазар на балансираща енергия;
- Пазар на допълнителни услуги в т.ч. на студен резерв;
- Търгове за предоставяне на преносна способност по междусистемните електропроводи.

През 2019 г. ЕСО подготви и изпрати в КЕВР предложения за някои съществени изменения в Правилата за търговия с електрическа енергия, предвиждащи въвеждане на ролята агрегатор на обекти за участие в балансиращия пазар, както и промени, свързани с изискванията на Регламента на ЕС, въвеждащ насоките за електроенергийно балансиране. Измененията ще влязат в сила през 2020 г.

В областта на изграждането на трансевропейската електроенергийна инфраструктура през 2019 ЕСО ЕАД представи и защити в рамките на работните групи към Европейската комисия пет проекта, които са включени в четвъртия европейски списък с проекти от общ интерес (ПОИ), съгласно Регламент 347/2013, вкл.:

1. Междусистемен електропровод ВЛ 400 kV между п/ст Марица Изток и п/ст Неа Санта;
2. Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Марица Изток и п/ст Пловдив;
3. Електропровод 400 kV между п/ст Марица Изток и ОРУ на ТЕЦ Марица Изток 3;
4. Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Марица изток и п/ст Бургас;

Бележки към финансовия отчет

5. Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Варна и п/ст Бургас.

Осигурено е безвъзмездно съфинансиране за изпълнение на проект от общ интерес 3.7.1. Нов междусистемен електропровод 400 kV между п/ст "Марица Изток", България и п/ст "Неа Санта", Гърция – на бълг. Територия. С решение на Европейската комисия (ЕК) от 23 януари 2019 г. дейност „Изграждане на нов междусистемен електропровод 400 kV между Марица изток, България и Неа Санта, Гърция”, на българска територия, с проектен организатор ЕСО ЕАД, е одобрена за съфинансиране от „Механизма за свързване на Европа“ на ЕС.

Националният план за инвестиции на Р България (НПИ) 2013-2020 за изпълнение на инвестиционни проекти от ЕСО ЕАД

През 2019 година от ЕСО ЕАД са завършени шест инвестиционни проекта от НПИ с обща стойност на инвестициите 35 591 278,68 лева, както следва:

- ✓ Проект BG-\$-0124: Подстанция „Карнобат“ – реконструкция на открита разпределителна уредба (ОРУ) 110 kV с обща стойност на инвестицията 6 365 114,85 лева;
- ✓ Проект BG-\$-0135: Рехабилитация на електропровод "Камчия" 220 kV с обща стойност на инвестицията 6 185 204,30 лева;
- ✓ Проект BG-\$-0151: Рехабилитация на електропровод "Камчия" 220 kV с обща стойност на инвестицията 12 502 294,99 лева;
- ✓ Проект BG-\$-0152: Рехабилитация на електропровод "Камчия" 220 kV с обща стойност на инвестицията 7 047 813,52 лева;
- ✓ Проект BG-\$-0144: Въздушна линия 110 kV – п/ст "Чернозем" – п/ст "Пясъчник" с обща стойност на инвестицията 780 094,38 лева;
- ✓ Проект BG-\$-0155: Въздушна линия 110 kV – п/ст "Чернозем" – п/ст "Пясъчник" с обща стойност на инвестицията 2 710 756,64 лева.

За всички проекти са подготвени пълен комплект от документи и са внесени заявления за възстановяване на разходите със средства от НПИ в Министерство на енергетиката.

Осигурено е безвъзмездно съфинансиране за изпълнение на проекти по Програма Хоризонт 2020. През 2019 г. са подписани шест нови споразумения за безвъзмездна помощ за изпълнение на проекти по програма Хоризонт 2020 на ЕК, вкл:

- Споразумение за безвъзмездна помощ № 832907 за проект "Интегрирано решение за киберсигурност за оценка на уязвимостта, мониторинг и защита на критични енергийни инфраструктури" - EnergyShield. Проектът е предложен за финансиране от консорциум от 18 организации с координатор компанията SIVECO ROMANIA SA и с участието на ЕСО ЕАД като партньор. Общият бюджет на проекта е 9 970 406,25 евро, като безвъзмездната помощ е в размер на до 7 421 437,50 евро. Максималният общ бюджет за дейностите, които ще бъдат изпълни от ЕСО ЕАД по проекта е 179 000,00 евро, като безвъзмездната помощ е в максимален размер, съгласно правилата на Хоризонт 2020 за компании – 70% или до 125 562,50 евро.
- Споразумение за безвъзмездна помощ № 862274 за проект "Улесняване на регионалния трансграничен пренос на електроенергия чрез иновация" – FARCROSS. Проектът е предложен за финансиране от консорциум от 30 организации с координатор компанията GIOUMPITEK MELETI SCHEDIASMOS YLOPOPSI KAI POLISI ERGON PLIROFORIKIS ETAIREIA PERIORISMENIS EFTHYNIS (UBITECH) и с участието на ЕСО ЕАД, като партньор в изпълнение на проекта. Общият бюджет на проекта е 13 643 692,50 евро, като безвъзмездната помощ е в размер на до 9 996 497,25 евро. Максималният общ бюджет за дейностите, които ще бъдат изпълни от ЕСО ЕАД по проекта е 416 250,00 евро, като безвъзмездната помощ е в максимален размер, съгласно правилата на Хоризонт 2020 за компании – 70% или до 291 375,00 евро.
- Споразумение за безвъзмездна помощ № 833673 за проект „Усъвършенствана симулационна платформа за киберсигурност за обучение по готовност в авиацията, морската и енергийната среда“- FORESIGHT.

Бележки към финансовия отчет

Проектът е предложен за финансиране от консорциум от 21 организации с координатор компанията EUROPEAN DYNAMICS LUXEMBOURG SA и с участието на ECO ЕАД, като партньор в изпълнение на проекта. Общият бюджет на проекта е 7 342 523,75 евро, като безвъзмездната помощ е в размер на до 5 997 018,50 евро. Максималният общ бюджет за дейностите, които ще бъдат изпълни от ECO ЕАД по проекта е 130 000,00 евро, като безвъзмездната помощ е в максимален размер, съгласно правилата на Хоризонт 2020 за компании – 70% или до 91 000,00 евро.

- Споразумение за безвъзмездна помощ № 833955 за проект „SDN – гъвкавост на микромрежите в електрическа енергийна система” - SDN-microSENSE.

Проектът е предложен за финансиране от консорциум от 31 организации с координатор компанията AYESA ADVANCED TECHNOLOGIES SA. ECO ЕАД участва като партньор в проекта. Общият бюджет на проекта е 12 723 177,50 евро, като безвъзмездната помощ е в размер на до 7 992 462,50 евро. Максималният общ бюджет за дейностите, които ще бъдат изпълнени от ECO ЕАД е 147 500,00 евро, като безвъзмездната помощ е в максимален размер, съгласно правилата на Хоризонт 2020 за компании – 70% или до 103 250,00 евро.

- Споразумение за безвъзмездна помощ № 863874 за проект „Подобряване на преносните възможности на регионалните граници чрез интелигентни пазарни технологии“ - TRINITY .

Проектът е предложен за финансиране и ще се изпълнява от консорциум от 19 организации с координатор компанията ETRA INVESTIGACION Y DESARROLLO SA. ECO ЕАД участва като партньор в проекта. В консорциума са включени 6 оператора на преносни електроенергийни системи от страните в региона (България, Сърбия, Северна Македония, Черна гора, Босна и Херцеговина и Франция) и 4 пазарни/борсови оператора (Сърбия, Черна гора, България и Унгария). Общият бюджет на проекта е 13 151 140,00 евро, като безвъзмездната помощ е в размер на до 9 854 253,28 евро. Максималният общ бюджет за дейностите, които ще бъдат изпълнени от ECO ЕАД е 538 323,75 евро, като безвъзмездната помощ е в максимален размер, съгласно правилата на Хоризонт 2020 за компании – 70% или до 376 826,63 евро.

- Споразумение за безвъзмездна помощ № 863927 за проект „Интегрирани енергийни решения и нови пазарни механизми за усъвършенствана гъвкавост на европейската енергийна мрежа“ – X-FLEX.

Проектът е предложен за финансиране от консорциум от 12 организации с координатор компанията ETRA INVESTIGACION Y DESARROLLO SA, и с участието на ECO ЕАД, като партньор в изпълнение на проекта. В консорциума са включени 12 научни организации и фирми от България, Гърция, Словения, Кипър и Австрия. Общият бюджет на проекта е 9 463 657,50 евро, като безвъзмездната помощ е в размер на до 6 624 560,25 евро. Максималният общ бюджет за дейностите, които ще бъдат изпълнени от ECO ЕАД е 335 500,00 евро, като безвъзмездната помощ е в максимален размер, съгласно правилата на Хоризонт 2020 за компании – 70% или до 234 850,00 евро.

Осигурено е безвъзмездно съфинансиране за повишаване на капацитета за сигурност на мрежите и информационните системи на Електроенергиен системен оператор ЕАД. С решение на Европейската комисия (ЕК) от 26 април 2019 г. дейност „Повишаване на капацитета за сигурност на мрежите и информационните системи на Електроенергиен системен оператор ЕАД“ е одобрена за съфинансиране от „Механизма за свързване на Европа“ на ЕС. Общата стойност на Дейността е 260 340 евро, от които размерът на безвъзмездното финансиране е 75% или 195 255 евро. Дейностите по Споразумението стартират на 08.05.2019 г. и съгласно графика следва да приключат на 20.05.2020 г. През 2019 е извършен анализ на съществуващите в ECO ЕАД системи относно съответствието им със изискванията на новото законодателство в областта на киберсигурността и са доставени и въведени в експлоатация 1800 бр. лицензи и специализирани мрежови устройства за мрежова сигурност и филтриране на съдържание.

ECO ЕАД успешно участва в програма „Инициатива за електроенергийни пазари“ (ЕМИ) в съответствие с подписан Меморандум за разбирателство No 0160/ЦУ/26.11.2018 с USEA (Енергийна асоциация на САЩ) в сътрудничество с Американската агенция за международно развитие (USAID). През отчетния период работната група разработи регионален модел на пазара на електрическа енергия, използвайки софтуерен продукт Antares. Моделът дава възможности за анализиране на интеграцията на пазара и

Бележки към финансовия отчет

влиянието ѝ върху пазарните цени на едро, разпределението на разходите за производство и трансграничния обмен на електроенергия както за отделните страни, така и за региона като цяло. В резултат от дейността на работната група с участието на ЕСО ЕАД е изготвен доклад „Оценка на въздействието на регионалната интеграция на пазара на електроенергия в Югоизточна Европа към 2025 г.“, на база на симулации от разработения регионален пазарен модел.

ЕСО ЕАД завърши успешно изпълнението на проект № BG16RFOP002-3.002-0037-C01 за проект „Повишаване на енергийната ефективност в „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД, одобрен за финансиране по оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 - процедура на предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG16RFOP002-3.002 “Повишаване на енергийната ефективност в големи предприятия“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Дейностите по Споразумението стартират през декември 2017 г. и приключват през декември 2019 г. През 2019 г. се изпълниха следните дейности:

- Дейност 1: Повишаване на енергийната ефективност чрез цялостна модернизация и реконструкция на системи за външно изкуствено осветление в 273 подстанции: През 2019 г. дейността е успешно изпълнена, като в изпълнение на договор 0045-ЦУ/22.04.2019 са доставени са и последващо са монтирани 273 комплекта нови LED осветители в 273 подстанции.
- Дейност 2: Повишаване на енергийната ефективност чрез оползотворяване на отпадна топлина от автотрансформатори в подстанция Пловдив и намаляване крайното потребление на електрическа и топлинна енергия за отопление: През отчетния период за изпълнение на дейността е подписан договор №0010-МЕР/07.03.2019 г. за „Доставка, монтаж и въвеждане в експлоатация на нова система за оползотворяване на отпадна топлина от автотрансформатори в подстанция „Пловдив“. В рамките на отчетния период всички дейности, включени в договора са в изпълнение, окончателно са завършени са Дейност 1 Проектиране и Дейност 2 Доставка. За завършване на Дейност 3 СМР е планирано провеждане на 72 часови изпитания през месец януари 2020 .
- Дейност 3: Въвеждане на система за енергиен мениджмънт БДС EN ISO 50001/EN ISO 50001: През 2019 г. е изпълнен Договор №0168-ЦУ/05.12.2018 г. с предмет „Въвеждане на система за енергиен мениджмънт БДС EN ISO 50001/EN ISO 50001“ и в ЕСО ЕАД е въведена система за управление на енергията с обхват „Управление на крайното потребление на енергия от експлоатационни и поддържащи дейности на обекти – подстанции, собственост на ЕСО ЕАД“.
- Дейност 4: Визуализация и публичност: През 2019 г. успешно са реализирани комплекс от дейности, свързани с популяризиране сред широката общественост на целите, резултатите и полученото финансиране от оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 за изпълнение на проект "Повишаване на енергийната ефективност в ЕСО ЕАД".
- Дейност 5: Сертифициране на система за енергиен мениджмънт БДС EN ISO 50001/EN ISO 50001: През 2019 г. дейност 5 е успешно изпълнена и на ЕСО ЕАД е издаден сертификат по стандарт БДС EN ISO 50001/EN ISO 50001 на Система на управление на енергията в Електроенергиен системен оператор ЕАД със срок на валидност три години.

През отчетния период 01.01.2019 г. – 31.12.2019 г. продължи изпълнението на подписаните споразумения за безвъзмездна помощ за подготовка и изграждане на обекти със статут проекти от общ интерес.

3. База за изготвяне

Този годишен индивидуален финансов отчет е изготвен в съответствие с Международните Стандарти за Финансово Отчитане, издадени от Съвета за Международния Счетоводни Стандарти (СМСС) и всички разяснения издадени от Комитета за Разяснения на МСФО, които ефективно са в сила на и от 1 януари 2019 г. и които са приети от Комисията на европейския съюз.

Финансовият отчет е одобрен за издаване от Управителен и от Надзорен съвет на ЕСО ЕАД на 18 март 2020 г.

Детайлна информация за счетоводните политики на Дружеството, включително промени, са оповестени в бележки 39-40.

Бележки към финансовия отчет

Финансовият отчет е изготвен на принципа на действащо предприятие, който допуска че Дружеството ще може адекватно да посреща и да погасява задълженията си в нормалния ход на дейността по отчетените стойности във финансовия отчет. Дружеството оперира в регулирана среда, има издадена лицензия за срок от 35 години за извършване на “пренос на електрическа енергия”, с права и задължения за дейността координатор на “специална балансираща група” ефективна от 04.02.2014 г. В тази връзка ръководството на Дружеството е предприело мерки да обоснове и защити ценови равнища пред КЕВР по лицензионната си дейност, така че да има адекватни ресурси да продължи своето оперативно съществуване в обозримото бъдеще.

Индивидуалният годишен финансов отчет включва индивидуален отчет за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход, индивидуален отчет за финансовото състояние, индивидуален отчет за промените в собствения капитал, индивидуален отчет за паричните потоци, както и пояснителни приложения. Приходи и разходи, с изключение на компоненти на друг всеобхватен доход, се признават в печалбата или загубата. Друг всеобхватен доход се признава в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход и включва елементи на приходи и разходи (включително корекции от прекласификация), които не са признати в печалбата или загубата, както изисква или както е разрешено от МСФО. Корекции от прекласификация са сумите, прекласифицирани в печалба или загуба в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход за текущия период, които са били признати в друг всеобхватен доход през текущия и предходни периоди. Транзакции със собствениците на Дружеството в качеството им на собственици се признават в отчета за промените в собствения капитал.

Дружеството избира да представи печалбата или загубата и другия всеобхватен доход в два раздела. Разделите се представят заедно, като този за печалбата или загубата е първи, следван непосредствено от раздела за другия всеобхватен доход.

Форматът на отчета за финансовото състояние е базиран на разграничението текущ/нетекущ.

Възприетата счетоводна политика е последователна с прилаганата през предходната година.

4. Значителни промени в счетоводната политика

Прилагането на МСФО 16 лизинг няма съществен ефект върху финансовите отчети на дружеството.

Лизинг на активи с ниска стойност

№ по ред	Актив	Разход за отчетния период	Срок на лизинга	Стойност на задължението до края на лизинговия договор
1.	Машини и съоръжения	86 312,48	До края на 2020 г.	51 837,23
2.	Сгради и паркоместа	184 723,36	До края на 2020 г.	71 823,96
		271 035,84		123 661,19

Съгласно МСФО 16 Лизинг (влиза в сила за прилагане от 2019 г.) се установяват принципите за признаването, оценяването, представянето и оповестяването на лизинговите договори. Целта е да се гарантира, че лизингополучателите и лизингодателите представят необходимата информация по начин, осигуряващ достоверното отразяване на тези сделки. Тази информация служи на ползвателите на финансовите отчети като основа при определянето на ефекта, който лизинговите договори имат върху финансовото състояние, финансовите резултати и паричните потоци на дадено предприятие.

Съгласно параграфи 84 и 86 от Базата за заключения по МСФО 16, за лизингови договори, които са много на брой, но с ниска стойност, особено когато общата стойност на тези лизингови договори би имала несъществен ефект върху финансовите отчети като цяло, Съветът по международни счетоводни стандарти (СМСС) отбелязва, че при наличието на такива отчетни данни от лизингополучателят няма да

Бележки към финансовия отчет

се изисква да прилага изискванията за признаване и оценяване в МСФО 16, ако ефектът от това няма да бъде съществен за финансовите му отчети.

За целите на Годишния финансов отчет на ЕСО ЕАД бе изготвен анализ на лизинговите договори (договори за наем) в дружеството, съгласно който, договорите за наем в ЕСО ЕАД са с ниска стойност към 31.12.2019 г. в размер на 123 661,19 лв и са с несъществен ефект върху финансовия отчет, и не е налице предимство по отношение на ефекта върху отчетната информация, в резултат на което не следва да бъдат признати като лизинг и не следва да се прилага МСФО 16.

5. Функционална валута и валута на представяне

Този финансов отчет е представен в Български лева (BGN), която е функционалната валута на Дружеството. Цялата финансова информация представена в лева е закръглена до хиляда, освен когато е посочено друго.

6. Използване на приблизителни оценки и преценки

При изготвянето на този финансов отчет, ръководството е направило преценки, приблизителни оценки и допускания, които влияят на прилагането на счетоводните политики на Дружеството и на отчетените суми на активите и пасивите, приходите и разходите. Реалният резултат може да бъде различен от тези приблизителни оценки.

Приблизителните оценки и основните допускания се преразглеждат текущо. Преразглеждането на приблизителните оценки се признава проспективно.

(а) Преценки

Информация за критични преценки, направени при прилагане на счетоводните политики, които имат най-значителен ефект върху признатите суми във финансовия отчет, се съдържа в следните бележки:

- Бележка 32 – класификация на лизинга.
- Бележка 19 – Оповестяваща материални запаси;
- Бележка 20 - Оповестяваща търговски вземания.

(б) Несигурност в допусканията и оценките

Информация за несигурност в допусканията и оценките, за които има значителен риск да доведат до съществени корекции в следващата финансова година, се съдържа в следните бележки:

- Бележка 25 – измерване на доходи на наети лица
- Бележка 33 – условни задължения.

Справедливи стойности

Някои от счетоводните политики и оповестявания на Дружеството изискват оценка на справедливи стойности за финансови и за не-финансови активи и пасиви.

Значими въпроси, свързани с оценките, се докладват на Одитния комитет на Дружеството.

Когато оценява справедливата стойност на актив или пасив, Дружеството използва наблюдаеми данни, доколкото е възможно. Справедливите стойности се категоризират в различни нива в йерархията на справедливите стойности на базата на входящите данни в техниките за оценка, както следва:

Бележки към финансовия отчет

6. Използване на приблизителни оценки и преценки (продължение)

- Ниво 1: котираны цени (некоригирани) на активни пазари за сходни активи или пасиви.
- Ниво 2: входящи данни различни от котираны цени, включени в Ниво 1, които, пряко (т.е. като цени) или косвено (т.е. получени от цени), са достъпни за наблюдаване за актива или пасива.
- Ниво 3: входящи данни за актива или пасива, които не са базирани на наблюдаеми пазарни данни (ненаблюдаеми входящи данни).

Ако входящите данни, използвани за оценка на справедливата стойност на актива или пасива, могат да се категоризират в различни нива от йерархията на справедливите стойности, тогава оценката на справедливата стойност се категоризира в нейната цялост в това ниво от йерархията на справедливите стойности, чиято входяща информация е от значение за цялостната оценка.

Повече информация за допусканията, направени при оценка на справедливите стойности, е включена в следните бележки:

- Бележка 15 – Имоти, машини и съоръжения
- Бележка 31 – Финансови инструменти.

7. Приходи

Виж счетоводна политика в Бележки 39(а)

В хиляди лева	2019	2018
Приходи от управление на електроенергийната система	238,605	267,164
Приходи от пренос през електропреносната мрежа	343,654	342,639
	582,259	609,803

7(а) Управление на електроенергийната система

В хиляди лева	2019	2018
Приходи от достъп до електропреносната мрежа	83,454	64,703
Приходи от междуоператорско компенсирание за изп. на преносните мрежи	3,763	3,404
Приходи от предоставено търговско право за пренос	20,618	44,014
Приходи от администриране на пазара, свързан с ел.енергия	130,770	155,043
Нетни приходи от продажба от управление на електроенергийната система ¹	238,605	267,164

Приходи от достъп до преносната мрежа

Всички потребители или снабдителни предприятия, присъединени към електропреносната мрежа от една страна и производители и търговци, които са продавачи по „външен график“, сключват договори с ЕСО ЕАД за достъп до електропреносната мрежа и заплащат цена за достъп, която се регулира от КЕВР. Приходите от цена достъп без достъп ВЕИ за отчетените количества 35 379 143 MW*h (2018 : количества 41 246 710 MW*h) възлиза на 33 761 хил.лв (2018: 51 438 хил. лв.). Отчетените приходи от достъп от ВЕИ за 2019 година възлизат на 11 045 хил. лв. (за 2018 година: 13 266 хил. лв.).

С ценово решение Ц-19/01.07.2019г. е въведена цена за достъп до електропреносната мрежа за производители, с изключение на производители на електрическа енергия от възобновяеми източници с

¹ В нетните приходи от продажби от УЕС за 2019г. не са включени други приходи в размер на 7,749 хил. лева и финансови приходи в размер на 26 хил. лева

Бележки към финансовия отчет

динамично променяща се генерация – от слънчева и вятърна енергия, присъединени към електропреносната и електроразпределителните мрежи, в размер на 2,12 лв./MWh, без ДДС, която се дължи от производители на електрическа енергия, с изключение на тези от слънчева и вятърна енергия. Приходите от цена достъп производство за отчетените количества 18 237 362 MW*h възлиза на 38 663 хил.лв.

Приходи от предоставени физически права за пренос

В съответствие с многостранното споразумение за междуоператорско компенсиране за разходите и в резултат на приемането на трансгранични потоци електроенергия през 2019 г. е признат приход за Дружеството на обща стойност 43 611 хил. лв (2018 г.: 44 014 хил. лв).

Притежавайки лиценза за пренос на електрическа енергия и активите от електропреносната система, ЕСО ЕАД е длъжно да прилага изискванията на Регламент (ЕО) №714/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година. Съгласно т. 6, чл. 16 от същия всички приходи от разпределението на междусистемните електропроводи се използват за следните цели:

- а) гарантиране на действителната наличност на разпределения капацитет; и/или
- б) поддържане или увеличаване на междусистемните капацитети чрез мрежови инвестиции, по-специално в нови междусистемни електропроводи.

Ако приходите не могат да бъдат използвани ефективно за целите, посочени в първа алинея, букви а) и/или б), те може да бъдат използвани при условие одобрението на регулаторните органи на съответните държави-членки до максимална сума, която се определя от тези регулаторни органи като приход, който се взема предвид от регулаторните органи при одобряване на методиката за изчисляване на мрежовите тарифи и/или фиксирането на мрежовите тарифи.

Продажба на електрическа енергия от балансиращ пазар

Общият енергиен недостиг за 2019 г. е в размер на 624 727 MWh, спрямо на 814 687 MWh през 2018 г. като общото задължение на търговските участници към ЕСО ЕАД за реализирания енергиен недостиг възлиза на 130 755 608 лв., без ДДС.

Енергията за покриване на енергийния излишък през 2019 г. е 984 771 MWh, спрямо 1 040 705 MWh през 2018 г., като общото задължение на ЕСО ЕАД към търговските участници за реализирания енергиен излишък възлиза на 9 563 357 лв., без ДДС.

Бележки към финансовия отчет

7. Приходи (продължение)

7(б) Приходи от пренос през ЕПМ

В хиляди лева	2019	2018
Приходите от пренос през ЕПМ	320,662	342,639
Приходи за поевтиняване на тарифата	22,992	-
Нетни приходи от продажба от пренос през ЕПМ²	343,654	342,639

Приходите от пренос през ЕПМ за отчетените количества 35 379 143 MW*h (2018 : 41 246 710 MW*h) възлиза на 320 661 хил.лв (2018: 342 639 хил. лв.). Признат приход за поевтиняване на тарифата 22,992 хил.лв.

7 Отчетен резултат от утвърдените цени за достъп до и пренос през електропреносната мрежа

Хил. лв	Отчет към декември 2019 г.	Отчет към декември 2018 г.
Финансов резултат формиран от цена достъп за крайни клиенти	(3,209)	640
Финансов резултат формиран от цена достъп за производители, с изключение на производители от слънчева и вятърна енергия	(1,227)	0
Финансов резултат формиран от цена достъп за производители от слънчева и вятърна енергия	(586)	4,506
Финансов резултат формиран от цена пренос	(13,684)	(22,067)
Общо от регулирани цени	(18,706)	(16,921)
Други приходи/разходи формиращи печалба, в т.ч.:	45 792	53 085
<i>разходи за фонд Сигурност на електроенергийната система</i>	<i>(20,207)</i>	<i>(20,367)</i>
<i>други разходи извън УПР /по загубени съдебни дела, обезценки и провизии/</i>	<i>(3,584)</i>	<i>(22,852)</i>
<i>финансов резултат от нерегулирана дейност (почивен дом Енерго 2)</i>	<i>(499)</i>	<i>(514)</i>
<i>от междуоператорско компенсиране при взаимно използване на преносните мрежи, балансиращ пазар и периметрично плащане</i>	<i>19,830</i>	<i>30,409</i>
<i>приходи от външни финансираня и финансираня по Регламент 714/2009</i>	<i>9,668</i>	<i>8,846</i>
<i>приходи от неустойки по договори</i>	<i>4,270</i>	<i>8,108</i>
<i>приходи от застрахователни обезщетения</i>	<i>1,870</i>	<i>392</i>
<i>приходи от присъединяване</i>	<i>6,689</i>	<i>6,664</i>
<i>печалба от продажба на нетекущи активи</i>	<i>121</i>	<i>2,417</i>
<i>други приходи / разходи</i>	<i>18,622</i>	<i>15,845</i>
<i>реинтегрирана обезценка на вземания начислена в предходни отчетни периоди</i>	<i>6,902</i>	<i>15,033</i>
<i>от реконструкции на съоръжения , собственост на ЕСО ЕАД, от контрагенти, изграждащи инфраструктурни обекти</i>	<i>2,069</i>	<i>7,865</i>
<i>финансови приходи</i>	<i>41</i>	<i>1,238</i>
Счетоводна печалба (1+2+3+4+5)	27,086	36,164

² В нетните приходи от продажби от УЕС за 2019г. не са включени други приходи в размер на 52.298 хил. лева, приходи от продажба на нетекущи активи 121 хил.лв и финансови приходи в размер на 243 хил. лева

Бележки към финансовия отчет

Финансовият резултат от нерегулираната дейност се облага в съответствие с изискванията начл.204, ал.1 от ЗКПО.

8. Други приходи от дейността

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Приходи от реактивна енергия	12,908	11,977
Приходи от неустойки по неизпълнение на договорни задължения	4,271	8,108
Приходи от финансираня	3,597	3,500
Приходи от такса у-ие, тръжна документация, надлим.тел.разходи	15,943	15,477
Приходи от наеми и други услуги	2,181	800
Приходи от присъединяване и хим.лаборатория	6,704	6,681
Приходи от излишъци и ликвидация на машини и съоръжения	2,069	7,865
Приходи от наем на оптични влакна	66	69
Приходи от Регламент 714 на ЕС	6,044	5,220
Приходи от продажби Енерго 2	96	76
	53,879	59,773

Други приходи от реинтеграция МСФО 9

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Приходи от реинтеграция на обезценка по МСФО 9	7,324	24,043
Нетиране на приходи от реинтеграция с разходи по съд.дела	(422)	(9,010)
	6,902	15,033

През 2019 г. са отчетени общо 6,044 хил. лв на приход по Регламент 714, както следва:

През 2019 година е отчетена на приход сумата в размер на 2,853 хил. лв. за обекти, свързани с изпълнение на Регламент 714, както следва:

- ВЛ Пловдив-Златица- 1,001 хил.лв
- подстанция Варна 400/220- 158 хил.лв
- подстанция Добруджа 400/220/110- 786 хил.лв
- подстанция Златица 400/110- 56 хил.лв
- подстанция София Запад 400/110- 235 хил.лв
- подстанция Червена могила 400/110 – 244 хил. лв
- подстанция Благоевград 400/110 – 372 хил. лв

Признатите през 2019 г.на приход 3 192 хил. лв са от поддържане (ремонт) на следните активи:

- ВЛ 400 kV Иван Попов 180 хил. лв
- ВЛ 400 kV ПИОНЕР ЧЕТНИК 339 хил. лв
- ВЛ 400 kV ОДРИН, САКАР 305 хил. лв
- ВЛ 400 kV Мъдрец 175 хил. лв
- ВЛ НИШАВА И ВЕЛ МУРГАШ 327 хил. лв
- ВЛ 400 kV СЕРДИКА 15 хил. лв

Бележки към финансовия отчет

- ВЛ 400 kV Зорница -1 206 хил. лв
- ВЛ 400 kV Чирен Вършец 190 хил. лв
- ВЛ 400 kV Пирин 235 хил.лв
- ВЛ 400 kV Хеброс 53 хил.лв.
- ВЛ 400 kV Родина 118 хил.лв.
- ВЛ 400 kV Джерман Осогово 49 хил.лв.

9. Разходи за материали

Виж счетоводна политика в Бележка 39

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Разходи за основни материали	(3,653)	(3,379)
Разходи за течни горива и смазочни материали	(1,787)	(1,675)
Разходи за резервни части	(5,840)	(3,963)
Разходи за работно облекло	(505)	(550)
Разходи за инструменти и инвентар	(387)	(513)
Разходи материали охрана на труда	(579)	(517)
Разходи за други материали	(28)	(31)
Разходи за канцеларски материали и консумативи	(252)	(352)
Разходи за придобиване на нетекущи активи по стопански начин	(7,666)	(8,027)
	(20,697)	(19,007)

10. Разходи за външни услуги

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Разходи за ремонти	(16,900)	(13,923)
Разходи за наеми	(229)	(217)
Разходи за охрана обекти	(9,077)	(8,242)
Разходи за съобщителни услуги	(422)	(491)
Разходи за отопление и осветление	(1,024)	(998)
Разходи за застраховки	(11,041)	(11,120)
Разходи за абонаментно поддържане на техника	(521)	(379)
Разходи за информационни услуги	(1,803)	(1,185)
Разходи за други външни услуги	(2,480)	(3,188)
Разходи за независим финансов одит	(29)	(28)
Разходи за данъци и такси	(870)	(958)
Разходи такси БНЕБ	(613)	(103)
Разходи за трансграничен капацитет	(4,467)	(5,099)
	(49,476)	(45,931)

Бележки към финансовия отчет

11. Разходи за възнаграждения на наети лица

Виж счетоводна политика в Бележка 40

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Заплати и възнаграждения		(91,487)	(89,074)
Разходи свързани с планове за дефинирани доходи	25	(4)	(2)
Разходи за начислен неизползван платен годишен отпуск		(642)	(440)
		<u>(92,133)</u>	<u>(89,516)</u>

12. Разходи за социално осигуряване и надбавки

<i>В хиляди лева</i>		2019	2018
Пенсионни и здравни вноски		(22,154)	(20,487)
ТЗПБ, ПКБ		(1,772)	(1,640)
Социални разходи, надбавки и помощи персонал		(34,048)	(33,225)
Разходи за допълнително здравно осигуряване		(747)	(506)
Разходи за допълнително доброволно пенсионно осигуряване		(1,990)	(2,018)
		<u>(60,711)</u>	<u>(57,876)</u>

13. Други разходи

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Разходи за командировки		(950)	(826)
Разходи за обучение и квалификация		(380)	(571)
Разходи за дарения		(80)	(68)
Разходи за местни данъци и такси		(1,261)	(1,322)
Разходи фонд Сигурност на ЕЕС		(20,207)	(20,367)
Други разходи		(5,400)	(23,102)
		<u>(28,278)</u>	<u>(46,256)</u>

Други разходи

Други разходи за 2019 г. в размер на 5,400 хил.лв и включват 92 хил. лв разходи за брак на активи, разходи за членски внос в ENTSO-E, НТСЕБ и Камара на инженерите в инвестиционното проектиране на стойност 1,015 хил. лв., разходи за представителни цели, делегации и международни прояви- 182 хил. лв, разходи за провизии за екология - 139 хил.лева, разходи за провизии по т.д. 2547/2019 – 210 хил. лв на Топлофикация Русе ЕАД, разходи за провизии по т.д.112/2018г на Брикел ЕАД – 15 хил. лв, главници по отписани съдебни вземания на обща стойност 3,399 хил. лв (загубени съдебни дела),нежелани обмени-105 хил.лв., разходи за стипендии – 24 хил.лв, разходи за дънъци по ЗКПО и др. – 83 хил.лв, 54 хил. лв- отчетна стойност на продадените активи, лихви за забава по споразумение, преквърлено с въспителния баланс от преобразуването с НЕК ЕАД през 2014 г. - 82 хил.лв.

Други разходи за 2018 г. в размер на 23,256 хил.лв и включват 60 хил. лв разходи за брак на активи, разходи за членски внос в ENTSO-E, НТСЕБ и Камара на инженерите в инвестиционното проектиране на стойност 1,031 хил. лв., разходи за представителни цели, делегации и международни прояви- 188 хил. лв, разходи за провизии за екология - 197 хил.лева, разходи за провизии по т.д. 521/14 – 5,677 лв., главници и лихви по отписани съдебни вземания на обща стойност 15,778 хил. лв (загубени съдебни дела), разходи за стипендии – 28 хил.лв, разходи за дънъци по ЗКПО и др. – 85 хил.лв, разходи за възстановени щети и възстановено ДДС – 10 хил.лв., разходи за бракуване на МЗ – 4 хил.лв, 39 хил. лв- отчетна стойност на продадените активи и 5 хил. лв нетирана обезценка на дълготрайни активи .

Бележки към финансовия отчет
14. Финансови приходи и разходи

Виж счетоводна политика в Бележки 40(б)

Признати в печалби и загуби

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Лихви по разплащателни сметки		18	128
Лихви по депозитни сметки		249	1,479
Приходи от курсови разлики (нетно)		4	2
Финансови приходи		271	1,609
Разходи за лихви от задължения за обезщетения за пенсиониране	25	(199)	(288)
Разходи за лихви		(-)	(5)
Нетна загуба от валутни курсови разлики		(5)	(28)
Банкови такси		(25)	(46)
Финансови разходи		(229)	(367)
Нетни финансови разходи/приходи признати в печалби и загуби		42	1,242

Бележки към финансовия отчет
15. Имоти, машини, съоръжения и оборудване

Виж счетоводна политика в Бележки 40(ж)

<i>В хиляди лева</i>	Земни и сгради	Машини, съоръжения и оборудване	Транспортни средства	Стопански инвентар и други	Разходи за придобиване на ДМА	Общо
Отчетна стойност						
Баланс към 1 януари 2018	169,458	2 263,150	24,319	1,673	82,572	2 541,172
Придобити активи	233	2	-	-	117,838	118,073
Трансфери	1,255	84,574	6,840	33	-92,702	-
Отписани активи	-2,270	-2,082	-428	-69	-	-4,849
Отписана амортизация от	-9,520	-329,775	-	-	-	-339,295
Нетен ефект от преоценка	7,065	90,258	-	-	-	97,323
Баланс към 31 декември 2018	166,221	2 106,127	30,731	1,637	107,708	2 412,424
Баланс към 1 януари 2019	166,221	2 106,127	30,731	1,637	107,708	2 412,424
Придобити активи	-	28	-	-	148,582	148,610
Трансфери	2,934	108,085	131	34	-111,184	-
Отписани активи	-76	-2,644	-489	-70	-	-3,279
Баланс към 31 декември 2019	169,079	2,211,596	30,373	1,601	145,106	2,557,755

Бележки към финансовия отчет

15. Имоти, машини, съоръжения и оборудване (продължение)

<i>В хиляди лева</i>	Земи и сгради	Машини, съоръжения и оборудване	Транспортни средства	Стопански инвентар и други	Разходи за придобиване на ДМА	Общо
Амортизация и загуби от обезценка						
Баланс към 1 януари 2018	7,841	302,005	17,011	1,508	-	328,365
Амортизация за годината	2,360	95,092	1,820	41		99,313
Отписани	-28	-2,039	-429	-69		-2,565
Отписана амортизация от	-9,521	-329,775	-	-		-339,296
Баланс към 31 декември 2018	652	65,283	18,402	1,480	-	85,817
Баланс към 1 януари 2019	652	65,283	18,402	1,480	-	85,817
Амортизация за годината	2,649	71,150	2,182	39		76,020
Отписани	-1	-2,598	-489	-70		-3,158
Баланс към 31 декември 2019	3,300	133,835	20,095	1,449	-	158,679
Балансова стойност						
Към 1 януари 2019	165,569	2,040,844	12,329	157	107,708	2,326,607
Към 31 декември 2019	165,779	2,077,761	10,278	152	145,106	2,399,076

Заложени активи

Към 31 декември 2019 г. Дружеството не е заложило имоти, машини, съоръжения като обезпечение по свои задължения или задължения на трети лица.

Напълно амортизирани активи, използвани в дейността

Отчетната стойност на всички напълно амортизирани машини и съоръжения и оборудване, които все още са в употреба възлиза на 51,223 хил.лева.

Салдото към 01.01.2018 на преоценъчния резерв от последващи оценки е 1,705,849 хил. лв. През 2018 година е отписан резерв от последващи оценки на стойност 1,947 хил. лв в резултат на бракувани и продадени активи. Нетираното увеличение на преоценъчния резерв в следствие на извършена преоценка е в размер на 97,328 хил. лв., в т.ч. увеличение от преоценка - 100,004 хил. лв и намаление от обезценка – 2,676 хил.лв. Преоценъчният резерв е намален с начисления данък за преоценката в размер на 9,732 хил.лв. Салдото към 31.12.2019 година на резерва от последващи оценки на имоти, машини и съоръжения е на стойност 1,790,778 хил. лв.

Преоценка на имоти машини и съоръжения

С ефективна дата 31 декември 2018 г. е извършена преоценка на земи и сгради, машини, съоръжения и оборудване, специализирани транспортни средства, за които е избран модела за последваща оценка по справедлива стойност.

Оценката на нетекущите активи е извършена от независим лицензиран оценител. Оценката е извършена в съответствие със Закона за независимите оценители, Стандартите за бизнес оценяване и действащото към датата на изготвяне на доклада приложимо законодателство в Република България.

Бележки към финансовия отчет**15. Имоти, машини, съоръжения и оборудване (продължение)**

Оценката на нетекущите активи е извършена като за земи и административни сгради са приложени следните подходи:

- Разходен подход, базиращ се на оценка на отделните активи на обекта. (В рамките на подхода е приложен Метод на вещната стойност)
- Подход на пазарните сравнения (аналози), базиращ се на реализирани сделки на покупко-продажба на аналогични стопански субекти. (В рамките на подхода за оценката на недвижимите имоти е използван метода на сравнителната стойност)

В допълнение преоценената стойност на активите, оценени по метода на вещната стойност, е тествана за обезценка, с оглед определяне дали преоценената стойност е възстановима. В резултат на теста за обезценка не е възникнала необходимост от намаление на преоценената стойност.

За нуждите на оценката са използвани различни информационни източници:

- Общо икономическа информация;
- Индекси за изменения на валутни курсове;
- Извършено проучване и информация за пазара на недвижими имоти, реализирани сделки и наеми за района, в който се намира оценявания имот;
- Собствена база от данни на лицензирания оценител и други допускания и ограничаващи условия.

За земите са използвани сравними пазарни цени на терени, които са коригирани с коефициенти за отчитане на: изграденост и състояние на прилежащата инфраструктура, транспортен достъп и наличие на път, големината и делимост, действително и възможно застрояване и използване.

Преоценката на машини, съоръжения, оборудване и транспортна техника със специално предназначение от независим лицензиран оценител.

За извършената оценка на нетекущи активи, е направен анализ на следните фактори:

- оценка на техническото състояние
- натоварване/фактически капацитет
- инвестиционна стойност
- коефициенти на годност – физически, технологичен, икономически

Балансовата стойност към 31.12.2018 година на активите, за които е избран модела за последваща оценка по справедлива стойност е 2,208,595 хил. лв.

Към 31.12.2019 година съгласно МСС 36 „Обезценка на активи“ е извършен тест за обезценка на дълготрайните активи от Инженеритгсервиз София ООД. Въз основа на направените изчисления лицензирания оценител е направил заключение, че стойността в употреба към 31.12.2019 година е 2,583,841 хил. лв., което надвишава общата балансова стойност на дълготрайните активи към 31.12.2019 година.

Активи без документи за собственост

При извършената инвентаризация на недвижими имоти са констатирани 512 позиции дълготрайни материални активи по счетоводни регистри без документ за собственост. На база счетоводни данни недвижимите имоти собственост на „ЕСО“ ЕАД без документи за собственост са с балансова стойност към 31.12.2019 година в размер на 4 129 886,11 лв, в това число стъпки под електропроводи в размер на 1 524 139,46 лв. Недвижимите имоти без документи за собственост са прехвърлени от „НЕК“ ЕАД по счетоводните регистри на „ЕСО“ ЕАД на основание, вписано в търговския регистър на 04.02.2014

Бележки към финансовия отчет

година Решение с Протокол №71-2013 на „БЕХ“ ЕАД за преобразуване. Недвижимите имоти без документ за собственост по МЕР и в ЦУ са както следва:

- Недвижими имоти без документ за собственост в ЦУ на „ЕСО“ ЕАД – 2 позиции с балансова стойност 457 101,95 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР София град – 2 позиции с балансова стойност 272 450,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР София област – 109 позиции с балансова стойност 1 389 011,55 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Благоевград – 24 позиции с балансова стойност 66 618,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Монтана – 42 позиции с балансова стойност 74 964,67 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Плевен – 44 позиции с балансова стойност 114 810,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Горна Оряховица – 43 позиции с балансова стойност 202 322,01 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Русе – 21 позиции с балансова стойност 63 305,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Шумен – 35 позиции с балансова стойност 67 247,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Варна – 56 позиции с балансова стойност 120 583,13 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Бургас – 62 позиции с балансова стойност 1 000 650,31 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Стара Загора – 4 позиции с балансова стойност 97 457,74 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Хасково – 34 позиции с балансова стойност 44 935,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в МЕР Пловдив – 31 позиции с балансова стойност 95 255,00 лв.
- Недвижими имоти без документ за собственост в ЦДУ – 3 позиции с балансова стойност 63 174,75 лв.

Бележки към финансовия отчет
16. Нематериални активи
Виж счетоводна политика в Бележка 40(з)

<i>В хиляди лева</i>	Патенти и лицензи	Софтуер	Други	Разходи за придобиване на ДМА	Общо
Отчетна стойност					
Баланс на 01 януари 2018	10,910	20,714	2,428	0,000	34,052
Придобити				3,877	3,877
Отписани	-349	-245	-521		-1,116
Трансфери	49	3,828	-	-3,877	-
Салдо към 31 декември 2018	10,609	24,296	1,908	0,000	36,812
Баланс на 01 януари 2019	10,609	24,296	1,908	0,000	36,812
Придобити				3,526	3,526
Отписани	-119	-2,107	-192		-2,418
Трансфери	1,702	1,824	-	-3,526	-
Салдо към 31 декември 2019	12,192	24,013	1,716	0,000	37,921

Бележки към финансовия отчет

16. Нематериални активи (продължение)

<i>В хиляди лева</i>	Патенти и лицензи	Софтуер	Други	Разходи за придобиване на ДМА	Общо
Амортизации и загуби от обезценка					
Баланс на 1 януари 2018	7,096	19,677	2,085	-	28,858
Годишна амортизационна квота	1,228	937	126		2,291
Отписани	-350	-245	-521		-1,115
Баланс към 31 декември 2018	7,974	20,369	1,690	-	30,033
Баланс на 1 януари 2019	7,974	20,369	1,690	-	30,033
Годишна амортизационна квота	1,213	1,328	119		2,660
Отписани	-119	-2,107	-192		-2,418
Баланс към 31 декември 2019	9,068	19,590	1,618	-	30,276
Към 1 януари 2019	2,635	3,927	217	-	6,779
Салдо към 31 декември 2019	3,124	4,423	98	-	7,645

Обезпечение

Дружеството не е заложило нематериални активи като обезпечение по свои задължения или задължения на трети лица.

Отчетната стойност на всички напълно амортизирани нематериални активи, които все още са в употреба възлиза на 25,651 хил.лева.

17. Инвестиции

ЕСО ЕАД придобива 3 256 000 лева поименни акции с право на глас с номинална стойност в размер на 1 лев всяка на основание протоколи на Съвета на директорите на БЕХ ЕАД: №56/22.08.2017 година и №69-2017/07.11.2017 година. Увеличението на капитала по реда на чл.193 от Търговския закон, представлява непарична вноска /апорт/ на 3 203 броя акции, представляващи 50% от капитала на „Булгартел“ ЕАД. Останалите 50% от капитална „Булгартел“ ЕАД са придобити на основание, цитираните по горе решения на БЕХ ЕАД от „Булгартрансгаз“ ЕАД. Оценката на непаричната вноска е съгласно тройна оценителска експертиза рег. № 02-0382/4 от 01.08.2017 година, извършена по реда на чл.72, ал.2 от Търговския закон. Правата върху 3 203 на ЕСО ЕАД от капитала на „Булгартел“ ЕАД са удостоверени с временно удостоверение №003/23.10.2017 година. ЕСО ЕАД е приложило МСФО 36 по отношение на инвестицията и е начислило обезценка.

Към 31.12.2019 стойността на инвестицията е, както следва:

Номинална стойност на инвестицията	3,256 хил. лв
Размер на обезценката	(1,903) хил. лв
Балансова стойност на инвестицията	1,353 хил. лв

Извършен е тест за обезценка от Инженеритгсервиз София ООД на инвестицията на ЕСО ЕАД в капитала на Булгартел АД, като е констатирано превишение на възстановимата стойност спрямо балансовата стойност на инвестицията, поради което не се наблюдават индикации за обезценка. Възстановимата стойност на инвестицията на дружеството в капитала на Булгартел АД към 31.12.2019 г. възлиза на 1,426 хил. лв.

Възстановимата стойност е изведена въз основата на изчислена справедлива стойност намалена с разходите за продажба. При формирането ѝ са използвани свободно наблюдаеми данни (пазарен подход) и такива които не са (тегла и норма на капитализиране) по смисъла на МСФО 13, и изведената стойност следва да се третира на ниво 2.

Бележки към финансовия отчет

През 2019 г. ЕСО ЕАД е акционер в тържната кантора JAO S.A, която изпълнява ролята на Единна Платформа за Разпределение (ЕПР) на преносни способности съгласно Регламент 2016/1719 за установяване на насоки за предварително разпределяне на преносна способност. JAO S.A разпределя дългосрочните преносни способности (годишни и месечни) на всички граници между страните-членки на ЕС. Стойността на придобиване на инвестицията в капитала на JAO S.A е в размер на 507 хил. лв.

18. Данъци

Виж счетоводна политика в Бележка 40(д)

Данъци признати в печалби и загуби

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Текущ данък		
Данък за текущата година	(4,429)	(7,377)
Отсрочен данък		
Възникване и обратно проявление на временни разлики	1,388	3,451
Общо разходи за данъци	(3,041)	(3,926)

Данъци признати в друг всеобхватен доход

<i>В хиляди лева</i>	2019			2018		
	Преди данъци	Данъчен (разход) приход	Нетно от данъци	Преди данъци	Данъчен (разход) приход	Нетно от данъци
Актьорски загуби по планове с дефинирани доходи	(3,952)	395	(3,557)	(30)	3	(27)
	(3,952)	395	(3,557)	(30)	3	(27)

Съответните данъчни периоди на Дружеството могат да бъдат обект на проверка от Данъчните органи до изтичането на 5 години от края на годината, в която е подадена декларация или е следвало да бъде подадена декларация, като могат да бъдат наложени допълнителни данъчни задължения или глоби, съобразно интерпретирането на данъчното законодателство. На ръководството на Дружеството не са известни обстоятелства, които биха могли да доведат до възникване на допълнителни съществени задължения в тази област. Последната приключила данъчна проверка на Дружеството за данък добавена стойност е направена за периода от 01.10.2019 г. до 31.12.2019 г. с Акт за прихващане или възстановяване № П-29002920010634-004-001/27.01.2020 г. Последната данъчна проверка за корпоративно подоходно облагане е извършена през 2015 година обхваща период до 31 декември 2010 г.

Бележки към финансовия отчет

18. Данъци (продължение)

Признати отсрочени данъчни активи и пасиви

Отсрочените данъчни активи и пасиви в баланса на ЕСО ЕАД към 31.12.2019 г. се дължат на следните позиции:

В хиляди лева	Активи			Пасиви		Нетно	
	31.12.2019	1.1.2019	2018	2019	2018	2019	2018
ДМА и други				151,180	154,061	151,180	154,061
Финансиране на ДА и други	(7,773)	(8,020)	(8,020)			(7,773)	(8,020)
Задължение за обезщ. при пенсиониране	(2,351)	(1,990)	(1,990)			(2,351)	(1,990)
Провизии	(271)	(772)	(772)			(271)	(772)
Неизплатени задълж. към местни физ лица	(249)	(568)	(568)			(249)	(568)
Задълж. за неизползван отпуск	(101)	(77)	(77)			(101)	(77)
Обезценка МЗ	(24)	(25)	(25)			(24)	(25)
Обезценка вземания	(804)	(1,047)	(1,047)			(804)	(1,047)
Обезценка парични средства	(532)	(704)	(704)			(532)	(704)
Обезценка инвестиции	(190)	(190)	(190)			(190)	(190)
Обезценка на активи	(22)	(22)	(22)			(22)	(22)
Данъчни (активи) пасиви	(12,317)	(13,415)	(13,415)	151,180	154,061	(12,317)	(13,415)
Нетиране на данъците	151,180	154,061	154,061	(151,180)	(154,061)	151,180	154,061
Нетни данъчни (активи) пасиви	138,863	140,646	140,646			138,863	140,646

При определяне на текущия и отсрочените данъци, Дружеството е възприело за счетоводната база, описаните в бележка 4. Значителни промени в счетоводната политика

При изчисление на отсрочените данъци към 31 декември 2019 година е приложена данъчна ставка 10%, която е определена със Закона за корпоративното подоходно облагане за 2019 година (за 2018 година е използвана също 10% ставка, която е приложимата съгласно закона за 2018 година).

Бележки към финансовия отчет
18. Данъци (продължение)
Движения на отсрочените данъци през годината

<i>В хиляди лева</i>	Баланс 1 януари 2018	Приз- нати в печалби и загуби	Приз- нати в друг всеоб- хватен доход	Баланс 31 декември 2018	Баланс 1 януари 2019	Приз- нати в печалби и загуби	Приз- нати в друг всеоб- хватен доход	Баланс 31 декември 2019
Имоти, машини, съоръжения и оборудване	149,828	(5,499)	9,732	154,061	154,061	(2,881)	-	151,180
Финансиране на ДА и други	(8,111)	91	-	(8,020)	(8,020)	247	-	(7,773)
Задължения по планове за дефинирани доходи	(2,021)	34	(3)	(1,990)	(1,990)	34	(395)	(2,351)
Провизии	(772)		-	(772)	(772)	501		(271)
Задължения към персонала	(399)	(169)	-	(568)	(568)	319	-	(249)
Начисления за неизпол- зван платен годишен отпуск	(68)	(9)	-	(77)	(77)	(24)	-	(101)
Обезценка материални запаси	(29)	4	-	(25)	(25)	1	-	(24)
Обезценка търговски вземания	(4,259)	2,096	1,116	(1,047)	(1,047)	243	-	(804)
Обезценка парични средства	(704)			(704)	(704)	172		(532)
Обезценка инвестиции			(190)	(190)	(190)			(190)
Обезценка активи	(21)	(1)		(22)	(22)	-		(22)
	133,444	(3,453)	10,655	140,646	140,646	(1,388)	(395)	138,863

Бележки към финансовия отчет

19. Материални запаси

Виж счетоводна политика в Бележка 40(е)

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Електроматериали	5,778	4,741
Оборудване електро	11,102	5,760
Материали за АСДУ	137	229
Материали механични	568	323
Горива, масла и химикали	199	221
Други материали	1,321	707
Друго оборудване	347	377
Обезценка материални запаси	(238)	(244)
	19,214	12,114

Промените в обезценката на материали са:

Обезценка

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Баланс на 1 Януари	(244)	(288)
Отписана обезценка на материали	6	44
Баланс на 31 Декември	(238)	(244)

През 2019 г. е извършен тест за обезценка на материалните запаси от Инженериттсервиз София ООД, с който е потвърдено, че балансовата стойност на материалните запаси към 31.12.2019 г. е равна на тяхната нетна реализуема стойност.

20. Търговски вземания

Виж счетоводна политика в Бележки 40

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Търговски вземания		7,842	6,474
Търговски вземания от клиенти достъп, пренос реактивна ен.		36,930	43,024
Търговски вземания от клиенти балансиращ пазар		14,023	24,247
Клиенти капацитет		59	
Присъдени и съдебни вземания		10,522	19,410
Обезценка на съдебни вземания		(10,152)	(19,588)
		59,224	73,567

Към датата на изготвяне на Годишния финансов отчет за 2019 г. са начислени:

1. Начислени са обезценки за съдебните и присъдени вземания по водените съдебни дела от дружеството в размер на 188 хил. лв за съдебни и 109 хил. лв за присъдени вземания към 31.12.2019 г.
2. Начислени са провизии за предстоящи разходи по съдебни дела, водени срещу ЕСО ЕАД в размер на 1,185 хил. лв за сметка на Други резерви и 224 хил. лв за сметка на текущия финансов резултат.

Експозицията на дружеството спрямо рисковете от промяна на лихвените проценти и анализ на чувствителността на финансовите активи и пасиви са оповестени в бележка 31 Финансови инструменти

Бележки към финансовия отчет

21. Дългосрочни вземания

В хиляди лева	Бел.	2019	2018
Дългосрочни вземания КТБ (н)		4,853	4,853
Обезценка на дългосрочни вземания КТБ (н)		(4,853)	(4,853)

Съдебни вземания – КТБ

Сумите, останали като налични в "Корпоративна търговска банка" АД, в размер на 5 456 513,61 лв са прехвърлени в съдебни вземания на основание предявен съдебен иск по чл.63, ал.1 от Закона за банковата несъстоятелност. Тези вземания са възникнали преди датата на откриване на производството по несъстоятелност. Към 31.12.2016 г. същите са отразени като дългосрочни вземания, като стойността на вземането и неговата обезценка в размер на 1 091 261,98 лв са отразени на отделно обособени балансови позиции. С решение на Управителен съвет с протокол №4/08.02.2017 година и Надзорен съвет с протокол №5/14.02.2017 година дата е извършена обезценка на вземането от „Корпоративна търговска банка” АД (в несъстоятелност) на стойност 4 853 418,57 лева, за сметка на текущия финансов резултат, която първоначално е отразена във финансовия отчет за 2016 година, а в последствие е сторнирана обезценка на стойност 603 095,04 във връзка с обявена от синдиките частична сметка за разпределение на наличните суми между кредиторите на КТБ АД (н) и е отнесена като краткосрочно вземане в баланса. Към 31.12.2019 г. посочените краткосрочни вземания са възстановени по банковите сметки на дружеството.

22. Други вземания

В хиляди лева	Бел.	2019	2018
Предплащания за текущи активи		193	834
		193	834
Корпоративен данък за възстановяване		2,880	2,232
ДДС за възстановяване		3,457	920
Разчети МПС и такса смет		1	-
		6,338	3,152

23. Пари и парични еквиваленти

В хиляди лева	Бел.	2019	2018
Парични средства в каса лева		19	14
Парични средства в каса във валута		11	15
Парични средства по банкови сметки		204,563	325,899
Обезценка на парични наличности		(475)	(2,191)
	31	204,118	323,737

Експозицията на дружеството спрямо рисковете от промяна на лихвените проценти и анализ на чувствителността на финансовите активи и пасиви са оповестени в бележка 31 Финансови инструменти.

Бележки към финансовия отчет

24. Капитал и резерви

ЕСО ЕАД е с капитал 131 576 547 (словом: сто тридесет и един милиона петстотин седемдесет и шест хиляди петстотин четиридесет и седем) лева, разделен на 131 576 547 (словом: сто тридесет и един милиона петстотин седемдесет и шест хиляди петстотин четиридесет и седем) броя обикновени поименни акции, с номинална стойност 1 лев всяка една. Капиталът на дружеството е изцяло записан и внесен, както следва:

- 57 847 195 (словом: петдесет и седем милиона осемстотин четиридесет и седем хиляди сто деветдесет и пет) лева - непарична вноска – недвижими имоти и активи;
- 3 256 000 (словом: три милиона двеста петдесет и шест хиляди) лева - непарична вноска (апорт) от „Български енергиен холдинг“ ЕАД, ЕИК 831373560 на 3 203 броя акции от капитала на „Булгартел“ ЕАД, ЕИК 131341659, собственост на „Български енергиен холдинг“ ЕАД, съгласно Временно удостоверение № 3 от 23.10.2017 г. Непаричната вноска е с парична оценка в размер на 3 256 000 (три милиона двеста петдесет и шест хиляди) лева, определена по реда на чл. 72 от Търговския закон от три вещи лица, назначени с Акт № 20161128141234-11 от 26.05.2017 г.
- 2 482 167 (словом: два милиона четиристотин осемдесет и две хиляди сто шестдесет и седем) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2008 година;
- 5 660 561 (словом: пет милиона шестстотин и шестдесет хиляди петстотин шестдесет и един) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2010 година;
- 52 600 (словом: петдесет и две хиляди и шестстотин) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2011 година.
- 24 314 300 (словом: двадесет и четири милиона триста и четиринадесет хиляди и триста) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2015 година.
- 37 963 724 (словом: тридесет и седем милиона деветстотин шестдесет и три хиляди седемстотин двадесет и четири) лева, чрез превръщане на остатъка от нетната печалба на дружеството за 2016 г. и неразпределената печалба от минали години.

Обикновени акции

Всички акции имат еднакъв ранг по отношение на остатъчните активи на Дружеството. Притежателите на обикновени акции имат право да получават дивиденди и имат право на един глас на акция по време на събрания на Дружеството. По отношение на акции на компанията, които се притежават от Дружеството, всички права са прекъснати, докато тези акции се произдадат.

Дивиденди

През 2017 година ЕСО ЕАД е разпределило дивидент в размер на 36,504 хил. лв. съгласно решение с протокол №38-2017 от 10.05.2017 г. на Съвета на директорите на БЕХ ЕАД (едноличен собственик на капитала на Дружеството към тази дата).

През 2018 година ЕСО ЕАД е разпределило дивидент в размер на 122,821 хил. лв. съгласно решение с протокол №24-2018 от 03.05.2018 г. – 12,821 хил. лв. и протокол №69-2018 от 27.11.2018 г. – 110,000 хил. лв. на Съвета на директорите на БЕХ ЕАД (едноличен собственик на капитала на Дружеството към тази дата).

Съгласно решение на Надзорния съвет с протоколи: №31/29.11.2018 година и №11/28.03.2019 година е направено предложение към едноличния собственик на капитала за увеличение на регистрираният капитал на ЕСО ЕАД в размер на 264 419 872,67 лв.

Предложението на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД не е прието от БЕХ ЕАД като с протокол №37-2019/11.06.2019 година е взето решение от едноличния собственик на капитала за покриване на загуба на ЕСО ЕАД от преходни периоди преди 01.01.2018 година в размер на 30 965 хил. лв. и съответно е отчислена вноска за фонд резервен в размер на 1 273 хил. лв.

Бележки към финансовия отчет

Съгласно решения на БЕХ ЕАД с протокол 65-2019/08.10.2019 г на СД за изплащане на допълнителен дивидент от ЕСО ЕАД през 2019 г. в размер на 100,000 хил. лв, както следва:
100,000 хил. лв за сметка на Други резерви.

Непарични изменения

Това оповестяване е по смисъла на МСС 7 „Отчет за паричните потоци“ - Инициатива за оповестявания – приет от ЕС на 6 ноември 2017 г. Тази промяна е свързана с информацията, предоставяна на потребителите на финансовите отчети, които да могат да подобрят разбирането си за ликвидността и финансовите операции на Дружеството. Промяната изисква допълнително оповестяване и пояснения да бъдат направени относно промените в пасивите на Дружеството във връзка с промени в резултат на непарични трансакции като придобивания и освобождавания, начислявания на лихви, ефекти от курсови разлики, промени в справедливите стойности, и други подобни.

Съпоставяне на промените във финансовите пасиви и собствения капитал с паричните потоци от финансови операции и други, непарични изменения

	Основен капитал	Собствен капитал		
		Резерви	Финансов резултат	Общо
Балансова стойност салдо към 01.01.2019 г.	131,577	2,085,403	(11,937)	2,205,043
Промени в резултат на парични потоци от финансова дейност				
Плащания от разпределение на печалба/дивиденди		(100,000)	-	(100,000)
Общо промени в резултат на парични потоци от финансова дейност	-	(100,000)	-	(100,000)
Други, непарични изменения				
Друг всеобхватен доход за годината, нетно от данъци		(3,557)		(3,557)
Увеличение/(намаление) чрез прехвърляне между преоценъчния резерв и неразпределена печалба, нето от данъци		(720)	720	
Увеличение/(намаление) чрез прехвърляне на законови резерви		1,273	(1,273)	-
Други изменения на резерви		(1,289)	-	(1,289)
Финансов резултат			24,045	24,045
Изменения, свързани с разпределение на печалба				
Други промени, свързани със собствения капитал - непарична вноска в капитала от инвестиция в съвместно предприятие				
Общо други, непарични изменения		(104,293)	23,492	(80,801)
Балансова стойност на 31.12.2019	131 577	1,981,110	11,555	2,124,242

Бележки към финансовия отчет**Законов резерв**

На основание чл.246 ал.2 т.1 от Търговския закон и чл.89 (2) от Закона за държавния бюджет на Република България за 2018 год., акционерните дружества с над 50 на сто държавно участие в капитала, в които средствата на фонд „Резервен“ са в размер, по-малък от една десета част от капитала, при приключване на финансовата 2017 г. правят отчисления за фонда в размер на една десета част от реализираната печалба, а когато така определените отчисления биха довели до превишаване на определения размер на фонд „Резервен“, правят отчисления в размер, съответстващ на средствата, необходими за неговото попълване.

Съгласно решение на БЕХ ЕАД с протокол 24-2018/03-05-2018 г. от печалбата за 2017 г. в размер на 28,491 хил. лв е отчислена 1/10 за вноса във фонд Резервен в размер на :

2,849 хил.лв., а останалата част е разпределена, както следва:

12,821 хил. лв. са заделени за дивиденди в полза на БЕХ ЕАД;

12,821 хил. лв., представляващ остатък от неразпределената печалба.

Съгласно решения на БЕХ ЕАД с протоколи 68-2018/20.11.2018 г. и 69-2018/27.11.2018г. за изплащане на допълнителен дивидент от ЕСО ЕАД през 2018 г. в размер на 110,000 хил. лв, както следва:

12,821 хил. лв. от неразпределената печалба за 2017 г;

1,234 хил. лв., неразпределената печалба от минали години

95,945 хил. лв за сметка на Други резерви.

Съгласно решение на Надзорния съвет с протоколи: №31/29.11.2018 година и №11/28.03.2019 година е направено предложение към едноличния собственик на капитала за увеличение на регистрираният капитал на ЕСО ЕАД в размер на 264 419 872,67 лв.

Предложението на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД не е прието от БЕХ ЕАД като с протокол №37-2019/11.06.2019 година е взето решение от едноличния собственик на капитала за покриване на загуба на ЕСО ЕАД от преходни периоди преди 01.01.2018 година в размер на 30 965 хил. лв. и съответно е отчислена вноса за фонд резервен в размер на 1 273 хил. лв.

Съгласно решения на БЕХ ЕАД с протокол 65-2019/08.10.2019 г на СД за изплащане на допълнителен дивидент от ЕСО ЕАД през 2019 г. в размер на 100,000 хил. лв, както следва:

100,000 хил. лв за сметка на Други резерви.

Преоценъчен резерв и Други резерви

Преоценъчният резерв на дружеството е формиран в резултат на преценка на имоти, машини, съоръжения и оборудване. Съгласно българското законодателство преоценъчният резерв, формиран от преоценката на имоти, машини, съоръжения и оборудване, не може да се разпределя за дивиденди.

На основание Решение на едноличния собственик на капитала на Дружеството, документирано с Протокол №71-2013 на „БЕХ“ ЕАД за преобразуване, вписано в търговския регистър на 04.02.2014 година, са прехвърлени от „НЕК“ ЕАД 353,275 хил.лв представляващи допълнителни резерви, отразени в счетоводните регистри на „ЕСО“ ЕАД и представени в Други Резерви – 353,268 хил. лв и 7 хил. лв - Резерв от преоценки по план. с дефинирани доходи.

През 2018 г., съгласно утвърдените Счетоводните политики, дружеството е извършило преценка на имоти, машини, съоръжения и оборудване, в едно с ефекта от данъците върху доходите, отнасящи се до компонентите на друг всеобхватен доход възлизащи на 87, 596 хил. лв, в т. ч. 97,328 хил. лв преценка и 9,732 хил.лв данък са представени в отделна секция „Резерв от преоценки на имоти, машини и съоръжения“ в Отчета за Промените в Собствения Капитал, за годината завършваща на 31.12.2018 г.

Преоценката на нетните пасиви по плановете с дефинирани доходи на персонала, в едно с с ефектът от данъците върху доходите, отнасящи се до компонентите на друг всеобхватен доход възлизащи на 3,557 хил.лв., са представени в отделна секция „Резерв от преоценки по план с дефинирани доходи“ в Отчета за Промените в Собствения Капитал, за годината завършваща на 31.12.2019 г.

Бележки към финансовия отчет

Други изменения на собствения капитал:

Други резерви към 31.12.2018 г.	270,676
Енерджи маркет -отписване за загубено съд.дело за вземания които не са вписани при преобразуването от 04.02.2014 г.	(103)
ЕФГ – провизия по съдебно дело, което не е прехвърлено при преобразуването от 04.02.2014 г.	(833)
ЕТ НИК-60- Н.Калаксьзов - провизия по съдебно дело, което не е прехвърлено при преобразуването от 04.02.2014 г.	(353)
Изплатен допълнителен дивидент по реш.СД БЕХ – протокол 65-2019/08.10.2019 г	(100,000)
Общо изменение	(1,289)
Други резерви към 31.12.2019 след ефекта от корекции и дивиденти	169,387

25. Доходи на наети лица

Виж счетоводна политика в Бележка 40(г)

В хиляди лева

	Бел.	2019	2018
Дългосрочни задължения за обезщетения при пенсиониране		20,627	18,402
Краткосрочни задължения за обезщетения при пенсиониране		2,879	1,499
Общо задължения за доходи на наети лица		23,506	19,901

Задължения за планове с дефинирани доходи при пенсиониране

Дружеството има задължение за изплащане на обезщетение при прекратяване на трудовите договори със служителите, които са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Обезщетенията са в съответствие с изискванията на чл. 222, ал. 3 от Кодекса на труда (КТ) в България и чл. 58 от Колективния трудов договор на дружеството. Съобразно цитираните разпоредби работникът или служителят има право на обезщетение от работодателя при прекратяване на трудовите правоотношения независимо от основанието за прекратяване, след като е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в размери и при условия, както следва:

1. Брутното му трудово възнаграждение за 2 месеца или

2. Брутното му трудово възнаграждение за 6 месеца - ако е работил в структурите на енергетиката през последните 10 години от трудовия си стаж.

(2) Работникът или служителят, има право на допълнително обезщетение над размерите по т.1 и т.2 на ал.1 при едновременно изпълнени условия и в размери както следва:

1. При прекратяване на трудовото му правоотношение по негова инициатива по реда на чл.325, ал.1 т. 1 от Кодекса на труда – по взаимно съгласие на страните изразено писмено в срок от 30 /тридесет/ календарни дни от датата на придобиване на правото на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

2. При условията на т.1, работник или служител който има продължителен трудов стаж в структурите на енергетиката над 10 до 30 години, има право на допълнително обезщетение /Об/ както следва:

1. при условията на ал.1, т.1 по формулата: $Об = 2 + t * 0.2,$

Бележки към финансовия отчет

25. Доходи на наети лица (продължение)

2. при условията на ал.1, т.2 по формулата: $Об = 6 + t * 0.2$, където t е трудовия стаж, придобит в структурите на енергетиката след десетата година, в години и месеци.

3. при трудов стаж в енергетиката над 30 години, обезщетението е колкото за 30 години.

Приблизителният размер на задълженията за планове с дефинирани доходи при пенсиониране към всеки отчетен период и разходите признати в печалби и загуби се базират на актюерски доклади (информация за използваните параметри и предположения е оповестена по-долу).

Плана за дефинирани доходи (задължение за изплащане на доход при пенсиониране) е нефинансиран.

Движения на настоящата стойност на задълженията по планове с дефинирани доходи

В хиляди лева	Бел.	2019	2018
Настояща стойност на задълженията към 1 януари		19,901	20,211
Платени суми		(1,861)	(1,742)
Разходите за настоящи услуги		1,314	1,115
Разходи за лихви		199	287
Актюерски (печалби)/загуби от промени във финансови предположения		3,952	30
Настояща стойност на задълженията към 31 декември	39(г)	23,505	19,901

Разходите са признати в следните позиции от отчета за всеобхватния доход

В хиляди лева	Бел.	2019	2018
Разходи за текущи услуги	11	(1,314)	(1,115)
Разходи за лихви върху задължението	14	(199)	(287)
Актюерска печалба/(загуба)	18	(3,952)	(30)
		(5,465)	(1,432)

Актюерски предположения

Основните актюерски предположения към датата на отчета (представени като осреднени стойности) са представени както следва:

	2019	2018
Дисконтов процент към 31 декември	1,00%	1,00%
Нива на бъдещи заплати	1,10%	1,10%
Нива на бъдещи доходи	1,10%	1,10%

Анализ на чувствителността на актюерските предположения

Ефект в хиляди лева	Задължение по план с дефинирани доходи	
	Увеличение	Намаление
Бъдещо увеличение на заплатите (0.5% изменение)	934	(874)
Дисконтов процент (0.5% изменение)	(881)	952
Бъдещо увеличение на текущото (0.5% изменение)	(927)	996

Бележки към финансовия отчет

25. Доходи на наети лица (продължение)

Възнагражденията на одитния комитет на ЕСО ЕАД за отчетния период са обобщени както следва:

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Възнаграждения на Одитния Комитет [ОК]		73	101
Социални осигуровки върху възнаграж. на членовете на ОК		12	9
Общо задължения за доходи на наети лица		85	110

Сума на неуредени задължения свързани с възнаграждения и осигуровки на членовете на одитния комитет (2019: 0 хил.лв; 2018: 0 хил.лв.).

26. Приходи за бъдещи периоди

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Отсрочени приходи – дългосрочни по Регламент 714/2009		206,612	171 785
Отсрочени приходи – краткосрочни по Регламент 714/2009		2,853	3,869
Отсрочени приходи – краткосрочни други		3,002	730
		212,467	176 384

Притежавайки лиценза за пренос на електрическа енергия и активите от електроенергийната система, ЕСО ЕАД е длъжно да прилага изискванията на Регламент (ЕО) №714/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година. Съгласно т. 6, чл. 16 от същия всички приходи от разпределението на междусистемните електропроводи се използват за следните цели:

- а) гарантиране на действителната наличност на разпределения капацитет; и/или
- б) поддържане или увеличаване на междусистемните капацитети чрез мрежови инвестиции, по-специално в нови междусистемни електропроводи.

През 2019 г. в ГФО на ЕСО ЕАД е заделена сума в кредита на сметка 755 Специален резерв, съгласно Регламент 714/2009 в размер на 83,465 хил.лв. от постъпленията за ФПП през 2019 г. По дебита на същата сметка са осчетоводени 43 611 хил.лв. за покриване на разходите за намаляване на цената достъп, 8 829 хил. лв са приход за усвоено финансиране на дълготрайни активи и 3 192 хил. лв са признати на приход от поддържане (ремонт) на дълготрайни активи.

В областта на изграждането на трансевропейската електроенергийна инфраструктура през 2019 ЕСО ЕАД представи и защити в рамките на работните групи към Европейската комисия пет проекта, които са включени в четвъртия европейски списък с проекти от общ интерес (ПОИ), съгласно Регламент 347/2013, вкл.:

- 1.Междусистемен електропровод ВЛ 400 kV между п/ст Марица Изток и п/ст Неа Санта;
- 2.Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Марица Изток и п/ст Пловдив;
- 3.Електропровод 400 kV между п/ст Марица Изток и ОРУ на ТЕЦ Марица Изток 3;
- 4.Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Марица изток и п/ст Бургас;

Бележки към финансовия отчет

26. Приходи за бъдещи периоди (продължение)

5. Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Варна и п/ст Бургас.

Осигурено е безвъзмездно съфинансиране за изпълнение на проект от общ интерес 3.7.1. Нов междусистемен електропровод 400 kV между п/ст "Марица Изток", България и п/ст "Неа Санта", Гърция – на бълг. Територия. С решение на Европейската комисия (ЕК) от 23 януари 2019 г. дейност „Изграждане на нов междусистемен електропровод 400 kV между Марица изток, България и Неа Санта, Гърция”, на българска територия, с проектен организатор ЕСО ЕАД, е одобрена за съфинансиране от „Механизма за свързване на Европа“ на ЕС.

Националният план за инвестиции на Р България (НПИ) 2013-2020 за изпълнение на инвестиционни проекти от ЕСО ЕАД

През 2019 година от ЕСО ЕАД са завършени шест инвестиционни проекта от НПИ с обща стойност на инвестициите 35 591 278,68 лева, както следва:

Проект BG-\$-0124: Подстанция „Карнобат“ – реконструкция на открита разпределителна уредба (ОРУ) 110 kV с обща стойност на инвестицията 6 365 114,85 лева;

Проект BG-\$-0135: Рехабилитация на електропровод "Камчия" 220 kV с обща стойност на инвестицията 6 185 204,30 лева;

Проект BG-\$-0151: Рехабилитация на електропровод "Камчия" 220 kV с обща стойност на инвестицията 12 502 294,99 лева;

Проект BG-\$-0152: Рехабилитация на електропровод "Камчия" 220 kV с обща стойност на инвестицията 7 047 813,52 лева;

Проект BG-\$-0144: Въздушна линия 110 kV – п/ст "Чернозем" – п/ст "Пясъчник" с обща стойност на инвестицията 780 094,38 лева;

Проект BG-\$-0155: Въздушна линия 110 kV – п/ст "Чернозем" – п/ст "Пясъчник" с обща стойност на инвестицията 2 710 756,64 лева.

За всички проекти са подготвени пълен комплект от документи и са внесени заявления за възстановяване на разходите със средства от НПИ в Министерство на енергетиката.

Неамортизираната стойност на посочените по –горе обекти към 31.12.2019 година по счетоводна сметка 755 „Регламент 714“ е на стойност 85 257 хил. лв. в това число: дългосрочна част 82 404 хил. лв. и краткосрочна част 2 853 хил. лв.

27. Приходи от отсрочено финансиране

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Отсрочено финансиране - дългосрочна част	92,330	83,355
Отсрочено финансиране - краткосрочна част	3,554	3,119
	<u>95,884</u>	<u>86,474</u>

Бележки към финансовия отчет

28. Търговски и други задължения

Виж счетоводна политика в Бележки 40

Търговски задължения

Експозицията на Дружеството към валутен и ликвиден риск свързан с търговски и други задължения е оповестена в бележка 31 Финансови инструменти.

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Задължения към доставчици на материали и услуги		16,018	13,128
Задължения към доставчици на студен резерв и услуги		6,910	5,492
Задължения към доставчици на балансиращ пазар		1,306	12,074
Задължения към застрахователи		3,561	604
Други търговски задължения		5,832	6,721
Доставчици на нетекущи активи		8,078	4,798
Задължения към доставчици БНЕБ		2,862	-
	31	44,567	42,817

29. Други задължения

<i>В хиляди лева</i>	Бел.	2019	2018
Депозити по търгове		9,339	12,248
Гаранции по договори		3,216	2,221
Задължения към персонала		8,806	9,750
Задължения за обществено осигуряване	31	4,380	4,421
Присъдени вземания ЮЛ		-	1,213
		25,741	29,853

30. Провизии

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Провизии по съдебни дела, водени срещу ЕСО ЕАД	16,590	25,869
Провизии за екология	139	197
	16,729	26,066

31. Задължения за данъци

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Разчети по данък върху доходите на физическите лица	2,200	2,416
Разчети по ЗКПО	83	86
Задължения към фонд Сигурност на ЕЕС	3,671	5,762
Други данъци, дългове и акцизи	8	8
	5,962	8,272

Бележки към финансовия отчет

32. Финансови инструменти

(а) Счетоводни класификации и справедливи стойности

Таблицата показва балансовите и справедливите стойности на финансовите активи и финансовите пасиви, включително нивата им в йерархията на справедливите стойности. Не е включена информация за справедливите стойности, ако балансовата стойност е разумно приближение на справедливата стойност.

В хил. лева	Бел.	Балансова стойност			Справедлива стойност			
		Заеми и вземания	Други финансови пасиви	Обща	Ниво 1	Ниво 2	Ниво 3	Общо
31 декември 2019								
Финансови активи, които не се оценяват по справедлива стойност								
Вземания от свързани лица	34	10,287	-	10,287	-	-	-	
Търговски вземания	20	59,224	-	59,224	-	-	-	
Пари и парични еквиваленти	23	204,118	-	204,118	-	-	-	
		273,629	-	273,629				
Финансови пасиви, които не се оценяват по справедлива стойност								
Задължения към свързани лица	34	-	(19,995)	(19,995)	-	-	-	-
Търговски задължения	28	-	(44,567)	(44,567)	-	-	-	-
Други задължения	29	-	(25,741)	(25,741)	-	-	-	-
			(90,303)	(90,303)				
31 декември 2018								
Финансови активи, които не се оценяват по справедлива стойност								
Вземания от свързани лица	34	7,086	-	7,086	-	-	-	-
Търговски вземания	20	73,567	-	73,567	-	-	-	-
Пари и парични еквиваленти	23	323,737	-	323,737	-	-	-	-
		404,390	-	404,390				
Финансови пасиви, които не се оценяват по справедлива стойност								
Задължения към свързани лица	34	-	(19,773)	(19,773)	-	-	-	-
Търговски задължения	28	-	(42,817)	(42,817)	-	-	-	-
Други задължения	29	-	(29,853)	(29,853)	-	-	-	-
			(92,443)	(92,443)				

На база на направените анализи ръководството счита, че балансовите стойности на финансовите активи и пасиви могат да се приемат за разумно приближение с тяхната справедлива стойност.

Бележки към финансовия отчет
32. Финансови инструменти (продължение)
(б) Управление на финансовия риск

Дружеството има експозиция към следните рискове от употребата на финансови инструменти:

- кредитен риск;
- ликвиден риск;
- пазарен риск.

(i) Общи положения за управление на риска

Политиката на Дружеството за управление на риска е развита така, че да идентифицира и анализира рисковете, с които се сблъсква Дружеството, да установява лимити за поемане на рискове и контроли, да наблюдава рисковете и съответствието с установените лимити. Тези политики подлежат на периодична проверка с цел отразяване на настъпили изменения в пазарните условия и в дейността на Дружеството. Дружеството, чрез своите стандарти и процедури за обучение и управление, цели да развие конструктивна контролна среда, в която всички служители разбират своята роля и задължения.

Одит комитетът на Дружеството следи как ръководството осигурява съответствие с политиките за управление на риска, и преглежда адекватността на рамката за управление на риска по отношение на рисковете, с които се сблъсква Дружеството. Одит комитетът на Дружеството използва помощта на Вътрешния одит. Вътрешният одит се занимава както с планирани, така и с изненадващи прегледи на контролите и процедурите за управление на риска, резултатите от които се докладват на Одит комитета.

(ii) Кредитен риск

Кредитният риск за Дружеството се състои от риск от финансова загуба ако клиент или страна по финансов инструмент не успее да изпълни своите договорни задължения. Кредитният риск произтича основно от вземания от клиенти.

Балансовата стойност на финансовите активи представлява максималната кредитна експозиция.

Търговски и други вземания

Съставена е кредитна политика, при която се анализира всеки нов клиент поотделно за кредитоспособността преди стандартните за Дружеството условия за плащане и доставка да се предложат. Прегледът на Дружеството включва външни оценки, когато е възможно, а в някои случаи банкови референции.

Ръководството на дружеството е създадо политика и оценява кредитния риск, като прави текуща кредитна оценка на клиентите. За обезпечаване на вземанията си по договорите за трансграничен капацитет, за достъп и за балансираща енергия, дружеството изисква предоставяне на обезпечения -депозити или банкови гаранции от участниците в търговете и контрагентите.

По отношение на останалите търговски вземания, Дружеството не е изложено на значителен кредитен риск към нито един отделен контрагент или към група от контрагенти. Търговските вземания се състоят предимно от клиенти в националния енергиен сектор. На базата на исторически показатели, ръководството счита, че кредитната оценка на търговски вземания, които не са с изтекъл падеж, е добра. Експозицията към кредитен риск е в резултат на индивидуалните характеристики на отделните клиенти. Въпреки това, ръководството отчита риск от неизпълнение на индустрията и страната, в която клиентите оперират, тъй като тези фактори могат да окажат влияние върху кредитния риск, особено в момента на влошаващи се икономически условия. Няма географска концентрация на кредитен риск.

Дружеството начислява обезценка, която представлява неговата приблизителна оценка за възникнали загуби по отношение на търговските и други вземания

Бележки към финансовия отчет

32. Финансови инструменти (продължение)

Балансовата стойност на финансовите активи представлява максималната кредитна експозиция. Към датата на баланса максималната кредитна експозиция е:

<i>В хиляди лева</i>	<i>Бел.</i>	2019	2018
Вземания от свързани лица	34	10,287	7,086
Търговски вземания	20	59,224	73,567
Пари и парични еквиваленти	23	204,118	323,737
		273,629	404,390

Максималната експозиция към кредитен риск за търговски и други вземания към отчетната дата по географски региони е, както следва:

<i>В хиляди лева</i>	Балансова стойност	
	2019	2018
Местни	66,244	74,339
Държави от Евро зоната	2,690	3,613
Други европейски страни	577	2,701
	69,511	80,653

Обезценка

Времевата структура на търговски вземания и вземания от свързани лица към датата на отчета е както следва:

<i>В хиляди лева</i>	2019	2018
Оригинален размер на вземането	79,663	100,241
Непросрочени вземания	69,253	80,081
Просрочени между 0-30 дни	258	689
Просрочени над 1 година	10,152	19,471
Обезценка на вземанията	(10,152)	(19,588)
Нетен размер на вземанията след обезценка	69,511	80,653

Движението в корективната сметка за обезценка за търговски и други вземания през годината е както следва:

<i>В хиляди лева</i>	<i>Бел.</i>	Индивидуални обезценки
Баланс към 31 декември 2018		(28,536)
Признати загуби от обезценка	20	(421)
Отписани		11,574
Баланс към 31 декември 2019		(17,383)

Кредитният риск за ЕСО ЕАД се състои във вероятността от реализация на финансова загуба в ситуации, при които клиент или страна по финансов инструмент не успеят да изпълнят своите договорни задължения. Кредитният риск за дружеството произтича от вземания от клиенти.

Вземанията на Дружеството към 31.12.2019 г. са от клиенти свързани лица в групата на БЕХ и клиенти, извън системата на група БЕХ. Вземанията от свързани лица в групата на БЕХ и извън групата са в размер на 10 287 хил. лв., а останалите текущи вземания са в размер на 59 224 хил. лв. Ръководството счита, че кредитният риск съществува и в условията на задълбочаващата се икономическа криза е твърде възможно някои от клиентите да изпаднат във временни затруднения и това да доведе до невъзможност за своевременни плащания.

Бележки към финансовия отчет

32. Финансови инструменти (продължение)

За обезпечаване на вземанията си по търговските споразумения за трансграничен капацитет, за предоставяне на мрежовите услуги „достъп” и „пренос” до/през електропреносната мрежа и за балансираща енергия, дружеството получава от участниците в търговете за предоставяне на физическото право за пренос и контрагентите по договорите за балансиране, достъп и пренос обезпечения под формата на парични депозити или банкови гаранции.

Въз основа на мониторинга на кредитния риск на клиентите Дружеството начислява обезценка, съгласно МСФО 9 Финансови инструменти и провизии, съгласно МСС 37 Провизии, които представляват приблизителна оценка за възникнали загуби по отношение на търговските и други вземания, както следва:

Обезценки за съдебните и присъдени вземания по водените съдебни дела от дружеството в размер на 188 хил. лв за съдебни и 109 хил. лв за присъдени вземания към 31.12.2019 г.;

Провизии за предстоящи разходи по съдебни дела, водени срещу ЕСО ЕАД в размер на 1,185 хил. лв за сметка на Други резерви и 224 хил. лв за сметка на текущия финансов резултат.

Пари и парични еквиваленти

Дружеството разполага с пари и парични еквиваленти към 31 декември 2018 г., възлизащи на 204,118 хиляди лева балансова стойност, в т. ч. 475 хил. лв обезценка (2018: 323,737 хиляди лева, в т. ч. обезценка 2,191 хил. лв), което представлява максималната им кредитна експозиция. Парите и паричните еквиваленти се намират в банкови и финансови институции.

От начислената към 01.01.2019 г. обезценка на паричните средства в размер на 2,191 хил. лв, към 31.12.2019 г. е отчетена реинтеграция в размер на 1,841 хил. лв и е начислена нова обезценка в размер на 125 хил. лв.

(iii) Ликвиден риск

Ликвиден риск се състои във вероятността дружеството да не е в състояние да изпълни своите финансови задължения, когато те станат изискуеми. Политиката на дружеството е чрез планиране на паричните потоци да осигури необходимия ликвиден ресурс, за да се посрещнат настъпилите задължения при нормални или стресови условия, без да се реализират неприемливи загуби и без да се излага на риск репутацията на дружеството.

Ликвидният паричен ресурс на Дружеството се осигурява основно от предоставяне на мрежовите услуги достъп до електропреносната мрежа и пренос на електрическа енергия по регулирани цени и приходи от предоставено търговско право за пренос по междусистемните връзки със съседните мрежови оператори.

Дейността на ЕСО ЕАД е изцяло регулирана, поради което решенията на Комисията за енергийно и водно регулиране и определената от комисията ценова рамка водят до определени ликвидни рискове, изразяващи се в невъзможност за заплащане на разходи за разполагаемост за студен резерв и допълнителни услуги, разходи за електрическа енергия за покриване на технологичните разходи, свързани с пренос през електропреносната мрежа и разходи за ремонт и поддръжка на електропреносната мрежа, спрямо генерираните приходи от достъп и пренос до/през електропреносната мрежа.

Дружеството системно предприема мерки за подобряване на ликвидността си независимо от развитието на пазара на електрическа енергия и регулаторната рамка, определена от Комисията за енергийно и водно регулиране. Дружеството е в готовност при необходимост да предприеме нужните мерки за гарантиране на оперативната си ликвидност, с цел осигуряване сигурността на електропреносната система.

Бележки към финансовия отчет

32. Финансови инструменти (продължение)

През изминалата финансова 2019 г. при извършване на лицензионната си дейност в условията на регулаторната ценова рамка ЕСО ЕАД, осигури ефективно оперативното управление на електроенергийната система, поддържане на електропреносната мрежа, както и балансиране на системата.

По-долу са договорните падежи на финансови пасиви:

31 Декември 2019

В хиляди лева

	Бел.	Балансо- ва стойност	Договорни парични потоци	До 6 месеца
Не-деривативни финансови задължения				
Задължения към свързани лица	34	19,995	(19,995)	(19,995)
Търговски задължения	28	44,567	(44,567)	(44,567)
Други задължения	29	25,741	(25,741)	(25,741)
		90,303	(90,303)	(90,303)

31 Декември 2018

В хиляди лева

	Бел.	Балансо- ва стойност	Договорни парични потоци	До 6 месеца
Не-деривативни финансови задължения				
Задължения към свързани лица	34	19,773	(19,773)	(19,773)
Търговски задължения	28	42,817	(42,817)	(42,817)
Други задължения	29	29,853	(29,853)	(29,853)
		92,443	(92,443)	(92,443)

(iv) Пазарен риск

Пазарен риск е рискът, при който доходът на Дружеството или стойността на инвестициите му ще бъдат засегнати, при промяна на пазарни цени, валутни курсове, лихвени проценти или цени на капиталови инструменти. Целта на управлението на пазарния риск е да се управлява и контролира експозицията на пазарния риск с приемливи параметри, като се оптимизира възвращаемостта на всеки един проект.

Валутен риск

Валутен риск за Дружеството не съществува. Налице са сделки с чужда валута, разплащането на които се осъществява от валутната сметка в евро на дружеството. Реализираните сделки по покупко-продажби на валута не водят до увеличаване на валутния риск за ЕСО ЕАД поради фиксиран курс на еврото към българския лев от БНБ.

Експозиция към валутен риск

Оперативната дейност на Дружеството не създава предпоставки за валутен риск поради това, че към датата на баланса съществената част на вземанията и задълженията са в лева.

Експозицията на Дружеството към валутен риск е както следва на базата на условни суми:

В хиляди

	31 декември 2019				31 декември 2018			
	EUR	USD	GBP	CHF	EUR	USD	GBP	CHF
Парични средства във валута	66,870	2	1	1	65,613	2	1	2
Търговски задължения	1,724	3	-	-	2,912	-	-	-
Негна експозиция от отчета за финансово състояние	65,146	(1)	1	1	62,701	2	1	2

Бележки към финансовия отчет

32. Финансови инструменти (продължение)

Следните значими обменни курсове са приложими през годината:

	Среден курс		Курс към отчетната дата	
	2019	2018	2019	2018
BGN				
EUR 1	1.956	1.956	1.956	1.956
USD 1	1.747	1.658	1.741	1.708
GBP 1	2.229	2.211	2.229	2.186
CHF 1	1.759	1.694	1.802	1.736

Анализ на чувствителността

Дейността на Дружеството се осъществява при условията на валутен борд. Курса на лева в България е фиксиран на 1,95583 спрямо еврото и не се променя в зависимост от състоянието на валутните пазари и лихвените проценти. Голяма част от всички значими сделки, различни от националната валута, са осъществени в EUR.

Лихвен риск

Експозиция към лихвен риск

Лихвен риск е риск от неблагоприятни промени на лихвените равнища, водещо до повишаване на лихвените разходи/понижаване на лихвените приходи. Дружеството не е осчетоводявало финансови активи или пасиви с фиксирана или плаваща лихва по справедлива стойност отчитана през печалби или загуби в отчета за доходите, както и дружеството не е страна по деривативи като хеджиращи инструменти по модела за хеджиране на справедлива стойност или като спекулативни позиции. Следователно промяната на лихвените проценти към датата на баланса не предизвиква печалби или загуби.

Към отчетната дата профил на лихвоносните финансови инструменти на Дружеството е, както следва:

В хиляди лева	Бел.	Номинална стойност	
		2019	2018
Инструменти с фиксирана лихва			
Финансови активи (парични средства)		204,118	323,737
	23	204,118	323,737

Анализ на чувствителността на справедливата стойност за инструменти с фиксирана лихва

Дружеството не отчита финансови активи и пасиви с фиксирана лихва по справедлива стойност в печалби и загуби, и Дружеството не определя деривативи (лихвени суапове) като хеджиращи инструменти по модела на отчитане на хеджинг на справедлива стойност. Поради това, промени в лихвените нива към датата на баланса не биха засегнали печалби и загуби.

Промяна от 100 базисни пункта в лихвените нива към отчетната дата не би увеличила или намалила съществено собствения капитал на дружеството.

Друг риск от пазарни цени

Ценови риск за Дружеството е свързан с дейността по лицензията за пренос на електрическа енергия и включва цените за достъп до електропреносната мрежа, цената за пренос на електрическа енергия и микса от цени за закупуване на разполагаемост за студен резерв и допълнителни услуги. Съгласно измененията в Закона за енергетиката чл. 100, ал.4 в сила от 01.07.2018 г. оператора на електропреносната мрежа има задължението да закупува електрическата енергия за компенсиране на технологичните разходи по пренос на организиран борсов пазар на електрическа енергия.

Бележки към финансовия отчет

31. Финансови инструменти (продължение)

Цената за достъп и пренос се определят от Комисията за енергийно и водно регулиране по метода на ценово регулиране "Норма на възвръщаемост на капитала" (разходи плюс), който се прилага за ценови период от 01.07. на текущата година до 30.06. на следващата година. Утвърдените от комисията цени, заедно с реализираните количества електрическа енергия, пряко определят приходите от дейността.

Ценовият риск за дружеството е във връзка с действащата ценова/регулаторна рамка съгласно постановените административни актове на КЕВР, оказващи съществено влияние върху финансовото състояние на оператора.

Цените за достъп до електропреносната мрежа и пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа се образуват въз основа на утвърдените необходими годишни приходи и утвърденото прогнозно количество електрическа енергия, доставено в електропреносната и електроразпределителните мрежи за продажба и пренос за съответния регулаторен или ценови период.

В модела на ценообразуване е предвидено определяне от страна на КЕВР на пределна стойност на разходите за студен резерв, с цел прилагане на тръжна процедура от страна на системния оператор за максимално ефективно формиране необходимия студен резерв за гарантиране сигурността на снабдяването. Това е свързано с намаляване на разходи, които се отразени в цената за достъп до електропреносната мрежа.

Съгласно чл. 21, ал. 1, т. 8в от ЗЕ, за целите на ценообразуването КЕВР определя прогнозна пазарна цена на електрическата енергия за покриване на технологичните разходи на оператора на електропреносната мрежа и на операторите на електроразпределителните мрежи. Съгласно чл. 376, ал. 1 от НРЦЕЕ Комисията определя групови коефициенти, отразяващи отклонението между средната пазарна цена за базов товар на пазара ден напред за предходната календарна година и постигнатата средно претеглена цена на пазара ден напред за предходната календарна година. В НРЦЕЕ е определен компенсаторен механизъм в случай на установени отклонения над 5% между определената от КЕВР пазарна цена за базов товар на пазара ден напред за предходната календарна година и постигнатата средно претеглена цена от операторите на електрически мрежи.

33. Оперативен лизинг

Виж счетоводна политика в Бележка 39

Лизинг като наемател

Дружеството няма неотменими наемни вноски по оперативен лизинг.

За целите на Годишния финансов отчет на ЕСО ЕАД бе изготвен анализ на лизинговите договори (договори за наем) в дружеството, съгласно който, договорите за наем в ЕСО ЕАД са с ниска стойност към 31.12.2019 г. в размер на 123 661,19 лв и са с несъществен ефект върху финансовия отчет, и не е налице предимство по отношение на ефекта върху отчетната информация, в резултат на което не следва да бъдат признати като лизинг и не следва да се прилага МСФО 16.

34. Условни задължения

През 2019 г. В Дружеството са сключени договори по реда на Закона за обществените поръчки, съгласно които възникват договорни задължения за 2020 г. в размер на 292,138 хил. лева .

През 2018 г. В Дружеството са сключени договори по реда на Закона за обществените поръчки, съгласно които възникват договорни задължения за 2019 г. в размер на 63,779 хил. лева .

Бележки към финансовия отчет

35. Свързани лица

Предприятие-майка и крайно контролиращо лице

БЪЛГАРСКИ ЕНЕРГИЕН ХОЛДИНГ" ЕАД, ЕИК: 831373560

Контролиращо лице на Дружеството майка или контролиращото лице

БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА ЧРЕЗ МИНИСТЪРА НА ЕНЕРГЕТИКАТА, ЕИК на МЕ 130169256

Ключов ръководен персонал на ЕСО ЕАД

Лица, упражняващи общ контрол върху дружеството, в качеството си на членове на Управителния Съвет към 31.12.2019 г.:

Управителният съвет /УС/ се състои от трима членове в състав, както следва:

1. Ангелин Цачев – Изпълнителен директор на ЕСО ЕАД и член на УС
2. Антон Славов – Председател на УС и Член на УС
3. Пламен Йорданов – Член на УС

Лица упражняващи значително влияние в ЕСО ЕАД, в качеството си на членове на Надзорния Съвет на Директорите:

1. Северин Въртигов – Председател на НС до м. март 2019 г.
2. Петър Петров – Председател на НС от м. март 2019 г.
3. Пламен Радонов – Член на НС
4. Костадин Язов – Член на НС

Ключов ръководен персонал на БЕХ ЕАД(контролиращото лице):

Жаклен Коен – Изпълнителен директор и Член на Съвета на директорите

Живко Динчев - Член на Съвета на директорите

Андон Андонов - Председател на Съвета на директорите

Свързани лица в групата на БЕХ ЕАД:

1. НЕК ЕАД
2. АЕЦ Козлодуй ЕАД
3. Мини Марица Изток ЕАД
4. ТЕЦ Марица Изток – 2 ЕАД
5. Булгартрансгаз ЕАД
6. Булгаргаз ЕАД
7. Булгартел ЕАД

Други държавно контролирани дружества: Всички дружества с над 50 на сто държавно участие в капитала - Постановление № 114 на МС от 10.06.2010 г.

Бележки към финансовия отчет

35. Свързани лица (продължение)

В хиляди лева с вкл. ДДС	Стойност на сделките за	Стойност на сделките	Крайни салда към 31	Крайни салда към
	годината приключила на 31.12.2019	за годината приключила на 31.12.2018	декември 2019	31 декември 2018
	2019	2018	2019	2018
Свързани чрез БЕХ ЕАД				
НЕК ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- пренос на ел. енергия	95	78	10	6
- достъп до преносната мрежа	9	11		1
достъп производители	2 564		520	
ремонт трансформатори				
- балансираща енергия	12 472	31 771	500	2 599
- предоставено търговско право за капацитет				
реактивна енергия				
- нежелан обмен				
- изпитания на трансф. масло				
услуги с автовинетка		2		2
наем съоръжения	2	2		
сключване на проекти		2		
настройка рел. Защити		11		
несустойка	4			
Гаранции				
Вземания			1 030	2 608
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
- разполагемост за студен резерв	-19 849	-21 374	-1 906	-1 622
- балансираща ел. енергия	-624	-1 010	-30	-105
енергия от регулиране	-71 173	-70 933	-10 410	-7 322
- IT услуги				
- наем телекомуникационно оборудване и инфраструктура				
- оцукана на обекти				
- ел. енергия за технологични р-ди	-17 388	-40 870	-965	
дефектоскопия звездъръчни съединения	-20			
разходи за верификация				
- нежелан обмен		2 080		
- предоставено търговско право за капацитет				
задължение към обществото				
цена задължение към обществото- префактурирана		-19 279		
почивни бази, бараче, представителни разходи	-5	-6		
- дивиденди				
материални запаси и ДА				
лизи				
Гаранции			-20	-20
Задължения			-13 331	-9 069

Бележки към финансовия отчет
35. Свързани лица (продължение)

<i>В хилев лева с вкл. ДДС</i>	Стойност на сделките за	Стойност на сделките	Крайни салда към 31	Крайни салда към
	годината приключили на 31.12.2019	за годината приключили на 31.12.2018	декември 2019	31 декември 2018
	2019	2018	2019	2018
АЕИ КОЗЛОДУЙ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- балансираща енергия	9 562	163	2	10
- достъп и реактивна енергия	2	6		
достъп производители	20 303		3 899	
- измерване тр-р		10		
- пренос на ел.енергия	1	8		
съгласуване на проекти и сервитутни права				
проучване за присъединяване към преносната		1		
Гаранции		6		
обучение			862	862
Лични				
Вземания			4 763	872
<i>Покритие на стоки и услуги:</i>				
- възстановяване на щети от бедствия				
- покупки	-2	-1		
ел.енергия технологичен разход	-11 432		-444	
- балансираща енергия	-545	-489	-34	-21
Други - обучение представители р-ди		-1		
Гаранции			-333	-333
Задължения			-811	-354
МИНИ МАРИЦА ИЗТОК ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп и реактивна енергия	1 231	1 085	132	143
- пренос на ел.енергия	6 374	5 938	639	664
- анализ на трансформаторно масло				
несу стойка	30	1	16	
Вземания			787	807
<i>Покритие на стоки и услуги:</i>				
- достъп до съоръжения	-445	-439		
Други - командировъчни р-ди, наем ЛА, план сметка		-8		
- разполагаемост за студен резерв и допълнителни услуги	-709	-392	-84	-197
- активен студен резерв	-380	-162	-179	-121
аванс			-1 450	-1 079
Гаранции			-102	-102
Задължения			-1 815	-1 499

Бележки към финансовия отчет

35. Свързани лица (продължение)

В хилев лева с вкл. ДДС	Стойност на сделките за годината приключила на 31.12.2019	Стойност на сделките за годината приключила на 31.12.2018	Крайни салда към 31 декември 2019	Крайни салда към 31 декември 2018
	2019	2018	2019	2018
ТЕЦ МАРИЦА ИЗТОК 2 ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп и реактивна енергия	78	97	7	9
достъп до производители	6 256		1 350	
- пренос на ел.енергия	120	116	11	13
- балансираща енергия	2 026	1 238	241	337
енергия от регулиране	13	19	1	1
- неустойки				
- анализ на трансформаторно масло				
Вземания			1 610	360
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
- студия резерв и допълнителни услуги	-6 466	-11 243	-897	-714
- балансираща енергия	-134	-85	-8	-5
енергия от регулиране	-30 475	-31 360	-1 514	-6 438
активиран студия резерв				
-префактурирани разходи-карти за пътуване, тел.р-ри и т.н.				
Гаранции			-637	-637
Задължения			-3 056	-7 794
БУЛГАРТРАНСГАЗ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп и реактивна енергия	7	12		1
- пренос на ел.енергия	25	59	2	3
- анализ на трансформаторно масло	2	3		
други	11	2		
Вземания			2	4
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
Гаранции			-17	-26
Задължения			-17	-26
БУЛГАРГАЗ ЕАД				
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
други				
Вземания			0	0
БУЛГАРТЕЛ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
наем оптични влакна	19	19		
Вземания			0	0
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
Гаранции			-2	-2
Задължения			-2	-2

Бележки към финансовия отчет
35. Свързани лица (продължение)

ВЕН КОЗЛОДУЙ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп и реактивна енергия				
- пренос на ел.енергия				
достъп производители	45		7	
други				
Вземания			7	0
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
Гаранции			-13	
Задължения			-13	0
<i>Други държавно контролирани дружества</i>				
БНЕБ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
ел.енергия	1 591	6		
Гаранции			1 500	1 500
Вземания			1 500	1 500
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
ел.енергия	-1 338	-232	-34	-5
такси	-182	-129	-30	-8
обучение		-4		
Гаранции				
Задължения			-64	-13
ЛЕТНИЦЕ ЦЕЛОВДНИВ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп и реактивна енергия	4	3		
- пренос на ел.енергия	11	12	2	2
други				
Вземания			2	2
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
Гаранции			-4	-9
Задължения			-4	-9
СЕВЕРОИЗТОЧНО ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ				
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
ОВОС, такси	-1 570	0		0
Гаранции				
Задължения			0	0
ЮГОИЗТОЧНО ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ				
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
ОВОС, такси	-260	-519		
Гаранции				
Задължения			0	0

Бележки към финансовия отчет
35. Свързани лица (продължение)

<i>В хиляди лева с вкл. ДДС</i>	Стойност на елементите за годината приключила на 31.12.2019	Стойност на елементите за годината приключила на 31.12.2018	Крайни салда към 31 декември 2019	Крайни салда към 31 декември 2018
	2019	2018	2019	2018
ЮЖНОЦЕНТРАЛНО ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ				
<i>Покупки на стоки и услуги:</i>				
ОВОС, такси	-1 247	-963		
Гаранции				
Задължения			0	0
МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ				
<i>Покупки на стоки и услуги:</i>				
ОВОС, такси	-265	-75		
Гаранции				
Задължения			0	0
МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО				
<i>Покупки на стоки и услуги:</i>				
ОВОС, такси	-33	-5		
Гаранции				
Задължения			0	0
ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ АД				
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
такси ел.подпис	-8	0		0
Гаранции				
Задължения			0	0
ПРИСТАНИЩЕ БУРГАС ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп и реактивна енергия	25	11	4	1
- пренос на ел.енергия	46	42	5	5
други				
Вземания			9	6
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
Гаранции	0		-15	-13
Задължения			-15	-13
БДЖ ТОВАРНИ ПРЕВОЗИ ЕАД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- балансирална енергия	1 038	1 549	71	159
- достъп и реактивна енергия				
- лихви за просрочия		1		
Вземания			71	159
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
- балансирална енергия	-270	-221	-25	-13
Гаранции				-184
Задължения			-25	-197

Бележки към финансовия отчет

35. Свързани лица (продължение)

<i>В хиляди лева с вкл. ДДС</i>	Стойност на сделките за годината приключила на 31.12.2019	Стойност на сделките за годината приключили на 31.12.2018	Крайни салда към 31 декември 2019	Крайни салда към 31 декември 2018
	2019	2018	2019	2018
НАЦИОНАЛНА КОМПАНИЯ "ЖЕЛЕЗОПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА"				
Продажба на стоки и услуги:				
- достъп до преносната мрежа	315	444	13	44
- реактивна енергия	729	1 047	56	76
- пренос на ел.енергия	3 226	2 970	320	268
- балансирана енергия	374	205	71	27
съгласуване на проекти	1	7		
изчисл.настройка РЗ				
присъед. към преносната мрежа	2 713	748		
други	2	4		
депозит				
Вземания:			460	415
Покупка на стоки и услуги:				
- балансирана енергия	-63	-30	-7	-3
оперативно обслужване на подстанция	-39	-39	-3	-3
-обезопасяване и разработване на прозорци	-8	-13		
- ползване на оптично влакно	-52	-3	-9	-3
други	-12	-3		
Гаранции			-756	-754
Задължения			-775	-763
ВМЗ АД				
Продажба на стоки и услуги:				
- достъп до преносната мрежа	30	40	1	4
- реактивна енергия				
- пренос на ел.енергия	298	274	29	25
- лихви за просрочия				
Вземания:			30	29
Терем-КРЗ Флотски Арсенал Варна				
Продажба на стоки и услуги:				
- достъп до преносната мрежа	8	12		2
- реактивна енергия				
- пренос на ел.енергия	71	79	9	9
- лихви за просрочия				
Вземания:			9	11
Покупка на стоки и услуги:				
Гаранции			-21	-9
Задължения			-21	-9

Бележки към финансовия отчет

35. Свързани лица (продължение)

<i>В хиляди лева с вкл. ДДС</i>	Стойност на елементите в годината приключила на 31.12.2019	Стойност на елементите за годината приключила на 31.12.2018	Крайни салда към 31 декември 2019	Крайни салда към 31 декември 2018
	2019	2018	2019	2018
Терем-Хан Крум ЕООД				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп до преносната мрежа	3	6		1
- реактивна енергия	2	1		
- пренос на ел.енергия	25	41	3	2
- лихви за просрочия				
Вземания:			3	3
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
Гаранции			-12	-9
Задължения			-12	-9
Български пошти ЕАД				
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
- пощенски услуги	-14	-44	-14	0
Гаранции			-3	
Задължения			-17	0
ВиК- дружества в страната				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- достъп до преносната мрежа	6	10		1
- реактивна енергия				
- пренос на ел.енергия	57	64	4	6
-балансираща енергия		819		303
- лихви за просрочия		4		
- други				
Вземания:			4	310
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
- питейна вода	-86	-105	-6	-6
-съгласуване на проекти	-5	-1		
Гаранции			-11	-10
Задължения			-17	-16
<i>Асоциирани предприятия</i>				
ЗЕД Енергия				
<i>Продажба на стоки и услуги:</i>				
- застрахователни обезщетения				
-превентивна програма				
Вземания:			0	0
<i>Покупка на стоки и услуги:</i>				
- имуществена застраховка				
- гражданска отговорност към ЮЛ				
Задължения:			0	0
Общо вземания:			10 287	7 086
Общо задължения:			-19 995	-19 773

Бележки към финансовия отчет
35. Свързани лица (продължение)

Общо вземания свързани лица към 31.12.2019 г. са 10,287 хил.лв., в т.ч. 8,199 хил.лв. свързани лица от група БЕХ . Общо задължения свързани лица към 31.12.2019 г. са 19,995 хил.лв., в т.ч. 19,044 хил.лв. свързани лица от група БЕХ . Всички крайни салда със свързани лица са при пазарни цени и се уреждат в брой до шест месеца от датата на отчета.

Възнаграждения на ключов ръководен персонал

<i>В хиляди лева</i>	Транзакции през 2019	Транзакции през 2018	Салда към края на 2019	Салда към края на 2018
Възнагражд. на УС и НС	427	390	37	34
Социални надбавки	52	50	5	5
Обезщетения за неизползван отпуск	7	3	13	7
Социални осигуровки върху възнагражденията и социалните надбавки на членовете на УС и НС	36	31	2	2
	522	474	57	48

Бележки към финансовия отчет
36. Събития след датата на отчетния период

Във връзка с депозирана на 22.03.2017 г. искова молба от „Топлофикация Русе“ ЕАД срещу ЕСО ЕАД е образувано т.д. № 1057/2017 г., ТО, VI – 14 състав по описа на СГС, с искане за осъждане на ответното дружество да заплати следните суми:

- 916 263,11 лева, представляваща остатък от неплатена цена по фактури с № 1000001608 от 31.01.2017 г. и № 1000001607 от 31.01.2017 г., ведно със законната лихва от предявяване на иска до окончателното плащане;

- 2510,31 лева – обезщетение за забавено плащане за периода 21.02.2017 г. до предявяването на иска;

- съдебно-деловодни разноски.

С решение № 424/26.02.2019 г., постановено по т.д. № 1057/2017 г., СГС осъжда ЕСО ЕАД да заплати на „Топлофикация Русе“ ЕАД следните суми:

- 916 263,11 лева – главница, на основание чл. 79, ал. 1 от ЗЗД във връзка с чл. 327, ал.1 от ТЗ – цена на продадена активна енергия за м. януари по договор за продажба на студен резерв № DDE – 009/18.07.2016 г.;

- 305,42 лева – лихва за забава върху главницата за периода 21.02.2017 г. до 22.03.2017 г.;

- 39 575,74 лева – съдебно-деловодни разноски.

С диспозитива на съдебното решение е уважен главният иск, както и претенциите за мораторна лихва и съдебни разноски. В съдебното решение липсва произнасяне по искането за законна лихва върху главницата от датата на депозиране на исковата молба – 22.03.2017 г. до датата на окончателното плащане.

По повод въззивна жалба, депозирана от страна на ЕСО ЕАД срещу решението на първоинстанционния съд, е образувано т.д. № 2581/2018 г., ТО, 13 състав по описа на Апелативен съд – София. С решение № 1440/14.06.2019 г., Апелативен съд – София потвърждава решението на първа инстанция.

Общият размер на сумите, на които ЕСО ЕАД е осъдено, е заплатен на „Топлофикация Русе“ ЕАД на 25.06.2019 г.

Доколкото с диспозитива на съдебното решение е уважен главният иск, претенциите за мораторна лихва и съдебни разноски, но не и претенцията за законната лихва върху главницата от датата на депозиране (22.03.2017 г.) на исковата молба до датата на окончателното плащане (25.06.2019 г.), то от страна на „Топлофикация Русе“ ЕАД е депозирана искова на 28.11.2019 г., с която се цели в отделно производство да се установи дължимостта на претендираната законна лихва в размер на 209 722,45 лв. На основание претенцията на „Топлофикация Русе“ ЕАД към ЕСО ЕАД, е образувано т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав по описа на Софийски градски съд.

С протокол № 4/24.01.2020 г. от заседание на Управителния съвет на ЕСО ЕАД, е взето решение за сплъчване на съдебна спогодба по цитираното дело при следните условия:

1. ЕСО ЕАД да заплати на „Топлофикация - Русе“ ЕАД сумата от **209 722,45 лв.**, претендирана главница по образуваното т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав по описа на СГС, в срок до **седем работни дни**, считано от датата на влизане в сила на определението на Софийски градски съд за прекратяване на производството по т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав поради постигане на спогодба;
2. „Топлофикация Русе“ ЕАД няма други претенции към ЕСО ЕАД, освен сумата по предходната точка, в това число няма претенции за други съдебно-деловодни разноски (държавна такса, адвокатско възнаграждение и др.) по образуваното т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав по описа на СГС.

Решението на Управителния съвет на ЕСО ЕАД е потвърдено с решение на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД по протокол № 4/24.01.2020 г.

На 21.02.2020 г. се проведе открито съдебно заседание, на което съдебната спогодба се одобри от съда и производството по търговското дело, се прекрати и е налично влязло в сила определение на 29.02.2020 г.

Към 31.12.2019 г. за претендираната сума от 209 722,45 лв е начислена провизия за сметка на текущия финансов резултат. След влизане в сила на определението, сумата е платена на „Топлофикация - Русе“ ЕАД на 10.03.2020 г.

Бележки към финансовия отчет

Във връзка с възникналото извънредно положение в страната, ЕСО ЕАД внимателно следи ситуацията по отношение на продължаващото въздействие на появилия се COVID-19 върху дейността на дружеството. Ръководството на ЕСО ЕАД е предприело всички необходими действия по опазване на живота и здравето на своите служители, както и прилагането на мерки за продължаването на дейността за да се осигури непрекъснатост на оперативните процеси, съобразно регулаторните си задължения.

ЕСО ЕАД счита за релевантно да ползва като отправна точка последната финасова криза от 2008/2009г. В тази връзка е прогнозирано електропотреблението да се върне на нивата от 2008/2009 г.

Това би довело до по-малки приходи от мрежовите тарифи, но и по-нисък технологичен разход поради намалените електроенергийни потоци, вследствие ниското потребление и междусистемен обмен.

Тъй като тази криза ще обхване и региона, прогнозата за нетния износ също е намалена, отчитайки тенденцията от началото на настоящата годината (намаление за същия период на изминалата година с над 75%) и намалението с 25% през 2019г. спрямо 2018г. Реализирането на борсови цени в страната през последните дни за някои часове в размер на 1лв./MWh, а на европейските борси дори с отрицателни цени, показва наличието на значителен излишък в предлагането при блокирането на основни икономически дейности (съответно намаление на електропотреблението), възстановяването на които ще отнеме години. Разходите по ИТС споразумението също се очаква да намалят, тъй като приносят на България като нетен износител ще намалее.

Поради приоритетното производство от ВЕИ, намаленото електропотребление в страната и нетен износ ще доведат до намаление на електропроизводството от конвенционални централи в страната, респективно увеличение на излишната разполагаемост за производство.

В изпълнение на Заповед № РД-01-124/13.03.2020 г. на министъра на здравеопазването, във връзка с Решение от 13.03.2020 г. на Народното събрание на Република България за въвеждане на извънредно положение са преустановени дейностите по инвестиции, ремонти, ревизия и профилактика на съоръжения, машини и оборудване, част от електропреносната мрежа. В случай, че се удължи периода, в който са наложени ограниченията върху дейностите по инвестиции, ремонти и поддръжка на електропреносната мрежа е налице реална опасност от много от предвидените обекти/ дейности да стартират със закъснение, респективно да не бъдат завършени в предвидените в програмите срокове.

Други по-съществени влияния са налице по отношение на очакваното намаление на количествата електрическа енергия от достъп за потребители, производители и количества електрическа енергия от пренос, посочени по-долу.

През 2020 година се очаква намаление на количествата електрическа енергия от достъп за потребители, производители и количества електрическа енергия от пренос, както следва:

- Прогнозно намаление на количествата електрическа енергия от достъп за потребители в размер на 1 475 924 MWh или намаление на приходите на стойност 605 хил. лв. /процентно намаление 4,51%/.
- Прогнозно намаление на количествата електрическа енергия от достъп за производители, с изключение на производители от вятърна и слънчева енергия в размер на 2 743 073 MWh или намаление на приходите на стойност 5 815 хил. лв. /процентно намаление 7,66%/.
- Прогнозно намаление на количествата електрическа енергия от пренос в размер на 1 475 924 MWh или намаление на приходите на стойност 14 508 хил. лв. /процентно намаление 4,51%/.

37. База за измерване

Този финансов отчет е изготвен на базата на историческата стойност, с изключение на Задължението по плана за дефинирани доходи и ИМС.

38. Възнаграждение за одит

Съгласно чл. 30, ал. 1 от ЗС Дружеството оповестява, че възнаграждението за одит за 2019 г. е в размер на 29,500 лв (двадесет и девет хиляди и петстотин) лева без ДДС.

Бележки към финансовия отчет

39. Промени в счетоводните политики

Нови стандарти, разяснения и изменения в сила от 1 януари 2019 г.

Следните изменения на съществуващите стандарти, издадени от Съвета по международни счетоводни стандарти и приети от ЕС, са в сила за текущия период

МСФО 16 Лизинг

МСФО 16 влиза в сила от 1 януари 2019 г. и заменя МСС 17 Лизинг, КРМСФО 4 Определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг, ПКР 15 Оперативен лизинг - Стимули и ПКР 27 Оценяване на съдържанието на операции, включващи правната форма на лизинг. Най-същественото при МСФО 16 е че изисква лизингополучателите да отчитат всички лизингови договори по един и същ балансов модел, подобен на счетоводното отчитане на финансовия лизинг съгласно МСС 17. Стандартът включва две освобождавания от признаване за лизинговите договори - лизинг на активи с ниска стойност и краткосрочен лизинг. Към началната дата на лизинга лизингополучателят признава задължение за извършване на лизингови плащания и актив, представляващ правото на използване на основния актив в течение на срока на лизинговия договор. Лизингополучателите ще бъдат задължени да признават отделно разход за лихви по лизинговото задължение и разход за амортизация на актива за правото на ползване.

Съгласно МСФО 16, счетоводното отчитане при лизингодателя по същество остава непроменено спрямо това, прилагано към днешна дата съгласно МСС 17. Лизингодателите ще продължат да класифицират лизинговите договори при прилагането на същия принцип на класификация, както е определен в МСС 17, и да правят разграничение между двата вида лизинг: оперативен и финансов лизинг.

По отношение на лизинговите договори, по които Дружеството е лизингодател, доколкото новия МСФО 16 не внася нови промени в отчитането на лизинга при лизингодателя, не са очаква този стандарт да има ефект върху бъдещите финансови отчети на Дружеството.

КРМСФО 23 Несигурност при третиране на данъци върху дохода

Разяснението влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г., като се позволява по-ранното му прилагане. Разяснението разглежда счетоводното отчитане на данъците върху дохода, когато данъчното третиране е свързано с несигурност, която засяга прилагането на МСС 12. Разяснението предоставя насоки относно несигурни данъчни третираня поотделно или заедно, проверки от данъчните органи, приложимия метод за отразяване на несигурността и счетоводно отчитане на промени във фактите и обстоятелствата.

Изменение на МСФО 9 : Функции за предплащане с отрицателно обезщетение

Изменя съществуващите изисквания в МСФО 9 по отношение на правата за прекратяване, за да позволи измерването по амортизирана цена (или, в зависимост от бизнес модела, по справедлива стойност чрез друг всеобхватен доход), дори в случай на отрицателни компенсации.

Изменение на МСС 28: Дългосрочни интереси в асоциирани и съвместни предприятия

Изяснява, че предприятието прилага МСФО 9 Финансови инструменти за дългосрочни участия в асоциирано или съвместно предприятие, които представляват част от нетната инвестиция в асоциираното или съвместното предприятие, но към които методът на собствения капитал не се прилага.

Годишни подобрения на МСФО Цикъл 2015-2017

В цикъла 2015-2017 година от проекта за годишни подобрения в МСФО, БМСС публикува изменения, които ще влязат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г. Те обхващат следните стандарти:

МСФО 3 и МСФО 11 - Измененията на МСФО 3 поясняват, че когато предприятието получи контрол върху бизнес, който е съвместна операция, то преизчислява преди това притежавани интереси в този бизнес. Измененията на МСФО 11 поясняват, че когато предприятието получи съвместен контрол върху бизнес, който е съвместна операция, предприятието не преизчислява държаните преди това интереси в този бизнес. МСС 12 - Измененията поясняват, че изискванията в предишния параграф 52Б (за признаване на последиците от данъка върху дохода върху дивидентите, когато транзакциите или събитията, генериращи разпределяеми печалби, се признават) се прилагат за всички последиствия върху данъка върху дохода върху дивидентите чрез преместване на абзаца от параграф 52А, който се занимава само със ситуации, при които има различни данъчни ставки за разпределена и неразпределена печалба. МСС 23 - Измененията

Бележки към финансовия отчет

поясняват, че ако някакъв конкретен заем остава неизплатен, след като свързаният актив е готов за предвиденото му използване или продажба, този заем става част от средствата, които предприятието взема назаем обикновено при изчисляване на процента на капитализация на общите заеми.

МСС 19 Доходи на наети лица (Изменения): Изменения, съкращения и уреждания на плана

Ако се случи изменение на плана, съкращение или уреждане, сега е задължително текущата цена на услугата и нетната лихва за периода след преизчислението да се определят, като се използват предположенията, използвани за преизчислението. В допълнение бяха включени изменения, за да се изясни ефектът от изменение, съкращение или уреждане на плана върху изискванията относно тавана на активите. Промените са в сила за годишни периоди започващи на или след 01.01.2019.

Документи, издадени от СМСС/КРМСФО, които не са одобрени за прилагане от ЕС

Ръководството на Дружеството, счита, че е подходящо да се оповести, че следните нови или ревизирани стандарти, нови разяснения и промени към съществуващи стандарти, които към отчетната дата са вече издадени от Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС), но все още не са одобрени за прилагане от Европейската комисия и съответно, не са взети предвид при изготвянето на този финансов отчет. Датите на влизане в сила ще зависят от решенията за одобрение за прилагане на Европейската комисия.

Изменения на позоваванията на концептуалната рамка в МСФО

Заедно с преработената концептуална рамка, публикувана през март 2018 г., СМСС издаде и изменения на позоваванията на концептуалната рамка в стандартите на МСФО. Документът съдържа изменения в МСФО 2, МСФО 3, МСФО 6, МСФО 14, МСС 1, МСС 8, МСС 34, МСС 37, МСС 38, КРМСФО 12, КРМСФО 19, КРМСФО 20, МСФО 22 и МСС-32. Не всички изменения обаче актуализират тези изявления по отношение на препратки и цитати от рамката, така че да се позовават на ревизираната концептуална рамка. Някои произнасяния се актуализират само, за да посочат към коя версия на рамката се отнасят (рамката на IASC, приета от СМСС през 2001 г., рамката на СМСС от 2010 г. или новата ревизирана рамка от 2018 г.) или за да се посочи, че определенията в стандарта имат не е актуализиран с новите определения, разработени в ревизираната концептуална рамка.

МСФО 17 Застрахователни договори

МСФО 17 изисква застрахователните задължения да се оценяват по текуща стойност на изпълнение и осигурява по-еднакъв подход за измерване и представяне за всички застрахователни договори. Тези изисквания са предназначени да постигнат целта на последователно, базирано на принципа отчитане на застрахователните договори. МСФО 17 замества МСФО 4 Застрахователни договори към 1 януари 2021 г. Стандартът все още не е приет от ЕС.

МСФО 3 Бизнес комбинации (Изменения): Дефиниция за бизнес

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те все още не са приети от ЕС.

Изменения в МСС 1 Представяне на Финансови Отчети и МСС 8 Счетоводна Политика, Промени в Счетоводните Приблизителни Оценки и Грешки: Дефиниция за същественост

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Измененията разясняват дефиницията за същественост и как трябва да бъде прилагана тя, като предоставят практически насоки, които до сега са били включени в други МСФО. Измененията също така поясняват, че съществеността зависи от естеството и значимостта на информацията. Тези изменения все още не са приети от ЕС. Дружеството ще анализира и оцени ефектите от измененията върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

Реформа на референтната лихва (изменения на МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7)

Измененията в реформата на референтната лихва (изменения на МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7) поясняват, че предприятията ще продължат да прилагат определени изисквания за отчитане на хеджирането, като приемат, че показателят за лихвен процент, върху който са хеджираните парични потоци и паричните

Бележки към финансовия отчет

потоци от инструмента за хеджиране са базирани, няма да се променят в резултат на реформата на референтната лихва.

40. Значими счетоводни политики

Дружеството е приложило последователно значимите счетоводни политики представени по-долу за всички периоди, представени в този финансов отчет.

По-долу е представен индекс на значимите счетоводни политики, за които повече информация е налична на следващите страници:

(а) Приходи от договори с клиенти.....	66
(б) Финансови приходи и разходи.....	68
(в) Чуждестранна валута.....	68
(г) Доходи на наети лица.....	69
(д) Данъци върху дохода.....	69
(е) Материални запаси.....	70
(ж) Имоти, машини, съоръжения и оборудване.....	70
(з) Нематериални активи.....	72
(и) Финансови инструменти.....	72
(к) Лизинг.....	76

(а) Приходи от договори с клиенти

(i) Приходи от продажба на стоки и услуги

Договор е съглашение между две или повече страни, което създава права и задължения за страните по него. Клиент е страна, която е сключила договор с Дружеството да получи стоки или услуги, които са продукция от обичайната дейност на Дружеството, в замяна на възнаграждение.

Дружеството признава приходи, да са отрази прехвърлянето на обещаните с договора стоки или услуги на клиенти, в размер, който отразява възнаграждението, на което Дружеството очаква да има право в замяна на прехвърлените стоки или услуги.

Прехвърлянето на стоките или услугите се основава на концепцията за прехвърляне на контрола върху тях, способността да се ръководи използването на актива и да се получават по същество всички останали ползи от него. Контролът включва и способността за предотвратяване на това други дружества да ръководят използването на актива и получаването на ползи от него.

Приходите от договори с клиенти се признават, както следва:

- в течение на времето по начин, който отразява извършаната от Дружеството работа по договора;
- в определен момент, когато се прехвърля контролът върху стоките или услугите на клиента.

Приходите от договори с клиенти се признават на база 5-етапен модел за признаване, като разграничение се прави в следните две насоки според момента на удовлетворяване на задължението за изпълнение:

- задължение за изпълнение (прехвърляне на контрол) в течение на времето – в този случай приходите се признават постепенно, следвайки степента на прехвърляне на контрола върху стоките или услугите на клиента;
- задължение за изпълнение, удовлетворено (прехвърлен контрол) в определен момент – клиентът получава контрол върху стоките или услугите в определено време и приходите се признават изцяло наведнъж.

Бележки към финансовия отчет**40. Значими счетоводни политики (продължение)****(ii) Комисионни приходи**

Когато Дружеството действа в качеството си на агент, а не на принципал по дадена транзакция, признатият приход е нетната сума на комисионната, получена от Дружеството.

(iii) Приходи от достъп до преносната мрежа

Задължението за изпълнение е осигуряване на достъп до преносната мрежа. Приходът се признава в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход при осъществен достъп на електрическа енергия по електропре-носната мрежа на дружеството до обектите на клиентите.

Задължението за изпълнение се удовлетворява с течение на времето, като Дружеството измерва прогреса на изпълнението на обещаното, изпъл-звайки практическото улеснение по параграф Б16 на МСФО 15. Това практическо улеснение позволява на Дружеството да признава приход, равен на сумата, която има право да фактурира. Тъй като цената на сделката се определя по утвърдени от регулатора цени за достъп умножени по количество постъпила енергия, която се измерва със средства за търговско измерване, вписани в държавния регистър на одобрените за страната типове средства за търговско измерване, Дружеството може да докаже че фактурираната сума пряко кореспондира със стойността, която клиента получава. Последното е задължително условие за да може да се използва практическото улеснение за „право на фактуриране“.

(iv) Приходи от пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа

Задължението за изпълнение е да се осигури пренос на електроенергия. Приход от услугата пренос на електрическа енергия се признава в отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход за осъществен пренос на електрическа енергия по електропреносната мрежа на дружеството до обектите на клиентите.

Задължението за изпълнение се удовлетворява с течение на времето, като Дружеството измерва прогреса на изпълнението на обещаното, изпъл-звайки практическото улеснение по параграф Б16 на МСФО 15. Това практическо улеснение позволява на Дружеството да признава приход, равен на сумата, която има право да фактурира. Тъй като цената на сделката се определя по утвърдената от регулатора цена за пренос умножена по количеството пренесена електрическа енергия, която се измерва със средства за търговско измерване, вписани в държавния регистър на одобрените за страната типове средства за търговско измерване, Дружеството може да докаже че фактурираната сума пряко кореспондира със стойността, която клиента получава. Последното е задължително условие за да може да се използва практическото улеснение за „право на фактуриране“.

(v) Приходи от продажба на електрическа енергия от балансиращ пазар

Задължението за изпълнение е предоставяне на услуга за балансиране. Задължението за изпълнение се удовлетворява с течение на времето, като всеки месец се признават в момента, в който ЕСО е получил потвърждение от участниците на пазара, на обобщените извлечения за сегълмент за съответния отчетен период. Дружеството измерва прогреса на изпълнението на обещаното, изпъл-звайки практическото улеснение по параграф Б16 на МСФО 15.

(vi) Приходи от присъединяване на обекти към електропреносната мрежа

Съгласно МСФО 15 „Прехвърляне на активи от клиенти“ на Комисията за разяснение на международните стандарти за финансово отчитане (КРМСФО), приходът от услугата „присъединяване към електропреносната мрежа“, която е предоставена на клиентите в замяна на прехвърлянето на обектите, изградени от тях и признати като активи на преносната мрежа се признават в текущия финансов резултат за годината, в която е фактурирана таксата за присъединяване.

Бележки към финансовия отчет**40. Значими счетоводни политики (продължение)**

(vii) Приходи, признавани във времето от предоставяне на физическо право за пренос на база и основание, както следва:

Приходи от прилагането на Регламент №714, които са свързани с компенсиране на разходи за управление на електроенергийната система и за намаляване на цената достъп

Постъпленията от Физическо право за пренос се заделят в счетоводна сметка 755 „Специален резерв, съгласно регламент 714/2009” и се отчитат на приход в периода, в който са отчетени разходите за управление на електроенергийната система и за намаляване на цената достъп. Прихода е равен на стойността на разходите за периода по сметка 68003-„Разходи за намаляване на цена достъп“.

Приходи от прилагането на Регламент №714, които са свързани с компенсиране на разходи за поддържане (ремонт) на междусистемни електропроводи

Постъпленията от Физическо право за пренос се заделят в в счетоводна сметка 755 „Специален резерв, съгласно регламент 714/2009” и се отчитат на приход в периода, в който са отчетени разходите за поддържане (ремонт) на междусистемните електропроводи. Приходът е равен на стойността на разходите за ремонт на междусистемни електропроводи.

Приходи от прилагането на Регламент №714, които са свързани с компенсиране за изграждане на нови междусистемни електропроводи.

Постъпленията от Физическо право за пренос се заделят в счетоводна сметка 755 „Специален резерв, съгласно регламент 714/2009” се отчитат на приход на база полезния живот на нови междусистемни електропроводи, изградени със средства от специалния резерв, съгласно регламент 714/2009”.

(vii) Приходи от финансираня

Финансираня, получени за придобиване на нетекущи активи, се признават като текущ приход пропорционално на отчетените разходи за амортизация за периода, свързани със съответния актив.

Финансираня, получени за текуща дейност се признават в текущия финансов резултат.

(б) Финансови приходи и разходи

Финансовите приходи включват приходи от лихви по инвестирани средства. Приход от лихви се признава в печалби и загуби в момента на начисляването му по метода на ефективната лихва.

Печалби и загуби от валутни курсови разлики се отчитат на нетна база.

(в) Чуждестранна валута

Сделките в чуждестранна валута се преизчисляват във функционалната валута на Дружеството по обменните курсове на датите на транзакциите.

Парични активи и пасиви, деноминирани в чужда валута, се преизчисляват във функционалната валута по обменния курс към отчетната дата. Не-парични активи и пасиви, които се оценяват по справедлива стойност в чуждестранна валута, се преизчисляват във функционалната валута по курса на датата, на която справедливата стойност е определена. Непарични позиции, които се оценяват по историческа цена в чуждестранна валута, не се преизчисляват.

Курсови разлики, възникващи от превалутирането във функционалната валута се отчитат в печалби и загуби.

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

(г) Доходи на наети лица

(i) Планове с дефинирани вноски

Задълженията за превеждане на вноски по плановете с дефинирани вноски се признават като разходи когато свързаните услуги се предоставят.

(ii) Планове с дефинирани доходи

Задължението на Дружеството за планове с дефинирани доходи се изчислява отделно за всеки план, като се прогнозира бъдещите доходи, които служителите са заработили в резултат на положен труд в текущия и предходни периоди и този доход се дисконтира.

Изчислението на задълженията за дефинирани доходи се извършва всяка година от квалифициран актюер чрез използването на метода на прогнозните кредитни единици. Дружеството определя нетния лихвен процент върху нетното задължение по план с дефинирани доходи като прилага дисконтовия процент, използван в началото на периода за дисконтиране на задължението до нетно задължение по планове с дефинирани доходи.

За целите на дисконтирането е използван ефективен годишен лихвен процент $i = 2,5 \%$. Той се основава на доходността на емисиите дългосрочните ДЦК (с 10 годишен матуритет). Средният срок до пенсиониране е по-дълъг от 10 години, и съответно ефективният годишен лихвен процент за дисконтиране е определен чрез екстраполация на данните за ефективната годишна доходност на дългосрочните ДЦК.

Преоценките, възникващи от планове с дефинирани доходи, представляват актюерски печалби и загуби, които се признават в ДВД. Нетни разходи за лихви и други разходи, свързани с планове за дефинирани доходи, се признават в печалбата или загубата.

(iii) Краткосрочни доходи на наети лица

Задължения за краткосрочните доходи на наети лица се отчитат като разход, когато свързаните с тях услуги се предоставят. Пасив се признава за сумата, която се очаква да бъде изплатена, ако Дружеството има правно или конструктивно задължение да заплати тази сума като резултат от минали услуги, предоставени от служител и задължението може да се оцени надеждно.

(д) Данъци върху дохода

Данъкът върху печалбата за годината представлява текущи и отсрочени данъци. Данъкът върху печалбата се признава в печалби и загуби, с изключение на този, отнасящ се за статии, които са признати директно в собствения капитал, или в друг всеобхватен доход.

(i) Текущ данък

Текущият данък е очакваното данъчно задължение или вземане върху облагаемата печалба или загуба за годината, прилагайки данъчните ставки, влезли в сила, или по същество въведени към отчетната дата, и всички корекции за данъчни задължения или вземания за предходни години. Текущият данък включва също данъчни ефекти от дивиденди.

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

(ii) Отсрочен данък

Отсрочените данъци се изчисляват върху временните разлики между сумите на активите и пасивите, признати във финансовия отчет, и сумите използвани за данъчни цели. Отсрочен данък не се признава за:

- временни разлики от първоначално признаване на активи и пасиви при сделка, която не е бизнес комбинация и която не засяга печалби и загуби, нито за счетоводни, нито за данъчни цели;

Отсрочен данък се оценява по данъчните ставки, които се очаква да се прилагат за временните разлики когато те се проявяват обратно, на базата на закони, които са в сила, или са въведени по същество към отчетната дата.

Отсрочените данъчни активи и пасиви се компенсират само ако има правно основание за приспадане на текущи данъчни активи и пасиви, и те се отнасят до данъци върху печалбата, наложени от едни и същи данъчни власти.

Актив по отсрочени данъци се начислява за неизползваните данъчни загуби, кредити и приспадащи се временни разлики, доколкото е вероятно бъдеща облагаема печалба да бъде налична, срещу която те да могат да бъдат използвани. Отсрочените данъчни активи се преглеждат към всяка отчетна дата и се намаляват доколкото не е вероятно повече бъдеща изгода да бъде реализирана.

При определянето на текущия и отсрочения данък Дружеството взема предвид ефекта от несигурни данъчни позиции и дали допълнителни данъци или лихви може да са дължими. Дружеството смята, че начисленията за данъчни задължения са адекватни за всички отворени данъчни години на базата на оценката на много фактори, включително интерпретиране на данъчни закони и предишен опит. Тази оценка се основава на приблизителни оценки и допускания и може да включва преценки за бъдещи събития. Може да се появи нова информация, според която Дружеството да промени своите преценки за адекватността на съществуващите данъчни задължения; такива промени в данъчните задължения биха засегнали разхода за данъци в периода, когато такова определяне бъде направено.

(e) Материални запаси

Материалните запаси се отчитат по по-ниската от тяхната себестойност и нетна реализуема стойност. Себестойността на материалните запаси се базира на принципа „средна претеглена“ и включва разходи за придобиване на материалните запаси, разходите за производство или преработка, както и всички други разходи отнасящи се до привеждането на материалните запаси до тяхното текущо местоположение и състояние. В случая на произведена продукция и незавършено производство, себестойността включва разходи за труд, социални осигуровки и разходи за амортизация.

Нетната реализуема стойност представлява предполагаемата продажна цена в нормалния ход на стопанската дейност, намалена с приблизително оценените разходи по завършване на производствения цикъл и тези, които са необходими за осъществяване на продажбата.

(ж) Имоти, машини, съоръжения и оборудване

(i) Признаване и оценка

Първоначално признаване

Имотите, машините, съоръженията и оборудването се оценяват първоначално по цена на придобиване, която включва покупната цена, включително мита и невъзстановими данъци върху покупката, както и всички други разходи, пряко отнасящи се до придобиването на актива.

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

Стойността на активите придобити по стопански начин включва направените разходи за материали, директно вложен труд, разходите пряко отнасящи се до привеждане на актива до местоположение и състояние необходими за неговата експлоатация.

Когато в имотите, машините, съоръженията и оборудването се съдържат компоненти с различна продължителност на полезен живот, те се отчитат отделно.

Последваща оценка

За целите на последваща оценка на земи и сгради, Дружеството прилага модела на преоценка в МСС 16. Преоценената стойност представлява справедливата стойност на актива към датата на преоценка, намалена с последваща амортизация и натрупани загуби от обезценка.

Справедливата стойност на имоти, машини, съоръжения и оборудване се определя на базата на пазарни доказателства, представени в доклад, изготвен от одобрен лицензиран оценител.

Преоценката на имоти, машини, съоръжения и оборудване се извършва на всеки 3 години. Когато справедливите стойности се променят значително за по-кратък период от време, преоценката може да се прави по-често.

Земи, сгради, машини, съоръжения и оборудване, притежавани от Дружеството, са оценени на базата на оценъчен доклад, изготвен от независим лицензиран оценител към 31 декември 2012 година, към 30.06.2015 г. и към 31.12.2018 г. на земи, сгради, машини, съоръжения и оборудване са преоценени, съгласно оценъчен доклад, изготвен от независим лицензиран оценител. Преоценените стойности включват преоценъчен резерв преди данъци, който не подлежи на разпределение от едноличния собственик на Дружеството.

Класове леки и лекотоварни автомобили от транспортни средства и други нетекущи активи и активи в процес на изграждане са представени в отчета за финансовото състояние на базата на историческа цена, намалена с натрупани амортизации и загуби от обезценка.

Печалби и загуби от продадени имоти, машини, съоръжения и оборудване се определят при сравнение на полученото от продажбата с балансовата стойност на имоти, машини, съоръжения и оборудване и се признават в "други приходи" в отчета за доходите. Когато преоценени активи се продават, сумите отчетени в преоценъчен резерв се трансферират към неразпределена печалба.

(ii) Последващи разходи

Последващи разходи се капитализират само когато е вероятно, че бъдещи икономически ползи от тези разходи ще бъдат получени от Дружеството. Балансовата стойност на подменената част се отписва. Разходи за ежедневно обслужване на активите се признават в печалби и загуби като разход в момента на възникването им.

(iii) Амортизация

Амортизацията се изчислява така, че да се изпише цената на придобиване на имотите, машините, съоръженията и оборудването, намалена с очакваната им остатъчна стойност, на база линейния метод за очакваните им полезни животи, като обикновено се признава в печалбата или загубата. Земята не се амортизира.

Очакваните срокове на полезен живот за имоти, машини, съоръжения и оборудване са, както следва:

• сгради	20 - 80 години
• машини, съоръжения	4 - 50 години
• компютърни системи	3 –10 години
• транспортни средства	5- 10 години
• всички останали амортизируеми активи	3 –15 години

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

Методите на амортизация, полезният живот и остатъчните стойности се преразглеждат към всяка отчетна дата и се коригират, ако е подходящо.

(з) Нематериални активи

(i) Признаване и оценка

Нематериални активи, придобити от Дружеството, имащи определен полезен живот, са представени по цена на придобиване, намалена с натрупана амортизация и загуби от обезценки.

(ii) Последващи разходи

Последващи разходи се капитализират само когато увеличават бъдещата икономическа полза от специфичния актив, за който се отнасят. Всички останали разходи, включително разходи за вътрешно генерирани репутация и търговски марки, се признават като разход в момента на тяхното възникване.

(iii) Амортизация

Амортизацията се изчислява така, че да се изпише цената на придобиване на нематериалните активи, намалена с очакваната им остатъчна стойност, на база линейния метод за очакваните им полезни животи, като обикновено се признава в печалбата или загубата.

Очакваните срокове на полезен живот са, както следва:

• Лицензия за управление на електроенергийната система и други лицензии	3 – 35 години
• софтуер	3 – 5 години
• други	3 – 10 години

Методите на амортизация, полезният живот и остатъчните стойности се преразглеждат към всяка отчетна дата и се коригират, ако е подходящо.

(и) Финансови инструменти

Дружеството класифицира финансови активи в следните категории:

- заеми и вземания – недеривативни финансови активи с фиксирани или определяеми плащания, които не са котираны на активен пазар - вземания от клиенти, доставчици, свързани лица, персонал и съдебни и присъдени вземания. По критериите на МСФО 9, те попадат в категорията на дълговите инструменти, оценявани по амортизирана стойност;
- пари и парични еквиваленти – краткосрочни, високоликвидни инвестиции, които са леснообращаеми в парични суми и съдържат незначителен риск от промяна в стойността им - парични средства в брой, разплащателни, специални и депозитни сметки, дебитни и кредитни карти, акредитиви, овърдрафт и други сметки. По критериите на МСФО 9, те попадат в категорията на дълговите инструменти, оценявани по амортизирана стойност.

(i) Дълговите инструменти, оценявани по амортизирана стойност – признаване, оценяване и отписване

Дружеството първоначално признава финансов актив в момента, в който стане страна по договорно споразумение, и го класифицира съгласно модела си за управление на финансови активи и характеристиките на договорените парични потоци. Оценката се извършва по следния начин:

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

- търговски вземания, които нямат съществен компонент на финансиране – по цена на сделката, в съответствие с МСФО 15;
- дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност – по справедлива стойност плюс всички разходи, пряко свързани с придобиването или издаването на финансовия актив;
- парични средства – по номинална стойност;
- парични средства в чуждестранна валута – по цена на придобиване.

Последващото оценяване на финансовите активи се извършва по следния начин:

- дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност – по амортизирана стойност: сумата, по която активът първоначално е бил признат, намалена с плащания по главницата, плюс/ минус начислена амортизация по метода на ефективния лихвен процент, намалена с всяка загуба от обезценка, отразена чрез корективна сметка;
- парични средства – поне веднъж месечно към последния работен ден от месеца паричните средства в чуждестранна валута се оценяват по официалния курс на Българска народна банка, като разликите се отчитат като текущи финансови приходи или разходи. Обезценка се извършва чрез стандартизирания поход.

Запорирани банкови сметки и блокирани наличности по банкови сметки обикновено не са високоликвидни и не отговарят на определението за пари и парични еквиваленти. Депозити с първоначален матуритет над три месеца, както и депозити, които се използват с инвестиционна цел, а не с цел ежедневно управление на паричните наличности, независимо от матуритета им, не отговарят на определението за пари и парични еквиваленти.

Дружеството отписва финансов актив само когато:

- договорните права за паричните потоци от актива са изтекли;
- прехвърля правата за получаване на договорените парични потоци от финансовия актив в сделка, според която значителна част от всички рискове и изгоди от собствеността на финансовия актив са прехвърлени;

(ii) Обезценка на финансови инструменти

Обезценка в дружеството се извършва на всички активи, отчитани по амортизируема стойност и на дългови инструменти, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход. Обезценката се определя по модела на очакваните кредитни загуби и се отчита в печалбата или загубата за периода.

Дружеството признава коректив за очаквани кредитни загуби от финансов актив, лизингово вземане, актив по договора или кредитен ангажимент и договор за финансова гаранция, за които се прилагат изискванията за обезценка.

(iii) Модели за обезценка на различните видове финансови активи

Подход за обезценка на парични средства в банки

Паричните средства и паричните еквиваленти са най-високо ликвидните финансови инструменти. Те не са носители на сетълмент риск, а ликвидният риск, който носят е ограничен до техническата възможност дадено разпореждане с тях да не бъде изпълнено. Паричните средства, депозирани в банки, обаче са носители на кредитен риск от контрагента (риск от неизпълнение). Рискът от контрагента представлява вероятността насрещната страна по финансова сделка да не изпълни своите договорни задължения. Поради това МСФО 9 Финансови инструменти предписва необходимостта и тези финансови инструменти да бъдат обезценени, макар да са носители на най-малко риск за Дружествата от групата.

Бележки към финансовия отчет
40. Значими счетоводни политики (продължение)
Подход за обезценка на краткосрочни търговски и други вземания и вземания от свързани лица

При изчисляване на обезценката на краткосрочни търговски вземания и активи по договори, Дружеството прилага опростения подход. Съгласно него, Дружеството не е необходимо да извършва мониторинг за значително увеличение на кредитния риск на контрагента. Вместо това, Дружеството следва да измерва непрекъснато очакваните кредитни загуби за целия срок на актива.

При прегледа на вземанията се идентифицират клиенти, за които ръководството на Дружеството очаква, че има забава при събиране на паричните потоци от възникналия финансов актив. Когато е извършена преценка, че не се очакват входящи парични потоци по дадения актив – вземане, то се обезценява на 100%.

Подход за обезценка на съдебни и присъдени вземания

В рамките на контрагентските взаимоотношения възникват спорни въпроси. В случаите в които Дружеството е предприело съдебни действия за удовлетворяване на своите вземания, то същите се класифицират като Съдебни вземания.

Този тип финансови активи се характеризират с пълно неизпълнение, т.е. нежелание или невъзможност на клиента да уреди своето задължение. Поради тази причина, независимо от наличието на решения на съдебните органи и стартираните изпълнителни процедури, събираемостта на тези вземания и респективно очакваните бъдещи входящи парични потоци са ниски, а вероятността от неизпълнение вече е настъпила спрямо първоначалния актив.

Подход за обезценка на дългосрочни търговски и други вземания и вземания от свързани лица

Моделът за обезценка се базира на очакваните парични потоци, договорени в условията на финансовия инструмент, както и допусканията и преценките за реализируемостта на посочените вземания, възприети от ръководствата при изготвянето на финансовите отчети.

За всички активи, за които дружеството е извършило преценка, че не очакват събиране на договорните парични потоци, или договорните парични потоци са носители на допълнителен риск, при който очакваните бъдещи парични потоци ще бъдат реализирани в намален размер или в по-късен момент от договорения, признават лихвен доход върху нетната балансова стойност на актива.

При финансови, активи, при които Дружеството не очаква събиране на договорните парични потоци, признатият лихвен доход, върху нетната стойност на актива, е равен на нула и се използват от Дружеството за управление на краткосрочни ангажименти.

(iv) Финансови пасиви

Финансови пасиви са всички задължения, които са:

- договорни задължения за доставяне на пари или друг финансов актив на друго предприятие;
- договорни задължения за размяна на финансови активи или финансови пасиви с друго предприятие при потенциално неблагоприятни условия;
- договори, които ще бъдат уредени или могат да бъдат уредени чрез инструменти на собствения капитал на дружеството, и са: недериватив, за който дружеството е или може да бъде задължено да предостави променлив брой инструменти на собствения капитал на дружеството, или дериватив, който ще бъде или може да бъде уреден по начин, различен от размяна на фиксирана сума парични средства или друг финансов актив за фиксиран брой инструменти на собствения капитал на дружеството.

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

Финансови пасиви в дружеството са:

- задължения към доставчици и клиенти;
- получени заеми от банки, други финансови институции и други;

Получени заеми са временно привлечени средства срещу престация от български или чуждестранни банки и други финансови институции, търговски заеми и други.

Според срока им на погасяване финансовите пасиви се класифицират на нетекущи и текущи.

Дружеството признава финансов пасив само когато стане страна по договорни клаузи на финансовия инструмент. Първоначалното признаване става на датата на уреждане по справедлива стойност плюс всички разходи, директно относими към придобиването или издаването на финансов пасив. Такси за управление на получени заеми се разсрочват за периода на ползване на заемите чрез използване на метода на ефективния лихвен процент.

След първоначално признаване Дружеството оценява финансовите си пасиви по амортизирана стойност, с изключение на:

- а) деривативи, които са пасиви, се оценяват впоследствие по справедлива стойност;
- б) финансови пасиви, които произтичат от прехвърлянето на финансов актив, неотговарящо на условията за отписване, или когато се прилага подходът на продължаващото участие;
- в) договори за финансова гаранция;
- г) ангажименти за отпускане на заем с лихвен процент, който е по-нисък от пазарния.

(v) Регистриран капитал

Обикновени акции

Обикновените акции се класифицират като собствен капитал. Допълнителните разходи, пряко свързани с издаването на обикновените акции, нетно от данъчни ефекти, се признават като намаление на собствения капитал.

(vi) Не-финансови активи

Отчетните стойности на нефинансовите активи на Дружеството (различни от материални запаси и отсрочени данъчни активи) се преглеждат към всяка отчетна дата с цел да се определи дали има индикации за обезценка. В случай, че съществуват такива индикации, се прави приблизителна оценка на възстановимата стойност на актива. За нематериални активи с неопределен полезен живот, или които още не са готови за употреба, възстановимата стойност се определя на всяка година по едно и също време. Загуба от обезценка се признава в случай, че балансовата стойност на един актив или обект, генериращ парични потоци (ОГПП), превишава неговата възстановима стойност.

Възстановимата стойност на актив или ОГПП, е по-високата от неговата стойност в употреба и справедливата му стойност, намалена с разхода по продажба. При оценката на стойността в употреба, бъдещите парични потоци се дисконтират до сегашната им стойност, като се прилага дисконтов процент преди данъци, отразяващ текущите оценки за пазара, цената на парите във времето и риска специфичен за актива или за ОГПП. За целта на теста за обезценка, активи, които не могат да бъдат тествани индивидуално, се групират заедно в най-малката възможна група активи, генерираща парични постъпления от продължаваща употреба, които са в голяма степен независими от паричните постъпления от други активи или ОГПП.

Бележки към финансовия отчет

40. Значими счетоводни политики (продължение)

Загуби от обезценка се признават в печалби и загуби за активи, които не са преоценени. Загуба от обезценка за преоценен актив се признава в ДВД доколкото тази обезценка не надвишава сумата на преоценъчния резерв за същия актив. Такава загуба от обезценка за преоценен актив намалява преоценъчния резерв за същия актив. Загуби от обезценка признати за ОГПП се разпределят така, че да намалят балансовите стойности на активите в обекта пропорционално.

Загуба от обезценка се възстановява само до такава степен, че балансовата стойност на актива не надвишава балансовата стойност, която би била определена, след приспадане на амортизация, ако загуба от обезценка не е била признавана.

(к) Лизинг

(i) Определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг

МСФО 16 Лизинги (в сила за годишни периоди от 01.01.2019 г., приет от ЕК). Този стандарт е с изцяло променена концепция. Той въвежда нови принципи за признаване, измерване, представяне и оповестяване на лизинга чрез налагане на нов модел с цел да осигури по-достоверно и адекватно представяне на тези сделки най-вече при лизингополучателя. Стандартът заменя действащия до този момент стандарт за лизинга – МСС 17 и свързаните с него тълкувания. а) При лизингополучателите водещият принцип на новия стандарт е въвеждането на еднотипен модел на счетоводно балансово третиране на лизинга – за всички лизингови договори с реална продължителност от повече от 12 месеца ще се признава актив под формата на „право на ползване“, който ще се амортизира за периода на договора, и респективно, ще се отчита финансов пасив за задължението по тези договори. Това е и съществената промяна спрямо отчетната практика до 2018 г. За краткосрочни или на ниска стойност лизинги се допуска изключение и запазване на досегашната практика. б) При лизингодателите няма да има съществени промени в отчетната практика и те ще продължат да отчитат лизингите аналогично на правилата на стария стандарт МСС 17 – като оперативни и финансови. Доколкото новият стандарт дава по-цялостна концепция, следва да се направи и от тяхна страна един поподробен анализ на условията на договорите и е възможно и при тях (лизингодателите) да настъпят основания за рекласификация на определени лизингови сделки. Новият стандарт изисква разширяване на оповестяванията. Ръководството е направило проучване и е определило, че промените чрез новия стандарт не оказват влияние върху счетоводната политика и върху стойностите и класификацията на активите, пасивите, операциите. Ръководството е избрало да приложи облекченията на стандарта за лизингови договори с кратък срок и/или на ниска стойност, и поради тази причина лизинговите плащания, свързани с тези договори продължават да се отчитат като текущи разходи на линеен принцип през периода.

(ii) Наети активи

Лизинговите договори, по силата на които на Дружеството се прехвърлят всички значими рискове и изгоди от собствеността, се класифицират като финансов лизинг. При първоначално признаване наетите активи се отчитат по по-ниската от справедлива стойност и настояща стойност на минималните лизингови плащания. След първоначално признаване, активът се отчита според счетоводната политика, приложима за съответния актив.

Различни от тези лизингови договори са договори за оперативен лизинг и те не се признават в отчета за финансовото състояние на Дружеството.

(iii) Плащания по лизингови договори

Плащанията по оперативен лизинг се признават в печалби и загуби на база линейния метод за периода на лизинговия договор. Получени лизингови стимули се признават като неразделна част от общите лизингови разходи през периода на договора.

Бележки към финансовия отчет**41. Финансов обзор от ръководството**

В допълнение към финансовите отчети, много предприятия представят финансов обзор от ръководството. В МСФО няма изискване да се представя такава информация, макар че параграф 13 от МСС 1 съдържа кратко описание на това, което може да бъде включено в един годишен доклад. През декември 2011 г. Съветът по международни счетоводни стандарти (СМСС) издаде МСФО Изложение за практиката – Коментар на ръководството, който очертава една широка, необвързваща рамка за представянето на коментара на ръководството във връзка с финансовите отчети, изготвени в съответствие с МСФО. Ако Дружеството реши да следва указанията, съдържащи се в Изложението за практиката, то ръководството се насърчава да обясни степента, в която е било следвано Изложението за практиката. Изявлението за съответствие с Изложението за практиката се допуска само, ако въпросното Изложение е било следвано изцяло.

Съдържанието на Финансовия обзор от ръководството се определя от местни изисквания на пазара и от въпросите, които са специфични за дадена юрисдикция. Поради това, Дружеството не е представило финансов обзор от ръководството, а годишен доклад за дейността.

42. Корекция на грешка

Към 31.12.2019 г. е отчетена корекция в собствения капитал на Дружеството, в следствие на счетоводна грешка от 2017 г. неначислена провизия по съдебни дела водени срещу ЕСО ЕАД от 2017 г., съгласно МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи. В годишния финансов отчет към 31.12.2019 г. е начислена провизия за сметка на финансовия резултат от минали години в размер на 7 727 хил. лв и е начислен отсрочен данъчен актив върху провизията в размер на 773 хил. лв.

Извършено е преизчисление в балансови позиции „Провизии“ и „Отсрочени данъци“, както и в отчета за собствения капитал към 01.01.2018 г. и 31.12.2018 г.

**ДОКЛАД НА НЕЗАВИСИМИЯ ОДИТОР
ДО ЕДНОЛИЧНИЯ СОБСТВЕНИК НА
ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЕН СИСТЕМЕН ОПЕРАТОР ЕАД
Доклад относно одита на финансов отчет**

Мнение

Ние извършихме одит на финансовия отчет на ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЕН СИСТЕМЕН ОПЕРАТОР ЕАД („Дружеството“), съдържащ отчета за финансовото състояние към 31 декември 2019 г. и отчета за печалбата или загубата и другия всеобхватен доход, отчета за промените в собствения капитал и отчета за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, както и пояснителните приложения към финансовия отчет, съдържащи и обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики.

По наше мнение, приложеният финансов отчет представя достоверно, във всички съществени аспекти, финансовото състояние на Дружеството към 31 декември 2019 г. и неговите финансови резултати от дейността и паричните му потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейския съюз (ЕС).

База за изразяване на мнение

Ние извършихме нашия одит в съответствие с Международните одиторски стандарти (МОС). Нашите отговорности съгласно тези стандарти са описани допълнително в раздела от нашия доклад „Отговорности на одитора за одита на финансовия отчет“. Ние сме независими от Дружеството в съответствие с Международния етичен кодекс на професионалните счетоводители (включително Международни стандарти за независимост) на Съвета за международни стандарти по етика за счетоводители (Кодекса на СМСЕС), заедно с етичните изисквания на Закона за независимия финансов одит (ЗНФО), приложими по отношение на нашия одит на финансовия отчет в България, като ние изпълнихме и нашите други етични отговорности в съответствие с изискванията на ЗНФО и Кодекса на СМСЕС. Ние считаме, че одиторските доказателства, получени от нас, са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение.

Обръщане на внимание

Обръщаме внимание на бележка 36 Събития след датата на отчетния период, където е оповестено въздействието на епидемията Ковид -19, върху дейността на Дружеството и очакваните икономически последици към датата на одобрение на финансовия отчет.

Нашето мнение не е модифицирано по отношение на този въпрос

Ключови одиторски въпроси

Ключови одиторски въпроси са тези въпроси, които съгласно нашата професионална преценка са били с най-голяма значимост при одита на финансовия отчет за текущия период. Тези въпроси са разгледани като част от нашия одит на финансовия отчет като цяло и формирането на нашето мнение относно него, като ние не предоставяме отделно мнение относно тези въпроси.

Оценяване по справедлива стойност на Имоти, машини и съоръжения

Бележка 15 Имоти, машини, съоръжения и оборудване

Ключов одиторски въпрос	Как този ключов одиторски въпрос беше адресиран при проведения от нас одит
<p>Дружеството е възприело модела на преоценената стойност за последваща оценка на активите от клас Имоти, машини и съоръжения. Преоценената стойност представлява справедлива стойност на актива към датата на преоценка, намалена с последваща амортизация и натрупани загуби от обезценка. Справедливата стойност на имоти, машини, съоръжения се определя от независим лицензиран оценител. Преоценката на имоти, машини и съоръжения се извършва на всеки 3 години.</p> <p>Последната преоценка е извършена към 31.12.2018г.</p> <p>Към датата на финансовия отчет справедливата стойност на имоти, машини, съоръжения е в размер на 2 399 076 хил.лв., което представлява 88,59% от стойността на активите на Дружеството. Преоценъчният резерв към 31 декември 2019 г. е на стойност 1 790 778 хил.лв. нетно от данъци.</p> <p>Преоценката на имоти, машини, съоръжения по справедлива стойност е свързана с изчисляване на приблизителни оценки, използване на множество допускания и прилагане на специфични методи и модели.</p> <p>Тестване за обезценка на имоти, машини, съоръжения съгласно изискванията на МСС 36 Обезценка на активи. За тестването</p>	<p>В тази област нашите одиторски процедури включиха, без да са ограничавани до:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Преглед на възприетата счетоводна политика на Дружеството по отношение на последващото отчитане на тази група активи в съответствие с приложимите стандарти; • Преглед на определения полезен живот на тази група активи; • Анализ на независимостта, обективността, компетентността и квалификацията на независимия оценител, извършил последната оценка; • Оценка и анализ на използваните методи от независимия оценител; • Сравнение на резултатите от оценителския доклад със счетоводните регистри на Дружеството. • Преглед за пълнота и адекватност на оповестяванията във финансовия отчет на Дружеството, относно Имоти, машини, съоръжения;

на обезценка Дружество използва независим лицензиран оценител. Поради това на тези оценки е присъща известна несигурност, свързана с използването на различни прогнози и предположения с определена степен на субективност. Поради спецификата на процеса на оценяване, на вида на активите, както и съществеността на справедливите стойности на тази група активи, ние определихме този въпрос като ключов одиторски въпрос.

Други въпроси

Годишният финансов отчет на Дружеството за годината, завършваща на 31 декември 2018 г., е одитиран от друг одитор, който е издал одиторски доклад с немодифицирано мнение, с дата 28 март 2019 г.

Друга информация, различна от финансовия отчет и одиторския доклад върху него

Ръководството носи отговорност за другата информация. Другата информация се състои от доклад за дейността, в т.ч. нефинансова декларация, изготвени от ръководството съгласно Глава седма от Закона за счетоводството, но не включва финансовия отчет и нашия одиторски доклад върху него.

Нашето мнение относно финансовия отчет не обхваща другата информация и ние не изразяваме каквато и да е форма на заключение за сигурност относно нея, освен ако не е изрично посочено в доклада ни и до степента, до която е посочено.

Във връзка с нашия одит на финансовия отчет, нашата отговорност се състои в това да прочетем другата информация и по този начин да преценим дали тази друга информация е в съществено несъответствие с финансовия отчет или с нашите познания, придобити по време на одита, или по друг начин изглежда да съдържа съществено неправилно докладване. В случай че на базата на работата, която сме извършили, ние достигнем до заключение, че е налице съществено неправилно докладване в тази друга информация, от нас се изисква да докладваме този факт.

Нямаме какво да докладваме в това отношение.

Допълнителни въпроси, които поставя за докладване Законът за счетоводството

В допълнение на нашите отговорности и докладване съгласно МОС, по отношение на доклада за дейността и нефинансовата декларация, ние изпълнихме и процедурите, добавени към изискванията по МОС, съгласно „Указания относно нови и разширени одиторски доклади и комуникация от страна на одитора“ на професионалната организация на регистрираните одитори в България, Института на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС)“. Тези процедури касаят проверки за наличието, както и проверки на формата и съдържанието на тази друга информация с цел да ни подпомогнат във формиране на становище относно това дали другата информация включва оповестяванията и докладванията, предвидени в Глава седма от Закона за счетоводството и в Закона за публичното предлагане на ценни книжа, приложими в България.

Становище във връзка с чл. 37, ал. 6 от Закона за счетоводството

На базата на извършените процедури, нашето становище е, че:

- а) Информацията, включена в доклада за дейността за финансовата година, за която е изготвен финансовият отчет, съответства на финансовия отчет.
- б) Докладът за дейността е изготвен в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството и на чл. 100(н), ал. 7, т. 2 от Закона за публичното предлагане на ценни книжа.
- в) Нефинансовата декларация за финансовата година, за която е изготвен финансовият отчет, е предоставена и изготвена в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството.

Отговорности на ръководството и лицата, натоварени с общо управление за финансовия отчет

Ръководството носи отговорност за изготвянето и достоверното представяне на този финансов отчет в съответствие с МСФО, приети от ЕС и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определя като необходима за осигуряване изготвянето на финансови отчети, които не съдържат съществени неправилни отчитания, независимо дали дължащи се на измама или грешка.

При изготвяне на финансовия отчет ръководството носи отговорност за оценяване способността на Дружеството да продължи да функционира като действащо предприятие, оповестявайки, когато това е приложимо, въпроси, свързани с предположението за действащо предприятие и използвайки счетоводната база на основата на предположението за действащо предприятие, освен ако ръководството не възнамерява да ликвидира Дружеството или да преустанови дейността му, или ако ръководството на практика няма друга алтернатива, освен да постъпи по този начин.

Лицата, натоварени с общо управление, носят отговорност за осъществяването на надзор над процеса по финансово отчитане на Дружеството.

Отговорности на одитора за одита на финансовия отчет

Нашите цели са да получим разумна степен на сигурност относно това дали финансовият отчет като цяло не съдържа съществени неправилни отчитания, независимо дали дължащи се на измама или грешка, и да издадем одиторски доклад, който да включва нашето одиторско мнение. Разумната степен на сигурност е висока степен на сигурност, но не е гаранция, че одит, извършен в съответствие с МОС, винаги ще разкрива съществено неправилно отчитане, когато такова съществува. Неправилни отчитания могат да възникнат в резултат на измама или грешка и се считат за съществени, ако би могло разумно да се очаква, че те, самостоятелно или като съвкупност, биха могли да окажат влияние върху икономическите решения на потребителите, вземани въз основа на този финансов отчет.

Като част от одита в съответствие с МОС, ние използваме професионална преценка и запазваме професионален скептицизъм по време на целия одит. Ние също така:

- идентифицираме и оценяваме рисковете от съществени неправилни отчитания във финансовия отчет, независимо дали дължащи се на измама или грешка, разработваме и изпълняваме одиторски процедури в отговор на тези рискове и получаваме одиторски доказателства, които да са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение. Рискът да не бъде разкрито съществено неправилно отчитане, което е резултат от измама, е по-висок, отколкото риска от съществено неправилно отчитане, което е резултат от грешка, тъй като измамата може да включва тайно споразумяване, фалшифициране, преднамерени пропуски, изявления за въвеждане на одитора в заблуждение, както и пренебрегване или заобикаляне на вътрешния контрол.
- получаваме разбиране за вътрешния контрол, имащ отношение към одита, за да разработим одиторски процедури, които да са подходящи при конкретните обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на вътрешния контрол на Дружеството.
- оценяваме уместността на използваните счетоводни политики и разумността на счетоводните приблизителни оценки и свързаните с тях оповестявания, направени от ръководството.
- достигаме до заключение относно уместността на използване от страна на ръководството на счетоводната база на основата на предположението за действащо предприятие и, на базата на получените одиторски доказателства, относно това дали е налице съществена несигурност, отнасяща се до събития или условия, които биха могли да породят значителни съмнения относно способността на Дружеството да продължи да функционира като действащо предприятие. Ако ние достигнем до заключение, че е налице съществена несигурност, от нас се изисква да привлечем внимание в одиторския

си доклад към свързаните с тази несигурност оповестявания във финансовия отчет или в случай че тези оповестявания са неадекватни, да модифицираме мнението си. Нашите заключения се основават на одиторските доказателства, получени до датата на одиторския ни доклад. Бъдещи събития или условия обаче могат да станат причина Дружеството да преустанови функционирането си като действащо предприятие.

- оценяваме цялостното представяне, структура и съдържание на финансовия отчет, включително оповестяванията, и дали финансовият отчет представя основополагащите за него сделки и събития по начин, който постига достоверно представяне.

Ние комуникираме с лицата, натоварени с общо управление, наред с останалите въпроси, планирания обхват и време на изпълнение на одита и съществените констатации от одита, включително съществени недостатъци във вътрешния контрол, които идентифицираме по време на извършвания от нас одит.

Ние предоставяме също така на лицата, натоварени с общо управление, изявление, че сме изпълнили приложимите етични изисквания във връзка с независимостта и че ще комуникираме с тях всички взаимоотношения и други въпроси, които биха могли разумно да бъдат разглеждани като имащи отношение към независимостта ни, а когато е приложимо, и свързаните с това предпазни мерки.

Сред въпросите, комуникирани с лицата, натоварени с общо управление, ние определяме тези въпроси, които са били с най-голяма значимост при одита на финансовия отчет за текущия период и които следователно са ключови одиторски въпроси. Ние описваме тези въпроси в нашия одиторски доклад, освен в случаите, в които закон или нормативна уредба възпрепятства публичното оповестяване на информация за този въпрос или когато, в изключително редки случаи, ние решим, че даден въпрос не следва да бъде комуникиран в нашия доклад, тъй като би могло разумно да се очаква, че неблагоприятните последствия от това действие биха надвишили ползите от гледна точка на обществения интерес от тази комуникация.

Доклад във връзка с други законови и регулаторни изисквания

Докладване съгласно чл. 10 от Регламент (ЕС) № 537/2014 във връзка с изискванията на чл. 59 от Закона за независимия финансов одит

Съгласно изискванията на Закона за независимия финансов одит във връзка с чл. 10 от Регламент (ЕС) № 537/2014, ние докладваме допълнително и изложената по-долу информация.

- ЗАХАРИНОВА НЕКСИА ООД е назначено за задължителен одитор на годишния финансов отчет към 31 декември 2019 г. на ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЕН СИСТЕМЕН ОПЕРАТОР ЕАД („Дружеството“) с ПРОТОКОЛ 20/12.06.2019г. на Надзорния съвет за период от една година.

- Одитът на финансовия отчет за годината, завършваща на 31 декември 2019 г. на Дружеството представлява първи пълен непрекъснат ангажимент за задължителен одит на това предприятие, извършен от нас.
- Потвърждаваме, че изразеното от нас одиторско мнение е в съответствие с допълнителния доклад, представен на одитния комитет на Дружеството, съгласно изискванията на чл. 60 от Закона за независимия финансов одит.
- Потвърждаваме, че не сме предоставяли посочените в чл. 64 от Закона за независимия финансов одит забранени услуги извън одита.
- Потвърждаваме, че при извършването на одита сме запазили своята независимост спрямо Дружеството.
- За периода, за който се отнася извършеният от нас задължителен одит, освен одита, ние сме предоставили следните услуги на Дружеството, които не са посочени в доклада за дейността и финансовия отчет на Дружеството:
Изпълнение на поръчка с предмет: „Разработване на доклад за констатации относно проверка на окончателен финансов отчет за извършени инвестиционни проекти, в съответствие с изискванията на „Наредба за организацията и контрола по изпълнението на Националния план за инвестиции за периода 2013-2020 г.“ в съответствие с техническо задание.

Одиторско дружество

„ЗАХАРИНОВА НЕКСИА“ ООД

Представяващ:

Димитрина Захарина

Регистриран одитор отговорен за одита:

Марина Кръстева

гр. София

27.03.2020г.

ОТЧЕТ
ЗА ДЕЙНОСТТА
НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЕН СИСТЕМЕН ОПЕРАТОР ЕАД
ЗА 2019 Г.

1. УВОД

Основните приоритети в дейността на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД (ЕСО ЕАД) и през 2019 г. бяха насочени към изпълнение на лицензионните си задължения, за осигуряване на оперативната надеждност на електроенергийната система по отношение на баланса на мощности и на адекватността на мрежата. С оглед изпълнение на тези си задължения, в дружеството бяха направени прогнози за потреблението и за необходимите генериращи мощности за неговото покриване в страната и в Региона в съответствие с изискванията за надеждна работа на системата.

През 2019 г. дружеството осъществяваше дейността си в условията на регулирани цени за достъп до електропреносната мрежа, за пренос през електропреносната мрежа, разполагаемост за студен резерв и разполагаемост за допълнителни (спомагателни) услуги.

С приемането на промените в Закона за енергетиката, обн. в ДВ, бр. 38/08.05.2018, считано от 01 юли 2018 г. ЕСО ЕАД закупува електрическата енергия за компенсиране на технологичните разходи по пренос на организиран борсов пазар, чрез участие на дългосрочния и краткосрочен пазарен сегмент, и по-конкретно в рамките на деня. Предвид подписаните от БЕХ ЕАД ангажименти по дело АТ.39767 (БЕХ-Енергетика) на Европейската комисия, ЕСО ЕАД не може да закупува енергия за покриване на технологичните разходи от пазара ден напред на „Българска независима енергийна борса“ ЕАД.

ЕСО ЕАД е пълноправен член на Европейската организация на системните оператори за пренос на електроенергия (ENTSO-E) и осъществява синхронната работа с останалите ЕЕС от Европа в съответствие с "Operation Handbook" на ENTSO-E въз основа на принципите на взаимната изгода, солидарност и взаимна помощ при аварийни ситуации за гарантиране на сигурно, качествено и ефективно снабдяване на потребителите с електрическа енергия. Експерти на ЕСО ЕАД участват активно в работата на Комитетите, Работните групи и проектите по специфични направления във връзка с разработването и гласуването на документите по прилагането на изискванията на Регламентите/Насоките на Европейската комисия. ЕСО ЕАД се стреми да повишава не само надеждността на преноса, но и икономическата ефективност при управление на активите като въвежда и използва най-съвременните методи за планиране, поддръжка и мониторинг.

През 2019 г. ЕСО ЕАД е акционер в тържната кантора JAO S.A, която изпълнява ролята на Единна Платформа за Разпределение (ЕПР) на преносни способности съгласно Регламент 2016/1719 за установяване на насоки за предварително разпределяне на преносна способност. JAO S.A разпределя дългосрочните преносни способности (годишни и месечни) на всички граници между страните-членки на ЕС.

2. ИСТОРИЯ, УЧРЕДЯВАНЕ И СЪЗДАВАНЕ НА ДРУЖЕСТВОТО

Наименование, адрес и актуални данни по последна регистрация

„Електроенергиен системен оператор“ ЕАД е регистрирано в Търговския регистър при Агенцията по вписванията, ЕИК 175201304, със седалище и адрес на управление гр. София, район Витоша, п. код 1618, бул. „Цар Борис III“ № 201. Дружеството е учредено за неопределен срок. Регистрирано е по Закона за данък върху добавената стойност.

Собственост и управление

Едноличен собственик на капитала на дружеството е “Български енергиен холдинг” ЕАД (БЕХ ЕАД), регистрирано в Търговския регистър при Агенцията по вписванията с ЕИК 831373560, чийто Принципал е българската държава, чрез публичен орган – Министерство на енергетиката. Правото на собственост от страна на държавата се упражнява от Министъра на енергетиката.

Органите на управление са: Общото събрание (едноличен собственик на капитала), Надзорен съвет и Управителен съвет. Правата на едноличния собственик на капитала се упражняват от Съвета на директорите на БЕХ ЕАД.

Членовете на Надзорния съвет на независимия преносен оператор се избират от общото събрание на акционерите. Надзорният съвет е в състав от трима членове за срок от 5 години, като за избора им се уведомява Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР). Надзорният съвет на независимия преносен оператор приема решенията, които могат съществено да повлияят върху стойността на активите на оператора на преносна мрежа, включително решенията, свързани с одобряването на годишните финансови планове, нивото на задължияност на оператора на преносна мрежа и обвързващи общото събрание на оператора решения, относно размера на дивидентите, които се разпределят между акционерите, избира и назначава отговорник по съответствието по смисъла на чл.81к, ал.2 от Закона за енергетиката, както и други въпроси, предоставени в неговата компетентност от закона или устава на ЕСО ЕАД.

Управителният съвет на независимия преносен оператор е в състав от трима членове с петгодишен мандат. Членовете на Управителния съвет се избират и освобождават от Надзорния съвет. Решенията на Надзорния съвет за избор, както и информация за условията, които уреждат мандата, продължителността и прекратяването му се изпращат на Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР). Управителният съвет взема решения, свързани с текущите дейности на оператора на електропреносната мрежа, управлението на мрежата и дейностите, необходими за изготвянето на 10-годишния план за развитие на мрежата, както и решава други въпроси, предоставени в негова компетентност от закона или устава на ЕСО ЕАД.

Органи на управление:

Надзорният съвет /НС/ се състои от трима членове в състав:

1. Северин Въртигов – Председател на НС до м. март 2019 г.
2. Петър Петров – Председател на НС от м. март 2019 г.
3. Пламен Радонов – Член на НС
4. Костадин Язов – Член на НС

Управителният съвет /УС/ се състои от трима членове в състав, както следва:

5. Ангелин Цачев – Изпълнителен директор на ЕСО ЕАД и член на УС
6. Антон Славов – Председател на УС и Член на УС
7. Пламен Йорданов – Член на УС

На основание чл.81 к, ал.2 от Закона за енергетиката и в съответствие с Устава на дружеството надзорният съвет на ЕСО ЕАД избира отговорник по съответствието на дружеството. Отговорникът по съответствието на ЕСО ЕАД е Григор Григоров.

Дружеството се управлява и представлява от управителния съвет.

Непосредственото, ежедневно ръководство се осъществява от изпълнителния директор, съобразно уредените от Устава на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД негови компетенции.

Капитал

ЕСО ЕАД е с капитал 131 576 547 (словом: сто тридесет и един милиона петстотин седемдесет и шест хиляди петстотин четиридесет и седем) лева, разделен на 131 576 547 (словом: сто тридесет и един милиона петстотин седемдесет и шест хиляди петстотин четиридесет и седем) броя обикновени поименни акции, с номинална стойност 1 лев всяка една. Капиталът на дружеството е изцяло записан и внесен, както следва:

- 57 847 195 (словом: петдесет и седем милиона осемстотин четиридесет и седем хиляди сто деветдесет и пет) лева - непарична вноска – недвижими имоти и активи;
- 3 256 000 (словом: три милиона двеста петдесет и шест хиляди) лева - непарична вноска (апорт) от „Български енергиен холдинг“ ЕАД, ЕИК 831373560 на 3 203 броя акции от капитала на „Булгартел“ ЕАД, ЕИК 131341659, собственост на „Български енергиен холдинг“ ЕАД, съгласно Временно удостоверение № 3 от 23.10.2017 г. Непаричната вноска е с парична оценка в размер на 3 256 000 (три милиона двеста петдесет и шест хиляди) лева, определена по реда на чл. 72 от Търговския закон от три вещи лица, назначени с Акт № 20161128141234-11 от 26.05.2017 г.
- 2 482 167 (словом: два милиона четиристотин осемдесет и две хиляди сто шестдесет и седем) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2008 година;
- 5 660 561 (словом: пет милиона шестстотин и шестдесет хиляди петстотин шестдесет и един) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2010 година;
- 52 600 (словом: петдесет и две хиляди и шестстотин) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2011 година.
- 24 314 300 (словом: двадесет и четири милиона триста и четиринадесет хиляди и триста) лева, чрез превръщане на част от неразпределената печалба за 2015 година.
- 37 963 724 (словом: тридесет и седем милиона деветстотин шестдесет и три хиляди седемстотин двадесет и четири) лева, чрез превръщане на остатъка от нетната печалба на дружеството за 2016 г. и неразпределената печалба от минали години.

Предмет на дейност

Съгласно изискванията на ЗЕ, ЕСО ЕАД е собственик на активите, свързани с дейността по пренос на електрическа енергия, включително на преносната мрежа, има собствена идентичност, отделно седалище, персонал и ползва самостоятелно необходимото му оборудване и правни, счетоводни и информационни услуги. ЕСО ЕАД разполага с всички човешки, технически, физически и финансови ресурси, необходими за извършване на дейността по пренос на електрическа енергия. Дружеството има право да взема решения, независимо от вертикално интегрираното предприятие по отношение на активи, необходими за функционирането, поддръжката или развитието на преносната мрежа, както и правомощия да предлага обвързващи общото събрание решения, относно набиране на средства на капиталовия пазар чрез заем или увеличаване на капитала.

ЕСО ЕАД е носител на лицензия за пренос на електрическа енергия № Л-419-04/18.12.2013г. издадена с Решение № Р-205 от 18.12.2013г. от КЕВР на основание чл.39, ал.1, т.2 във връзка с чл.51, ал.1, т.1 и чл.52, ал.1 и ал.2 от ЗЕ за срок от 35 години.

С решение С-5/30.07.2015 година и Решение С-7/05.11.2015 г., КЕВР на основание чл. 10, пар. 1 и 2 от Директива 2009/72/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 13 юли 2009 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за отмяна на Директива 2003/54/ЕО, чл. 21, ал. 1, т. 27, чл. 81а, ал. 6 от ЗЕ, както и чл. 96, ал. 3 от Наредба № 3 от 21.03.2013 г. за лицензиране на дейностите в енергетиката, сертифицира ЕСО ЕАД като независим преносен оператор на електропреносната система на РБ и одобрява Правила за предоставяне на услуги от независимия преносен оператор на вертикално интегрираното предприятие и Програма за съответствието на ЕСО ЕАД. Нотифицирането на решението за определяне на оператора е публикувано в Официален вестник на Европейския съюз в брой С 428 от 19 декември 2015 г. Издаден е сертификат на ЕСО ЕАД за независимост на оператора на електропреносната мрежа.

Основните дейности съгласно притежаваната от ЕСО ЕАД лицензия №Л-419-04/18.12.2013 г. са:

- **пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа**

Дейността по пренос включва дейности по експлоатация, поддръжка, управление и развитие на електропреносната мрежа и осигурява непрекъснатост, надеждност и ефективност на преноса и транзитирането на електрическа енергия. Дейността по пренос на електрическа енергия е всеобщо предлагана услуга, която се управлява от електроенергийния системен оператор.

- **управление на електроенергийната система (ЕЕС)**

Дейностите по управление на ЕЕС включват единно оперативното управление, координиране и управление, както и контрола на режима на работа на ЕЕС; управление (диспечирание) на преноса или транзитирането и трансформирането на електрическа енергия; поддръжане на баланс между производството и потреблението на електрическа енергия; осъществяване съвместна работа на електроенергийната система с електроенергийните системи на другите страни в съответствие с международни договори; предоставяне на равнопоставен достъп на ползвателите на мрежата за пренос и транзитиране на електрическа енергия; провеждане на търгове за студен резерв и/или двустранни договори за допълнителни услуги; сключване на сделки с операторите на съседни системи за взаимно компенсиране на презграничните потоци на електрическа енергия.

- **администриране на сделки с електрическа енергия и пазара на балансираща енергия**

Дейността включва поддръжане на регистри на лицата, сключили сделки на пазара на електрическа енергия; поддръжане на регистри на сключените договори на лицата, участващи на пазара на електрическа енергия; приемане, подреждане в приоритетни списъци по цена и технологични критерии и активиране на предложения и заявки за покупко/продажба на балансираща енергия; прилагане на методика за изчисляване и определяне на цени на балансираща енергия за всеки период на сетълмент; контрол върху финансовата обезпеченост на сделките с балансираща енергия.

- **измерване на електрическа енергия**

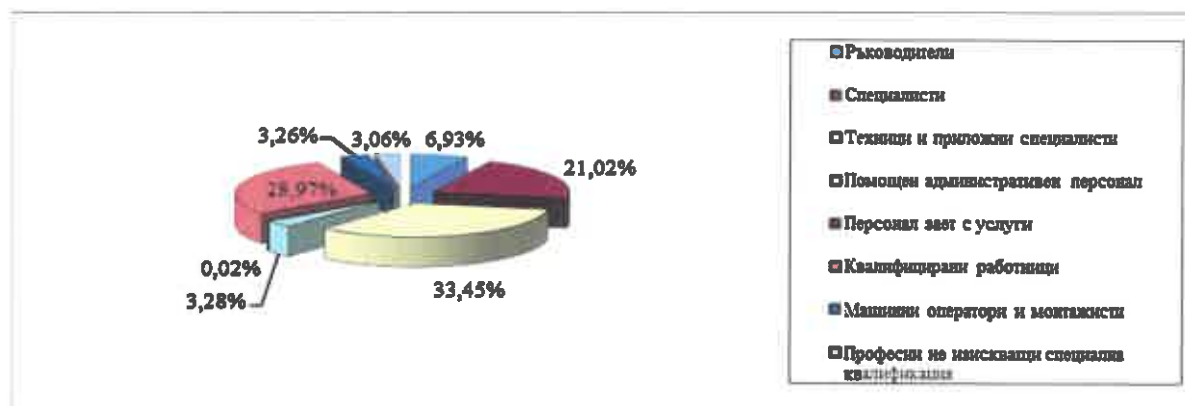
Дейността включва осигуряване и монтиране за сметка на ЕСО ЕАД на средствата за търговско измерване за всяко присъединяване на клиенти и производители на електрическа енергия към мрежата; поддръжка, отчитане, контрол и подмяна на средствата за търговско измерване на електрическа енергия; създаване, поддръжане и администриране на база данни за всички търговски участници, присъединени към електропреносната мрежа.

3. ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

Списъчният състав на персонала към края на 2019 г. е 4 111 броя.

Разпределението на заетия персонал в ЕСО ЕАД по групи, съгласно Националния класификатор на професиите и длъжностите за 2019 г. е посочено в графиката:

Разпределение на персонала по групи съгласно НКПД

Относителният дял на техническия персонал, ангажиран с основната дейност по експлоатация, поддръжка и надеждно функциониране на електропреносната мрежа, поддръжане и развитие на спомагателни мрежи, ремонтни дейности и услуги в областта на енергетиката, е най-висок – 62,42% /2 566 броя/, като очакванията са тази тенденция да се запази и за бъдещи периоди. Останалите групи са разпределени както следва:

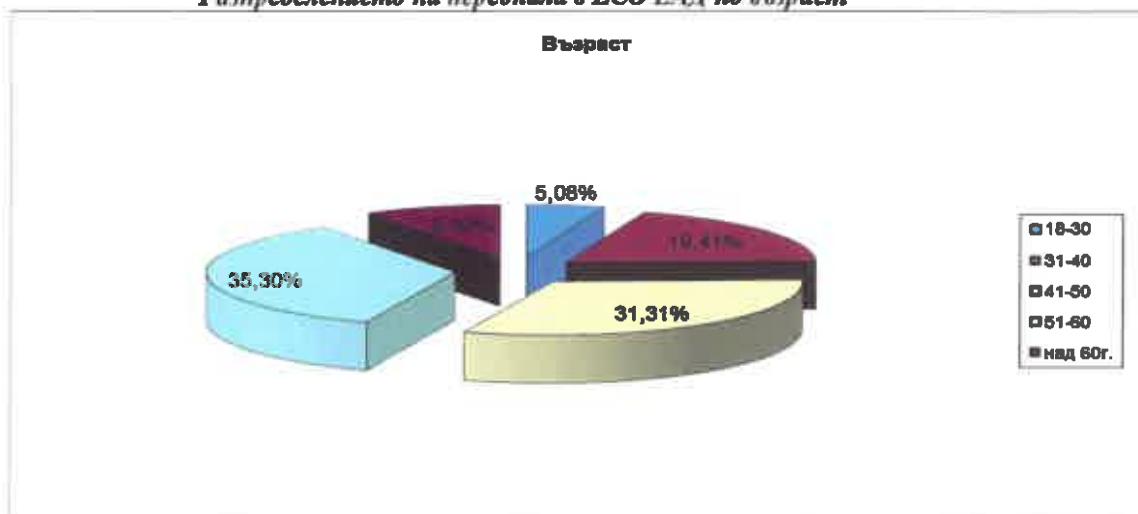
- Служители с ръководни функции 285 бр.;
- Специалисти 864 бр.;
- Помощен персонал 135 бр.;
- Персонал зает с услуги 1 бр.;
- Машинни оператори 134 бр.;
- Професии не изискващи специална квалификация 126 бр.

През 2019 година се запазва най-високият относителен дял на персонала със средно образование – 51,30 % от заетите. Отчетеният факт се обяснява с изискването за средно специално или средно образование за персонала, обслужващ електрическите съоръжения в ЕСО ЕАД /ел. подстанции и ел. проводни/. Тенденцията, която се отчита по отношение на образованието на персонала е намаляване на дела на персонала със средно и средно специално образование за сметка на този с висше образование (към 31.12.2019 г. заетият персонал със средно и средно специално образование е бил 51,50% от общата численост на заетия персонал).

Персоналът с висше образование представлява 48,16% от общия персонал в ЕСО ЕАД. Неговата мотивация и ангажираност за постигане на целите на дружеството оказва положително влияние в процеса на вземане на решения. Относителният дял на персонала с висше образование, съпоставен с дела му в предходни години бележи ръст. Анализът показва, че през 2019 г. работниците и служителите с висше образование са се увеличили спрямо 2018 с 0,28 %, с 1 %, спрямо 2017 г., а спрямо 2016 г. – с 3%. Установените по-горе факти се дължат на спазването на един от основните принципи в управлението на човешките ресурси в ЕСО ЕАД, а именно подбор и назначаване на високо образовани специалисти във всички сфери на дейността на дружеството.

В България продължава и се задълбочава процесът на застаряване на населението, което се счита за един от най-острите демографски проблеми. От гледна точка на възрастта тенденцията в национален мащаб на застаряване на нацията естествено се проявява и в кадровото обезпечаване на структурите на ЕСО ЕАД. В тази връзка работниците и служителите във възрастова група 51-60 години, заемат сравнително висок относителен дял /35.30%/ в структура на персонала в ЕСО ЕАД, както е видно от графика:

Разпределението на персонала в ЕСО ЕАД по възраст

Необходимостта от служители с опит и доказан професионализъм е безспорна, но назначаването на млади специалисти е основен приоритет. В тази връзка се предприемат редица мерки за привличане на млади специалисти. През 2019 г. в дружеството успешно се изпълнява **Стипендиантска програма**, насочена към обучаващите се студенти в техническите университети в страната, с цел привличане на млади специалисти със стремеж за развитие и реализация в областта на електро енергетиката, които след това да приложат наученото в структурата на дружеството.

През 2019 г. усилено се работи по изготвяне на **Стажантска програма**, което е на път да бъде реализирана през 2020 г. Програмата има за цел предоставяне на възможности за придобиване на практически опит и усъвършенстване на практическите умения на студентите от висшите училища; улесняване прехода от образователните институции към работното място и повишаване на успешната реализация на младите хора на трудовия пазар; повишаване на стимулите на студентите за участие в допълнително практическо обучение в реална работна среда.

Търсеният резултат от разгледаните по-горе програми е наемане на успешните студенти, след завършване на обучението им.

В следствие на изпълнението на програмите за 2019 г. ЕСО ЕАД е изплатило годишни стипендии за обучението на 13 степендианта, от които на трудов договор в дружеството са постъпили 4 успешно завършили студента. С тяхното назначаване общият брой на постъпилите в дружеството млади специалисти по програмата става 11.

За съжаление ЕСО ЕАД не е в състояние да предложи на младите хора условията, предлагани от частните фирми в енергийния сектор. Личната удовлетвореност, че работят за дружество, което се ползва с добро име в обществото и с доверие сред работниците и служителите не е достатъчен фактор, за да бъде то и конкурентноспособно на пазара на труда, и да привлича млади висококвалифицирани специалисти. Необходимо е да има възможност да предложи възнаграждения и социални стимули, отговарящи на завишените изисквания за образование, квалификация и лични качества на кандидатите. През последните години политиката на дружеството, свързана с набирането на персонал е насочена основно към привличане на млади специалисти. Тази политика ще се поддържа и за бъдеще.

Един от приоритетите на управлението на човешките ресурси в ЕСО ЕАД е повишаване на квалификацията, в съответствие с изискванията на новите техники и технологии в отрасъла. Допълнителното обучение в дружеството се осъществява под формата на различни специализирани програми – курсове за повишаване на квалификацията, организирани от

Центъра за професионална квалификация /ЦПК/, семинари и външни обучения от оторизирани и доказали се в тази насока организации.

Въз основа на плана за обучение и професионална квалификация за 2019 г. в ЦПК са реализирани различни по длъжностни групи и тематика курсове с откъсване от работа за поддържане и разширяване на професионалните знания и умения на специалисти от системата на ЕСО ЕАД. През годината в центъра са преминали обучение общо 501 души, организирани в 31 курса за ел. монтьори, подстанции; ел. монтьори, подстанции – оператори; релейни защиты и автоматика, вкл. цифрови релейни защиты и релейни защиты за присъединяване средно напрежение; поддържане и ремонт на ел. проводи високо напрежение; организационни, технически и експлоатационни проблеми на измерването на ел. енергия; обучение по техническа безопасност за работа с повдигателни съоръжения, оказване на първа долекарска медицинска помощ, самопомощ и взаимопомощ, Excel, Office 2013, SAP и др.

Ползваните програмни продукти в работата по управление на човешките ресурси през 2019 г. са своевременно актуализирани в съответствие с промените в нормативната уредба.

В ЕСО ЕАД е създадена единна информационна мрежа между отделните мрежови експлоатационни райони и Централно управление, което помага за бърз достъп до цялата база данни за изготвяне на задълбочени анализи за състоянието на персонала. Това е предпоставка за подобряване на организацията и повишаване на ефективността на работата. Системно се усъвършенстват възможностите на информационната връзка между отделните мрежови експлоатационни райони и Централно управление, което позволява ползване на данни за заетия персонал в реално време. Това дава възможност изготвяните справки и анализи да предоставят пълна, точна и навременна информация.

Работата с актуализираните програмни продукти и непрекъснатите промени в нормативната уредба, касаещи работата по управление на персонала, изискват текущо запознаване на специалистите по човешки ресурси с новите моменти. В този смисъл и през 2019 г. успешно се организираха обучения под формата на семинари и курсове /изнесени и по месторабота/.

4. ПРЕГЛЕД НА РЕГУЛАТОРНАТА И ПАЗАРНА СРЕДА

Дейността на ЕСО ЕАД е съобразена с административните актове на КЕВР и на Министерство на енергетиката, като включително и разпоредбите, относно независимостта на оператора са нормативно установени (Глава осем „а“ от Закона за енергетиката и издадените във връзка с прилагането на закона подзаконовни нормативни актове). Законодателството в областта на енергетиката е хармонизирано с изискванията на правото на Европейския съюз.

В тази връзка следва да се има предвид, че през 2019 г. влезе в сила четвъртият либерализационен пакет и по-специално документите, засягащи организацията на пазара на електрическа енергия, част от пакета „Чиста енергия за всички европейци“.

С въвеждането на новия пакет, Европа затвърди бъдещото си лидерство в борбата с климатичните промени. Пакетът очертава периода до 2030 г. като налага преход към нов пазарен модел отличаващ се с висок дял на възобновяемите източници, енергийна ефективност, декарбонизация, активни потребители и енергийни общности, засилено регионално сътрудничество, киберсигурност, управление на данните и единен вътрешен пазар.

Четвъртият либерализационен пакет включва 8 документа, както следва:

- Директива (ЕС) 2018/844 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2010/31/ЕС относно енергийните

характеристики на сградите и Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност;

- Директива (ЕС) 2018/2001 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 декември 2018 година за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници (преработен текст);
- Директива (ЕС) 2018/2002 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 декември 2018 година за изменение на Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност;
- Регламент (ЕС) 2018/1999 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 декември 2018 г. относно управлението на Енергийния съюз и на действията в областта на климата, за изменение на регламенти (ЕО) № 663/2009 и (ЕО) № 715/2009 на Европейския парламент и на Съвета, директиви 94/22/ЕО, 98/70/ЕО, 2009/31/ЕО, 2009/73/ЕО, 2010/31/ЕС, 2012/27/ЕС и 2013/30/ЕС на Европейския парламент и на Съвета, директиви 2009/119/ЕО и (ЕС) 2015/652 на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕС) № 525/2013 на Европейския парламент и на Съвета;
- Регламент (ЕС) 2019/941 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 5 юни 2019 година за готовност за справяне с рискове в електроенергийния сектор и за отмяна на Директива 2005/89/ЕО;
- Регламент (ЕС) 2019/942 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 5 юни 2019 година за създаване на Агенция на Европейския съюз за сътрудничество между регулаторите на енергия (преработен текст);
- Регламент (ЕС) 2019/943 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 5 юни 2019 година относно вътрешния пазар на електроенергия (преработен текст);
- Директива (ЕС) 2019/944 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 5 юни 2019 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС (преработен текст).

Последните четири документа са част от подпакета, относим към организацията на пазара на електрическа енергия, като заедно с Директива (ЕС) 2018/2001, имат най-съществено отношение към дейността на операторите на преносни системи през следващия десетгодишен период.

Следва да се отбележи, че новите Регламенти са задължителни в своята цялост и се прилагат пряко, като всичките документи са влезли в сила и съответно Регламент 714/2009 и Директива 2005/89/ЕО се отменят. Регламент (ЕС) 2019/943 се прилага от 01.01.2020 г. и съответно Регламент 2009/714 се отменя от същата дата.

В следствие на влизането в сила на новото законодателство на ниво ЕС, ще се наложат изменения и актуализация на местната нормативна уредба, които ще се отразят пряко върху дейността на ЕСО.

ЕСО ЕАД има водеща роля в процеса на либерализация на електроенергийния пазар в България, както и в изпълнение на изискванията на Регламентите на Европейския съюз, уреждащи създаването на общ европейски пазар. Със стартирането на борсовата търговия от м. януари 2016 г. определени функции по администрирането на търговията в деня преди доставката се поемат от Българска независима енергийна борса (БНЕБ). Ролята и мястото на ЕСО ЕАД в този процес обаче продължава да бъде от ключово значение. Пазарът на електрическа енергия включва няколко сегмента с различни продукти за търгуване, които са взаимосвързани и създават цялостната картина на процеса по разпределение на физически права за пренос, договаряне на покупките и продажбите на електроенергия, известяване, валидиране и регистриране на търговски графици – външни и вътрешни, балансиране и сетълмент.

Пазарът на електрическа енергия преди реалното време включва договарянето на покупките и продажбите на електрическа енергия на дългосрочна и краткосрочна база, чрез двустранни взаимоотношения и чрез сделки, сключени на платформите на БНЕБ ЕАД.

През 2019 г. ЕСО ЕАД продължи успешното администриране на почасовия пазар на всички сделки с електрическа енергия, като през м. април 2018 г. беше въведен и новия пазарен сегмент „в рамките на деня“. Той допълва цялостната структура на пазара и дава възможност на търговските участници да търгуват в рамките на денонощието, да прогнозираят производството и консумацията си близо до реалния час на търговия, и по този начин да минимизират значително разходите си за балансиране. Балансиращият пазар продължи да работи при същите условия, като се прилагат еднакви условия за балансиране на стандартните, специални и комбинирани балансиращи групи.

През 2019 г. се реализира втория етап от промяната, касаеща производителите от високо-ефективно комбинирано производство и от възобновяема енергия, като бяха прекратени договорите с Обществения доставчик, респективно Крайните снабдители на производителите с инсталирана мощност от 1 MW до 4 MW. Тези производители, преминаха към продажба на цялата произведена електрическа енергия чрез платформите на БНЕБ ЕАД, като сключиха договор с Фонд СЕЕС за получаване на премия, която да покрие разликата до определената им от КЕВР преференциална цена.

Отчетната 2019 г. е петата година, през която се отчитат данни за работата на балансиращия пазар в изцяло пазарни условия и среда, при които ЕСО ЕАД определя за всеки период на сегмент количествата, които участват в балансирането на ЕЕС, съответно и своите разходи.

Пазарът на балансираща електрическа енергия е организиран на пазарен принцип, като доставчици на балансираща енергия са всички производители с регулируеми агрегати, както и обекти на потребители, изпълнили техническите изисквания на ЕСО ЕАД. Цената на балансиращата енергия се определя по механизъм, регламентиран в Правилата за търговия с електрическа енергия и методика, неразделна част от тях, обн. в ДВ, бр.39 от 09 май 2014 г., изм. и доп. бр. 90 от 20 ноември 2015 г., изм. и доп. бр.100 от 15 декември 2017 г., изм. и доп. бр. 72 от 31 август 2018 г.

ЕСО ЕАД определя всеки месец, до 10-то число необходимата разполагаемост за допълнителни услуги на термичните централи за следващия месец, като заплащането е съгласно утвърдените разходи за допълнителни услуги от КЕВР за съответния регулаторен период. Разполагаемостта за студен резерв се договаря чрез търгове. Разходите за разполагаемост за допълнителни услуги и студен резерв се възстановяват чрез цената за достъп, а разходите за предоставената енергия за регулиране нагоре и регулиране надолу от доставчиците на балансираща енергия, се прехвърлят в цените за енергиен недостиг и енергиен излишък на балансиращия пазар.

ЕСО ЕАД поддържа баланса между производството и потреблението, сигурността и качеството на доставките в ЕЕС, като ползва балансиращата енергия, предоставена от диспечерируеми производствени и консумиращи обекти.

Пазарните сегменти, които влияят върху годишните резултати на ЕСО ЕАД са:

- Пазар на електрическа енергия;
- Пазар на балансираща енергия;
- Пазар на допълнителни услуги в т.ч. на студен резерв;
- Търгове за предоставяне на преносна способност за търговски обмени;
- Междусистемни обмени с електроенергия.

Преглед на състоянието на пазара на електрическа енергия

Регистрация на търговските участници

Към м. декември 2019 г. със статус „активен“ са регистрирани 48 стандартни балансиращи групи, 20 специални и 12 комбинирани балансиращи групи, Крайните клиенти, ползватели на електропреносната мрежа, към м. декември 2019 г. са 250, спрямо 233 през 2018 г., от които в специалната балансираща група на ДПИ са 14, спрямо 25 през 2018 г. От посочените 48 броя стандартни балансиращи групи, финансово отговорни за небалансите към ЕСО ЕАС са 9 на брой стандартни балансиращи групи, останалите са в обединения. Общо реализираният брой смени на координатор на балансираща група за тези клиенти през 2019 г. е 98, спрямо 174 през 2018 г.

Голяма част от индустриалните потребители с електромери за почасово отчитане на електрическата енергия вече са регистрирани на свободния пазар в периода 2014 - 2019 г., и тенденцията през следващите години е основно малки потребители с назначен СТП да сменят с своя доставчик с доставчик на свободния пазар.

По данни за м. декември 2019 г., в мрежата на „ЧЕЗ Разпределение България“ АД 1,49% от консумацията е при ДПИ, а свободният пазар формира 31,2 % от общата консумация в тази електрическа мрежа.

В мрежата на „Електроразпределение Север“ АД 1,30% от консумацията е при ДПИ, а свободният пазар формира 34,27 % от общата консумация в тази електрическа мрежа.

В мрежата на „Електроразпределение Юг“ ЕАД 0,45% от консумацията е при ДПИ, а свободният пазар формира 26,74 % от общата консумация в тази електрическа мрежа.

През 2019 г. ЕСО ЕАД и електроразпределителните дружества актуализираха инструкцията за обмен на данни и въвеждане на единен стандарт за комуникация между мрежовите оператори, от една страна, и между мрежовите оператори и координатори на балансиращи групи, от друга. Инструкцията е публикувана на сайта на ЕСО ЕАД. Процедурата обхваща два от основните процеса - смяна на доставчик на електрическа енергия и обмен на данни от средствата за търговско измерване. Единният стандарт ще автоматизира и ще облекчи значително регистрацията на пазара на малки обекти и потребители с назначен СТП, и ще ги стимулира да сменят своя доставчик с доставчик на свободния пазар. Мрежовите оператори извършват промени и доработват информационните си системи, за да изпълнят изискванията, заложи в инструкцията.

Реализирани продажби по търговски графици

През 2019 г. продажбите на големите производители по почасови графици са: АЕЦ Козлодуй ЕАД – 15 712 288 MWh, спрямо 15 248 826 MWh през 2018 г., ТЕЦ Марица Изток 2 ЕАД– 5 707 734 MWh, спрямо 7 525 745 MWh през 2018 г., ТЕЦ Бобов дол ЕАД – 1 677 589 MWh, спрямо 1 828 966 MWh през 2018 г., ТЕЦ Марица 3 ЕАД– 340 854 MWh, спрямо 1 560 MWh през 2018 г. ТЕЦ Контур Глобал Марица Изток 3 АД– 4 725 212 MWh спрямо 3 896 361 MWh през 2018 г., г., ТЕЦ ВЙ и ЕС 3С Марица Изток 1 ЕООД– 3 214 879 MWh, спрямо 2 982 734 MWh през 2018 г.

Най-големи продажби към крайни клиенти в стандартните балансиращи групи са регистрирани от следните координатори: „ЧЕЗ Трейд България“ ЕАД с 24,38% от общите продажби, „Енерго-про енергийни услуги“ ЕООД с 15,48 % от общите продажби и „ЕВН Трейдинг Саут Ийст Юръп“ ЕАД с 9,46% от общите продажби.

Пазар на балансираща енергия

През 2019 г. енергията за регулиране нагоре е 384 552 MWh, спрямо 527 619 MWh през 2018 г., в т. число 10 643MWh от активиран студен резерв и 373 909MWh от участие в първично и вторично регулиране. Енергията за регулиране надолу е 687 960 MWh спрямо

719 850 MWh през 2018 г., като цялата активирана енергия е от участие в първично и вторично регулиране

Общият енергиен недостиг за 2019 г. е в размер на 624 727 MWh, спрямо 814 629 MWh през 2018 г. като намалява с 23,4% Общото задължение на търговските участници към ЕСО ЕАД за реализирания енергиен недостиг възлиза на 130 755 608 лв. спрямо 155 011 020 лв. през 2018 г., без ДДС. Енергията за покриване на енергийния излишък през 2019 г. е 984 770 MWh, спрямо 1 040 648 MWh през 2018 г., като намалява с 5,4% Общото задължение на ЕСО ЕАД към търговските участници за реализирания енергиен излишък възлиза на 9 562 947 лв., спрямо 10 857 925 лв. през 2018 г., без ДДС. Изхождайки от това, че всички участниците подлежат на балансиране, отклоненията са в рамките на стандартните отклонения и показват добри прогнози и неголеми допълнителни разходи за балансиране. Пазарът е структуриран оптимално от гледна точка на прехвърлянето на отговорността за балансиране и групиране на участниците. Съгласно действащата нормативна уредба координаторите на стандартни и комбинирани балансиращи групи имат възможност да прехвърлят отговорността за балансиране на друг координатор, който е главен координатор на обединена балансираща група, което доведе до функционирането на „мега балансираща група“. Окръпняването на балансиращите групи, посредством обединяването им с общ финансов сетълмент води до количествено нетиране на небалансите в групите без действително снижение на разходите за регулиране.

Цени на балансираща енергия

ЕСО ЕАД определя за всеки период на сетълмент две цени на балансираща енергия. Цената на балансиращата енергия се определя по механизъм, регламентиран в Правилата за търговия с електрическа енергия и методика, неразделна част от тях, обн. в ДВ, бр.39 от 09 май 2014 г., изм. и доп. бр. 90 от 20 ноември 2015 г., изм. и доп. бр.100 от 15 декември 2017 г., изм. и доп. бр. 72 от 31 август 2018 г. Цените се определят на база предоставените цени от доставчиците на балансираща енергия, активираната енергия за регулиране нагоре и регулиране надолу, необходима за балансиране на ЕЕС, и реализираните небаланси в рамките на балансиращите групи за всеки период на сетълмент.

С решение на КЕВР Ц-18 от 19.12.2018 г., в сила от 01 януари 2019 г., са определени пределни цени за сключване на сделки на пазара на балансираща енергия. Пределната цена за сключване на сделки на пазара на балансираща енергия за предоставяне на системната услуга за „регулиране нагоре“, която се заплаща на доставчиците на балансираща енергия е определена на $2,5 * Ц_{пдн}$, където $Ц_{пдн}$ е цената за базов товар на пазара „ден напред“ на Българска независима енергийна борса (БНЕБ) ЕАД. Предложените коефициенти от доставчиците на балансираща енергия са публикувани на сайта на ЕСО ЕАД, линк: <Електроенергиен пазар>, <Либерализиран пазар>, <Балансираща енергия>. Пределната цена за сключване на сделки на пазара на балансираща енергия за предоставяне на системната услуга за „регулиране надолу“ е в размер на 0,00 лв./MWh.

Пределните цени не се прилагат при сключване на сделки на пазара на балансираща енергия, за балансираща енергия, която е закупена/продадена от/на съседни енергийни системи по двустранни споразумения или от регионален балансиращ пазар.

Средно-аритметичната цена за 2019 г., за енергиен недостиг е 202,15 лв./MWh, спрямо 186,48 лв./MWh през 2018 г., а средно-аритметичната цена за енергиен излишък е 12,44 лв./MWh, спрямо 12,65 лв./MWh през 2018 г. През 2019 г. минималната цена за енергиен недостиг е 46,24 лв./MWh, а максималната 722,74 лв./MWh. Минималната цена за енергиен излишък е 0,00 лв./MWh, а максималната 30,00 лв./MWh. Определените от ЕСО ЕАД цени се заплащат от главните координатори и търговски участници на самостоятелно балансиране. В рамките на балансиращите групи се прилагат методики за изчисление на небалансите и цени, определени от координатора на балансиращата група.

ЕСО ЕАД сключва договори за балансиране, регламентиращи уреждането на взаимоотношенията с участниците, регистрирани на пазара във връзка с почасовия

сетълмент. Гарантирането на плащанията се осъществява чрез банкови гаранции и депозити, направени по сметка на ЕСО ЕАД. От 01 юли 2018 г., след влизане в сила на промените в Закона за енергетиката ЕСО ЕАД закупува енергия за покриване на технологичните разходи в преносната електрическа мрежа от платформите на БНЕБ ЕАД – Централизираната платформа за двустранно договаряне и платформата в рамките на деня. Отклоненията от графика се санкционират по цените на балансиращата енергия, определени от ЕСО ЕАД и прилагани към всички координатори на балансиращи групи.

От 01 ноември 2019 г. ЕСО въведе нова система за администриране на пазара, с разширена функционалност, след продължили близо година цялостни вътрешни и външни тестове, едномесечна тестова паралелна работа през м. октомври 2019 г. на новата и старата системи и проведено обучение на търговските участници. Системата има много нови функционалности, които позволяват администриране на пазар в рамките на деня, чрез организиране на търгове за разпределение на преносна способност в рамките на деня, регистриране на графици за аварийна помощ, валидиране и регистриране на брутни (PPS) и нетни (TPS) графици за ден напред и в рамките на деня и изпращане на актуализирана производствена програма към SCADA/EMS на всеки час. Още през м. ноември е реализирано и разширение на системата за обмен на файлове с платформата на DBAG, във връзка с участието на ЕСО ЕАД и БНЕБ ЕАД с българо-румънската граница във втората вълна на присъединяване към Единния европейски пазар за времеви хоризонт „в рамките на деня“. За м. ноември и м. декември 2019 г. успешно и в срок приключи процеса на сетълмент, с определянето на количествата регулираща енергия, реализираните небаланси от търговските участници и цените на балансиращата енергия. Генерирани са коректно регулярните справки за счетоводни цели и към институциите, съгласно изискванията на нормативната уредба.

Подготовка по реализиране на пазарни обединения

ЕСО ЕАД, заедно с всички оператори на преносни мрежи в Европа подписа през м. май 2018 г. Споразумението за координирано осъществяване на функцията по единното свързване на пазарите в рамките на деня между ОПС и НОПЕ (IDOA) и Споразумението за сътрудничество между ОПС (TCID).

През м. март 2019 г. ЕСО ЕАД подписа Споразумението за координирано осъществяване на функцията по единното свързване на пазарите за ден напред между ОПС и НОПЕ (DAOA) и Споразумението за сътрудничество между ОПС (TCDA).

• Проекти за пазарни обединения във времеви сегмент в рамките на деня

▪ Проект SIDC (XBID)

Проектът е създаден за управление и развитие на процедурите и техническата осъществимост на Единния европейски пазар в рамките на деня (SIDC – Single Intraday Coupling). Основната му цел е създаването на решение за трансгранична имплицитна непрекъсната търговия (едновременно разпределяне на енергия и капацитет) в рамките на деня в Европа. Системата за търговия - XBID позволява трансграничната търговия на електрическа енергия до един час преди реалната доставката, като по време на активната фаза на търговия се осигурява непрекъсната актуализация на активните оферти и наличните капацитети в съответствие със сключените сделки.

След въвеждането на пазарното обединение на българо - румънска граница във времеви интервал в рамките на деня, в реална работа на 19.11.2019 г., посредством локалния проект LIP 15, част от втората вълна за присъединяване към Единния европейски пазар в рамките на деня (SIDC – Single Intraday Coupling/XBID-Cross-Border Intraday Market project), ЕСО вече е оперативна страна по проекта като участва в управителния комитет на всички ОПС, както и в общия комитет на пазарното обединение, както и във всички постоянни и временни работни групи част от него.

От тази дата вече регистрираните участници в БНЕБ могат да договарят презгранични сделки с електроенергия до 60 минути преди часът на доставка.

С тази стъпка българо-румънската граница стана първата българска граница, на която преносната способност се разпределя за времеви хоризонт „в рамките на деня“, по имплицитен начин, в рамките на обединен европейски регион.

- *Локален проект LIP 14*

Въвеждане на пазарното обединение на българо-гръцка граница във времеви интервал в рамките на деня посредством участие в третата вълна за пазарно обединение на SIDC. Проектът ще се осъществи чрез локален проект LIP 14, в който участват и всички италиански граници. ЕСО заедно с българския борсов оператор са в процес на присъединяване към проекта. Предварително планирания старт на проекта е края на 2020 г.

- Проекти за пазарни обединения във времеви сегмент ден напред

- *Проект SDAC*

Проектът е създаден за управление и развитие на процедурите и техническата осъществимост на Единния европейски пазар ден напред (SDAC – Single Day-Ahead Coupling). Проектът за Единния европейски пазар е в съответствие с европейската законодателна рамка, като стартира първоначално в страните от западна и централна Европа и е базиран на решението PCR (Price Coupling of Regions) и постепенно се разширява. Основната му цел е оптимизираното и пълноценното използване на енергийните ресурси посредством имплицитна търговия във времеви интервал ден напред. България е пълноправен член на SDAC, но все още не е оперативна страна по него. ЕСО участва в управителните комитети на всички ОПС, както и в общия комитет на пазарното обединение. Също така е активен участник в работните групи на проекта.

- *Локален проект за пазарно обединение с румънската пазарна зона*

Румъния все още е част от 4М МС, регионалното пазарно обединение (Местното обединение на Румъния, Унгария, Чехия и Словакия), а България е част от европейското пазарно обединение на пазарите ден напред SDAC. До стартирането на Междинния проект, в края на 2018 г. (пазарното обединение на границите DE-AT-PL с 4М), което ще присъедини 4М МС към Единното пазарно обединение ден напред (SDAC – Single Day Ahead Coupling), беше невъзможно стартирането на проект за обединение на пазарите на българско-румънска граница, поради техническа несъвместимост.

След стартирането на Междинния проект, стана възможно стартирането на проект за пазарно обединение, с хоризонт за въвеждане в реална работа веднага след присъединяването на 4М МС към SDAC.

Локалният проект за пазарно обединение на пазарите на българо-румънска граница, стартира в началото на 2020 г., като страните имат съгласие по отношение структурата на проекта и времевата рамка. Проектът се очаква да бъде въведен в реална работа, до края на 2020 г.

- *Проект за пазарно обединение с гръцката пазарна зона*

Р Гърция към настоящия момент няма действащ пазар ден напред, в съответствие с Европейската законодателна рамка. Отчитайки предстоящото стартиране на локален пазар в страната обявено за м. юни 2020 г., с цел максимално бързото стартиране на проект за пазарно обединение, гръцките и българските преносни и пазарни оператори, подкрепени от националните регулаторни органи, подадоха заявление за присъединяване на българската пазарна зона чрез граница BG-GR към съществуващата регионална инициатива за пазарно обединение на италианските граници (IBWT – Italian Borders Working Table). Страните са изготвили пътна карта с конкретните дейности, съпътстващи пазарното обединение на

двете страни, като се очаква пазарното обединение на българо-гръцка граница да се реализира с хоризонт - първо тримесечие на 2021 г.

▪ *Проект за пазарно обединение с пазарната зона на Северна Македония:*

След подписания меморандум през април 2018 г., за обединение на пазарите ден напред и провеждането на няколко срещи по проекта се достигна етап, на който, са необходими законодателни промени в нормативната уредба на Северна Македония, които да гарантират организация на пазара в съответствие с Регламент 2015/1222. Проектът ще може да продължи след промяна на Договора за създаването на Енергийната Общност или посредством въвеждането на временно законодателно решение, което да осигури необходимата законодателна рамка.

▪ *Проект за пазарно обединение с пазарната зона на Р Сърбия:*

През 2018 г. стартираха преговори за тристранно обединение между България-Сърбия и Хърватска. През 2019 г. страните разработиха Анализ на предпоставките и осъществимостта на проекта, който документ беше съгласуван тристранно. Дейностите по проекта продължават, като част от необходимите следващи стъпки, са свързани с законодателни промени в нормативната уредба на Р Сърбия, които да гарантират организация на пазара в съответствие с Регламент 2015/1222. Проектът ще продължи след промяна на Договора за създаването на Енергийната Общност или посредством въвеждането на временно законодателно решение, което да осигури необходимата законодателна рамка.

Пазар на допълнителни услуги в т.ч. на студен резерв

Пазарът на допълнителни услуги бе в съответствие с новата регулаторна рамка, съгласно която КЕВР фиксира размера и разходите за допълнителни услуги, както и средно-претеглената цена за студен резерв.

С решение Ц-19/01.07.2019 г. на КЕВР размерът на допълнителните услуги е 300 MW, в т.ч. 100 MW за влиянието на ВЕИ. Те се разпределят между основните доставчици съобразно техническите им възможности и производствената програма.

Съгласно Заповед №РД-16-173/27.03.2019 г. на Министъра на енергетиката размерът на студения резерв е определен на средно годишна стойност от 650 MW. За обезпечаване на този резерв ЕСО ЕАД организира търгове, на които бяха класирани и договорени предложените количества разполагаемост за студен резерв от производители, както следва:

- за периода от 01.08.2019 г. до 31.10.2019 г. – 125 MW от „ТЕЦ Бобов дол“ ЕАД, 76 от MW „ТЕЦ Марица 3“ АД, 75 MW от „Топлофикация Русе“ ЕАД (с Блок 4), 18 MW „Биовет“ АД и 281 MW от ТЕЦ „Варна“. Общо 575 MW.
- за периода от 01.11.2019 г. до 29.02.2020 г. – 164 MW от „ТЕЦ Бобов дол“ ЕАД, 80 MW от „ТЕЦ Марица 3“ АД, 83 MW от „Топлофикация Русе“ ЕАД (с Блок 4), 350 MW от ТЕЦ „Варна“, 18 MW „Биовет“ АД и 55 MW от „Марица Изток 2 ЕАД“. Общо 750 MW.
- за периода от 01.03.2020 г. до 31.07.2020 г. - 125 MW от „ТЕЦ Бобов дол“ ЕАД, 76 MW от „ТЕЦ Марица 3“ АД, 75 MW от „Топлофикация Русе“ ЕАД (с Блок 4), 18 MW от „Биовет“ АД и 281 MW от ТЕЦ „Варна“. Общо 575 MW.

В допълнение към резервите предоставени от производители и следвайки политиките на новия енергиен пакет „чиста енергия“, ЕСО провежда търгове за предоставяне на бавен третичен резерв от потребители, на които бяха класирани и договорени предложените количества разполагаемост, както следва:

- от 18:00 часа до 22:00 часа за всеки ден на периода от 01.08.2019г. до 31.10.2019 г. – 40 MW от „Мини Марица Изток“ ЕАД и 50 MW от Стомана Индъстри АД. Общо 90 MW;

- от 18:00 часа до 22:00 часа за всеки ден на периода от 01.11.2019г. до 29.02.2020 г. - 60 MW от „Мини Марица Изток“ ЕАД и 50 MW от Стомана Индъстри АД. Общо 110 MW.

Търгове за предоставяне на преносна способност по междусистемните електропроводи

Регламент № 714/2009 (ще бъде заменен от 01.01.2020 г. с Регламент 2019/943) на Европейския съюз предвижда системните оператори да прилагат пазарни подходи при управление на претоварванията по междусистемните си сечения, да публикуват разполагаемите преносни способности (капацитети) и да ги разпределят на годишна, месечна и дневна база по прозрачен и недискриминационен начин.

В допълнение към Регламент № 714/2009 са приети и в сила Регламент 2016/1719 за установяване на насоки за предварително разпределяне на преносна способност и Регламент 2015/1222 за установяване на насоки относно разпределянето на преносна способност и управлението от претоварването, като текстовете от Регламент 2015/1222 бяха въведени още през 2018 г. в правилата за разпределение на преносни способности на българо-гръцка и българо-румънска граница.

В изпълнение на Регламент 2016/1719 Единната платформа за разпределение (ЕПР) проведе дългосрочните търгове (годишни и месечни) за преносни способности за 2019 г. на всички европейски граници в рамките на ЕС съгласно хармонизираните правила за разпределение на дългосрочни права (EU HAR). За България това са границите с Румъния и Гърция.

Дневните търгове на българо-гръцка граница за 2019 г. се организират от ЈАО, а на българо-румънска граница от Transelectrica (Румъния) въз основа на подписано Споразумение за общи тръжни процедури.

В резултат на успешни преговори през 2018 г. със сръбския оператор EMS, разпределението на преносни способности на българо-сръбска граница от 1-ви януари 2019 г. се предостави на ЈАО, след като ЕСО ЕАД и EMS подписаха Формуляра за присъединяване към Споразумението за предоставяне на услуги за експлицитно разпределение (SLA EXPALL) с ЈАО и от началото на 2019 г. всички тръжни процедури на тази граница се извършват от ЈАО.

От началото на 2019 г. ЕСО ЕАД провежда тръжни процедури за разпределяне и предоставяне на преносна способност за търговски обмени по междусистемните сечения на българската БЕС с БЕС на Македония и Турция в съответствие с одобрените от КЕВР Правила за разпределение на преносни способности.

ЕСО ЕАД обработва офертите за придобиване на ФПП и администрира вторичния пазар за прехвърляне/връщане на ФПП чрез web базирана платформа.

Бяха организирани и проведени търгове, съгласно общи тръжни правила на българо-македонска граница и за 50 % от съгласуваните преносни способности на българо-турска граница. На българо-македонска граница ЕСО ЕАД провежда дневните търгове, а МЕПСО (Македония) годишните и месечните търгове.

През 2019 г. завършиха успешно преговорите със сръбския преносен оператор EMS за организиране и провеждане на търгове в рамките на деня. В следствие на това и въз основа на одобрените от КЕВР тръжни правила и от 1-ви януари 2020 г. EMS провежда имплицитни търгове за разпределение на преносни способности в рамките на деня от името на двата оператора.

За 2019 г. приходите на дружеството от дейността „търгове за преносна способност“ по оперативни данни възлизат приблизително на 83,7 млн. лв. (без ДДС), което представлява намаление с 14,8 млн. лв. спрямо 2018 г., в следствие на намалелия износ от България и повишеното предлагане на преносни способности през втората половина на 2019 г.

В края на 2019 г. всички процеси по провеждането на тържните процедури се прехвърлиха изцяло в новата система за администриране на пазара на електроенергия (виж по долу т. 3.1.).

Операторите и ЈАО следва да обезпечават публичността на информацията, свързана с провеждането на търговете и резултатите от тях.

5. ОПЕРАТИВЕН ПРЕГЛЕД НА ДЕЙНОСТТА НА ЕЕС ЕАД

Дейност по управление на електроенергийната система

Дейностите по управление на ЕЕС включват централизирано оперативное управление, контрол и координиране на режимите на ЕЕС, съвместната паралелна работа с електроенергийните системи на другите страни от континентална Европа и организира търговете за преносни способности по междусистемните електропроводи. Координирано с централно диспечерско управление (ЦДУ), в страната работят четири териториални диспечерски управления (ТДУ), които управляват ЕЕС на своята територия. Дейностите по управление на ЕЕС, съгласно възложените чрез Закона за енергетика задължения за координиране, планиране и управление работата на ЕЕС. По-подробно тези дейности се регламентират в Наредба за условията и реда, при които се осъществява дейността на операторите на електроенергийната система и на разпределителните мрежи, както и на оперативния дежурен персонал от електроенергийните обекти и електрическите уредби на потребителите; Правила за управление на електроенергийната система; Правила за търговия с електрическа енергия; Правила за условията и реда за достъп до електропреносната и електроразпределителните мрежи.

Основните задачи, които продължиха да се изпълняват през 2019 г. са:

- управление и анализ работата на ЕЕС в реално време;
- осигуряване на необходимите резерви за сигурното и надеждно функциониране на ЕЕС;
- поддържане на баланса между производство и потребление на електроенергия в страната и планираните обменни мощности с ЕЕС на съседните страни;
- централизирано денонощно регулиране на напреженията в преносната мрежа при минимални загуби на активна енергия при пренос и трансформация;
- планиране работата на ЕЕС, развитието на преносната мрежа и производствените мощности;
- оценка на сигурността и прогнозиране на ограниченията: DACF, D2CF, IDCF;
- настройки, проверки и анализ действието на релейните защити и противоаварийните автоматики в обектите от системно значение;
- определяне изискванията към регулиращите и управляващите системи на производителите от системно значение и организиране на системни изпитания;
- поддържане и изпълнение на защитен план и план за възстановяване;
- обмен на данни с другите системни оператори;
- краткосрочно прогнозиране на технологичните разходи в електропреносната мрежа и планирането им на месечна и годишна база;
- организиране на търгове за студен резерв;
- оперативен контрол на ко-генериращите мощности;
- организиране на търгове за разпределяне на преносни способности;

- осигуряване на технически условия и реализация на плановите графици за пренос на договорени количества електроенергия между участниците на пазара;
- отчитане и съгласуване на реализираните обмени с електроенергия между българската ЕЕС и ЕЕС на съседни държави;
- определяне на техническите изисквания и условия за присъединяване на ползвателите на електропреносната мрежа;
- координиране годишна ремонтна програма на мрежа 400kV и 220kV на ЕЕС на България;
- координиране ремонтната програма на междусистемните електропроводи с останалите оператори от югоизточна Европа;
- предоставяне на информация за състоянието, работата на ЕЕС и пазара на електроенергия на всички заинтересовани страни и институции;
- участие в изработването на 10-годишните планове за развитие на електропреносната мрежа на страната;
- участие в разработване на краткосрочни, средносрочни и дългосрочни анализи на адекватността в рамките на ENTSO-E.

1. Оперативно управление на ЕЕС, електрически и енергийни режими

Централизирано оперативно управление на ЕЕС, включва:

- регулиране на честотата и обменните мощности;
- регулиране на напреженията в преносната мрежа;
- оперативни превключвания за промяна конфигурацията на електрическата мрежа;
- координация на паралелната работа на ЕЕС на България с другите ЕЕС от електроенергийното обединение на ENTSO-E;
- противоаварийно управление на ЕЕС;
- възстановяване на устойчивата паралелна работа на ЕЕС след системни аварии;
- осигуряване равнопоставеност на ползвателите при достъпа им до преносната мрежа, като се спазват изискванията за качество на електрическата енергия;
- управление на пазара на балансираща енергия.

За изпълнение на посочените по-горе системни услуги, се организира предоставянето на допълнителни услуги от ползвателите на електропреносната мрежа:

- резерв за първично регулиране на честотата;
- резерв за вторично регулиране на честотата и обменните мощности;
- бърз и бавен (студен) резерв за третично регулиране.

Режимите на работа на ЕЕС на България се основават на принципите за гарантиране сигурното, безопасно и ефективно функциониране на електроенергийната система, непрекъснатостта на снабдяването на потребителите с електрическа енергия, изпълнение изискванията на ENTSO-E и правилата за управление на електроенергийната система, при минимални загуби на активна енергия при пренос и трансформация.

Ежедневно се изготвят актуални изчислителни модели за потокоразпределение, с които се прави оценка на изпълнението на критерия за сигурност N-1 и допустимостта на различни ремонтни схеми. Определят се критични аварийни режими и се препоръчват необходимите

режимни мерки, за да се предотврати разрастване на аварията. Работи се по внедряване на целия този процес в новите софтуери за потокоразпределение PSS-E и ODMS на Сименс.

Непрекъснато се контролира работата на управляващите и регулиращите системи в електрическите централи и системните автоматики в подстанциите. Периодично се организират и провеждат системни изпитания за проверка готовността на електрическите централи да предоставят допълнителни услуги и изпълнение на Защитния план и Плана за възстановяване.

Участието в регулирането на напреженията е задължение на всички производители на електрическа енергия, присъединени към преносната мрежа, в съответствие с изискванията на ПУЕЕС и техническите възможности на генериращите средства.

Участието в противоаварийното управление на ЕЕС е задължение на всички ползватели на електрическата мрежа, в съответствие с изискванията на Защитния план и Плана за възстановяване на ЕЕС.

2. Прогнозиране на електрическите товари, планиране на генериращите мощности и режима на работа на електроенергийната система

Всички планови или координационни дейности във връзка с управлението на ЕЕС се основават на прогнозите на товарите и електропотреблението за съответните цели: инвестиционно планиране с прогнозен период над пет години, помесечно годишно планиране, подневно месечно планиране, подневно седмично планиране, почасово денонощно или в рамките на деня препланиране.

ЦДУ планира средносрочно и дългосрочно развитие на производствената подсистема и на електропреносната мрежа.

Планиране работата на ЕЕС е една от най-обемистите и отговорни дейности и включва:

- годишни разполагаемости и годишните престои на производствените агрегати по критерий за максимална надеждност и равномерна месечна адекватност и програма за общата разполагаемост и окончателната ремонтна програма, договорени с производителите на електроенергия;
- контролиране състава на агрегатите в ЕЕС за следващия ден/дни на база търговските графици, необходимите допълнителни услуги, прогнозите за производство от ВЕИ и почасовия товар;
- планиране на студен резерв, резерв за първично, вторично и за третично регулиране и неговото използване;
- ежедневна оценка на очаквания режим на работа на ЕЕС, проверка изпълнението на критерия за сигурност N-1 и допустимостта на планирани ремонтни схеми;
- разполагаема пропускателна способност (NTC) по междусистемните електропроводи, във връзка с обмена на електроенергия с останалите страни от зоната на континентална Европа.

През 2019 г. бе изготвен от ЕСО и предаден на КЕВР новия "План за развитие на преносната електрическа мрежа на България за периода 2019-2028г.", който бе одобрен от КЕВР с Решение №ДПРМ/16.08.2019 г.

През ноември 2019 г., ЕСО представи на КЕВР обосновано искане за дерогация от изискванията по Член 16(8) за срок от една година, с възможност за продължаване на срока за още една - до максималния период от две години, в съответствие с Член 16(9) от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2019/943. Член 16 (8) от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2019/943, относно вътрешния пазар на електроенергия, предвижда операторите на преносни системи да не ограничават обема на междусистемния капацитет, който трябва да бъде на разположение на участниците на пазара като средство за справяне с претоварване в своята собствена

пазарна зона или като средство за управление на потоците, получени от сделки, които са вътрешни за пазарните зони. Това изискване е спазено, когато е достигнат минимален праг 70 % от преносния капацитет между търговските зони, като се спазват стандартите за безопасност за сигурна експлоатация на мрежата, включително при спазване на стандарта за сигурност при извънредни ситуации (N-1).

При присъединяване на потребители, производители и обекти на разпределителните предприятия към преносната електрическа мрежа, ЦДУ участва в определяне изискванията и начина за присъединяване и управление.

При изграждане на генериращи мощности от системно значение или при промяна в топологията на електропреносната мрежа, в ЦДУ се изследва потокоразпределението, пресмята се статичната и динамичната устойчивост при гранични режими и се определят изискванията към управляващите системи.

Размерът на допълнителната услуга "първично регулиране" се планира въз основа на задълженията, определени от подгрупата "System Frequency" при "System Operations Committee" на ENTSO-E. Те се основават на изискванията на регламент 2017/1485 и подписаното споразумение за работа в синхронната зона за регионална група Континентална Европа (Synchronous Area Framework Agreement – SAFA).

Поддържането на напреженията в електропреносната мрежа в допустимите граници гарантира сигурната и безопасна работа на ЕЕС, техническите и икономическите характеристики на електрическите съоръжения, устойчивата работа на синхронните генератори и е условие за намаляване загубите при пренос и трансформация на електрическата енергия. Регулирането на напреженията се извършва централизирано чрез "Трафик по напрежение", който се разработва, задава и контролира ежемесечно от ЦДУ.

Съществена част от планирането режима на работа на преносната електрическа мрежа, е подготовката на „Годишна ремонтна програма на мрежа 400 kV и 220 kV на ЕЕС на България“. Тя се изготвя на базата на ремонтната програма на междусистемните електропроводи, постъпилите заявки от отделните мрежови експлоатационни райони (МЕР), обобщени от дирекция „Пренос на ел. енергия“, заявките за ремонт на съоръженията в ОРУ на АЕЦ „Козлодуй“, програмата за ремонт на генериращите мощности и инвестиционната програма на ЕСО ЕАД. Получената информация се обработва и проверява чрез съответните изчислителни модели за допустимост, от гледна точка на критериите за сигурност.

Координиране ремонтната програма на междусистемните електропроводи от системните оператори от югоизточна Европа се осъществява от работна група "Annual Maintenance Schedule". Тази група изработва и съгласува ремонтната програма на междусистемните и някои основни вътрешни електропроводи за година-напред. Членове на работна група "Annual Maintenance Schedule" са представителите на системните оператори на България, Румъния, Сърбия, Черна гора, Македония, Албания, Гърция, Босна и Херцеговина, Косово, Хърватия, Унгария и Турция. Текущият координатор на групата се избира на ротационен принцип, като за 2020 г. е SCC Белград.

Оценка за очакваното максимално натоварване на ЕЕС, тесните места в преносната електрическа мрежа при нормални и ремонтни схеми и възможностите за регулиране на напреженията в допустимите граници с наличните технически средства се осъществява чрез планиране на зимен максимален режим. Той се изготвя от ЦДУ на базата на перспективен модел, включващ прогнозната баланс на генериращите мощности и сметките товари от контролните дни. Въз основа на този режим, се предлагат мероприятия за увеличаване преносната способност на електрическата мрежа и избягване на тесните места в нея.

За оценка сигурността и планиране режима на работа на преносната електрическа мрежа се изготвят изчислителни модели, като ежечасно се събира и обработва информация, както в рамките на ЦДУ, така и в рамките на ENTSO-E, съгласно изискванията на Регламент (ЕС)

2015/1222. Прогнозните модели се изпращат към SCC (Белград, Сърбия) и на сървъра на ETRANS в Laufenburg (Swissgrid - Switzerland). Извършена е голям обем работа по генериране и успешно валидиране на DACF модели (24 на ден) в UCPE-формат; успешно генериране и валидиране на DACF модел в CGMES формат и успешно тестване на платформата OPDE с DACF изчислителен модел в CGMES формат. Ежеседмично се генерира и изпраща информация за оперативните изключения в електропреносна мрежа 400kV.

CGMES (Common Grid Model Exchange Standard) е новият формат за обмен на изчислителни модели и свързана информация на ENTSO-E и е базиран на серията стандарти IEC-61970. Мигрирането към CGMES е вменено на ENTSO-E от редица нормативни документи на ЕС и засяга почти всички работни процеси на оперативното планиране и в частност генериране, трансфер, обединяване и анализ на математически изчислителни модели на електропреносната мрежа. Това пряко касае следните работни процеси: оценка на сигурността; координиране на изключенията и ремонти програми; изчисляване на нетни преносни капацитети; определяне на запаси по статични и динамична устойчивост; перспективно планиране развитието на електропреносната мрежа. Понастоящем всички тези изисквания се покриват с разработения в отдел „Електрически режими“ конвертиращ софтуер за импорт/експорт на изчислителни модели в CGMES формат към софтуерния продукт PSLF (GE Energy) за анализ и симулация работата на ЕЕС. Работи се по внедряване на софтуерните продукти Siemens-PSS®E и Siemens-PSS®ODMS за целите на обработка на изчислителни модели.

Една от основните задачи, свързани с изпълнението на изискванията, произтичащи от Регламент (ЕС) 2015/1222, за установяване на насоки относно разпределянето на преносната способност и управлението на претоварването (CACM), беше изготвянето на обща за региона на Югоизточна Европа методология за изчисление на междузонова преносна способност за пазарния интервал за ден напред и в рамките на деня, както и съпътстващите я други методики (Методика за редиспечирание и насрещна търговия, Методика за поделяне на разходите при редиспечирание и насрещна търговия и др.). След съгласуване текстовете между представителите на операторите на Румъния (TRANSELECTRICA), Гърция (IPTO) и България (ЕСО), методологията за координирано изчисляване на междузонова преносна способност беше съгласувана и приета. От трите оператора беше приет, метода за пресмятане на междузоновата преносна способност, да бъде въз основа на координираната нетна преносна способност (CNTC). Методологията беше одобрена от националните регулатори в началото на април месец 2019 г.

Важна задача, свързана с изпълнението на изискванията, произтичащи от Регламент (ЕС) 2016/1719, относно предварителното разпределяне на преносна способност (Forward Capacity Allocation - FCA), е изготвянето на обща за региона на Югоизточна Европа методология за изчисление на междузонова преносна способност за пазарните интервали месец и година напред, както и съпътстващите я други методики, и изготвянето на методика за изчисляване на разбивка на дългосрочната преносна способност. Според член 10 (1) от FCA-регламента, двете методики трябва да бъдат изготвени и изпратени за одобрение до съответните национални регулаторни органи, не по-късно от 6 месеца след одобрението на Методиката за изчисление на междузонова преносна способност за пазарния интервал за ден напред и в рамките на деня. Текстовете бяха съгласувани между представителите на операторите на Румъния (TRANSELECTRICA), Гърция (IPTO) и България (ЕСО). Методиката за изчисляване на дългосрочната преносна способност (месец и година напред), както и Методиката за изчисляване на разбивка на дългосрочната преносна способност бяха изготвени и изпратени през септември 2019 г. за одобрение от националните регулатори на трите страни, с общо писмо от името на трите оператора.

Друга важна задача, свързана с изпълнението на изискванията, произтичащи от чл. 76 и 77 на РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2017/1485 за установяване на насоки относно експлоатацията на системата за пренос на електроенергия (System Operation Guideline), е изготвянето на обща

за региона на Югоизточна Европа методика за координиране на анализа на експлоатационната сигурност. Тази методика беше изготвена в съответствие с вече готовите Методика за редиспечирание и насрещна търговия и Методика за поделяне на разходите, както се изисква от чл. 76 (1) на РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2017/1485. След съгласуването на окончателния вариант на методиката тя беше изпратена през декември 2019 г., за одобрение до националните регулатори на трите страни, с общо писмо от името на трите оператора.

3. Междусистемни обмени

ЦДУ събира графиците за междусистемен обмен (така наречените „външни графици“) на търговските участници, въз основа на които изготвя почасов график на презграничните обмени за контролната зона България и ги съгласува със системните оператори на съседните контролни зони (Румъния, Сърбия, Македония, Гърция и Турция).

ЦДУ изготвя и предоставя на координационен център Север в Brauweiler (Amprion GmbH), посредством общоевропейската Верификационна платформа (RG CE Verification Platform), съгласувани с други контролни зони и блокове графици за почасови обмени на електроенергия (внос и/или износ), контролира изпълнението на техническите условия по подписаните меморандуми и двустранни споразумения, свързани с междусистемния обмен на електроенергия.

ЦДУ отчита, контролира и съгласува физическите обмени (15 минутни интервали, почасови и месечни) на електроенергия по всички междусистемни електропроводи (на държавна граница), със съответните системни оператори. Проверява „неумишлените отклонения“ (англ. „unintentional deviations“) от планирания обмен на електроенергия за българската ЕЕС при паралелна работа към синхронната зона на континентална Европа и изчислява и проверява компенсационните графици (програми) за тяхното компенсиране.

През 2019 г. завърши процеса по преминаване от съгласуване на физическите обмени от 1 час на 15 минутни интервали по всички граници със съседните системни оператори, с което се изпълни една от стратегическите задачи на дружеството и към днешна дата ЕСО ЕАД валидира физическите обмени по всички междусистемни електропроводи с 15-минутни реални данни, така както са постъпили от средствата за измерване.

Дейностите по съгласуване на графиците за междусистемен обмен, отчитането на физическите обмени с електроенергия и изчисляването на „неумишлените отклонения“ се извършват в съответствие с новоприетото Рамково Споразумение за работа в синхронната зона за регионална група Континентална Европа (Synchronous Area Framework Agreement for RC CE), което замени действащото до 14-ти април 2019 г. ръководство за оперативна работа на ENTSO-E (ENTSO-E Operation Handbook), и Правилата за търговия с електрическа енергия.

В момента всички оператори изпращат във Верификационната платформа своите графиците за обмен между управляваните от тях контролни зони, където те се валидират автоматично и всеки оператор може да проследи процеса по валидация посредством достъп през интернет.

По данни от средствата за измерване и приведени към граница внос/износ на електроенергия за 2019 г. в българската ЕЕС са постъпили 3 044 844 MWh електроенергия от съседните ЕЕС, а са изнесени 8 855 239 MWh.

За 2019 г. нетният физически износ на електроенергия от България е в размер на 5 810 395 MWh, което е с 25,5 % по-ниска стойност спрямо нетният износ за 2018 г., когато той е бил 7 806 550 MWh.

От 1-ви юли 2019 г. отпадна облагането с достъп и пренос върху износа на електроенергия с произход България, както и задължението на търговските участници да го декларират пред ЕСО. Поради тази причина данните за декларирания търговски износ са само за първото

полугодие на тази година. Съгласуваният и деклариран търговски износ на електроенергия от България (електроенергия произведена в България и/или закупена от българския електроенергиен пазар), осъществен от търговските участници за първата половина на 2019 г. е 2 876 922 MWh, което е почти идентично със стойностите за първото полугодие на 2018 г., когато този износ е бил 2 886 902 MWh.

ЦДУ разпределя и предоставя преносна способност по междусистемните електропроводи и контролира използването на закупените права за пренос, съгласно одобрените от КЕВР Правила за разпределение на преносни способности по междусистемните сечения на България (т.4 и т.5).

ЦДУ изпълнява функциите на национална кантора за предоставяне на единен идентификационен код за ENTSO-E (EIC).

ЦДУ следи и контролира изпълнението на задълженията по Споразумението за междуоператорско компенсиране на загубите при преминаването на презгранични потоци електроенергия, генерирани от други страни (ITC – механизъм на ENTSO-E). Това споразумение, съгласно Регламент 838/2010 е задължително за всички страни членки на ЕС, като е подписано от всички системни оператори в ENTSO-E. За нуждите на този механизъм, ЦДУ изготвя и изпраща всеки месец по шест модела (snapshot) на FTP-сървър в Brauweiler (Amprion GmbH).

3.1 Нова система за администриране на пазара на електроенергия и обмен на електроенергия в рамките на деня

От 1-ви ноември 2019 г. започна оперативната работа с новата система за администриране на търговията с електрическа енергия, а от 19-ти ноември започна и обмена на данни в рамките на деня между ЕСО ЕАД, Transelectrica (Румъния) и модулите на платформата за единно пазарно свързване в рамките на деня (XBID). Всички дейности по съгласуването на междусистемните графици между операторите и валидирането на търговските графици за презграничен обмен се осъществяват посредством новата система, като файловете от XBID постъпват на всеки 15 минути, а съгласуването на обобщените графици между Transelectrica и ЕСО се на всеки час от денонощието.

На 27 ноември се проведе първия годишен търг за преносни способности, а на 10 декември първия месечен търг с новата система.

На 31 декември 2019 г. за пръв път се проведеха първите дневни търгове на българо-македонска и българо-турска граница с новата система. По този начин новата система замести напълно досега използваната система и вторичния пазар за преносни способности (прехвърляне и връщане на преносни способности) ще се провежда изцяло в новата система. Обменът на файлове между ЕСО и съседните оператори (файлове с графици и файлове с физически права за пренос (ФПП) е съгласно стандартите на ENTSO-E и се извършва от новата система.

От 1-ви януари 2020 г. EMS провежда имплицитни търгове за преносни способности на българо-сръбска граница и съгласуването на междусистемните графици се извършва за всеки час от денонощието.

4. Единна платформа за разпределение (ЕИП) и присъединяване към Съвместната тържсна кантора (ЈАО)

Въз основа на текстовете на Регламент 2016/1719 през 2017 г. европейските регулаторни органи на страните членки одобриха предложение от европейските преносни оператори за създаване на единна платформа за разпределение (ЕИП) на дългосрочни преносни права, в резултат на което тържсната кантора ЈАО бе избрана да изпълнява задачите на ЕИП. В следствие на това предложение и съгласно Регламент 2016/1719 преносните оператори на страните членки изготвиха и подписаха Споразумение за сътрудничество, с което официално се присъединиха към ЕИП. Това Споразумение влезна в сила на 1-ви октомври

2018 г. и ЕПР (JAO) проведе дългосрочните търгове (годишни и месечни) за преносни способности за 2019 г. на всички европейски граници в рамките на ЕС съгласно хармонизираните правила за разпределение на дългосрочни права (EU HAR).

С присъединяването към JAO се направи важна стъпка към единния общеевропейски електроенергиен пазар, а ЕСО ЕАД и останалите европейски оператори изпълниха условията на Регламент 2016/1719. По този начин операторите на преносни системи ще гарантират на всички търговски участници равнопоставен достъп, на едно място и в съответствие с Хармонизираните правила за разпределение (EU HAR), до дългосрочни преносни способности на всички обхванати от тази платформа европейски граници.

В края на 2019 г. завършиха успешно преговорите с JAO, ЕСО ЕАД е акционер в JAO с равен брой акции заедно с останалите европейски преносни оператори, които са акционери в JAO.

5. Релейна защита

Важно направление от работата на ЦДУ е методическото ръководство на експлоатацията на релейните защиты, изчисляването и задаването на настройки и контрола за тяхното изпълнение, анализ на действието на релейните защиты и автоматиките в електропреносната мрежа.

През 2019 г. са изчислени настройки на РЗА и издадени съответните заповеди за над 66 обекта (подстанции) в мрежа 110 kV и 7 обекта в мрежа 400 kV и 220 kV във връзка с едновременно протичащи инвестиционни дейности за модернизация и развитие на ЕЕС. За този период са издадени и 6 заповеди за ускорение на релейните защиты.

Специалистите от отдел РЗА работиха в 13 обекта от ЕЕС по настройка, конфигуриране, тестване и въвеждане в експлоатация на цифрови релейни защиты на присъединения в п/с „Троян2“, п/с „Троян1“, п/с „Царевец“, п/с „Казичене“, п/с „Златица“, п/ст „София запад“, п/ст „Столник“, п/ст „Бухово, п/ст „Варна запад“, п/ст „Мадара“, п/ст „Лом“, п/ст „Перун“ и п/ст „Елин Пелин“.

Проведоха се работни срещи за решаване на технически проблеми в областта на релейните защиты и в работната група по проект Flexitastore.

Отдел РЗА активно участва при подготовката на типови проекти, които да се използват при реконструкцията на съществуващи или при строежа на нови подстанции 110 kV/СрН.

Осъществен беше контрол и съдействие при работното проектиране на 20 обекта.

Изработени бяха вътрешните стандарти на ЕСО ЕАД за релейни защиты 110 kV.

Подготвена беше техническа документация за провеждане на открита процедура с предмет „Доставка на релейни защиты високо напрежение, локални контролери, комутатори и други устройства за интегриране към телемеханични системи“, обособена позиция № 1: „Доставка на релейни защиты високо напрежение, локални контролери, комутатори и други устройства за интегриране към телемеханични системи за 110 kV“ и обособена позиция № 2: „Доставка на релейни защиты високо напрежение 220/400 kV“.

Обработени бяха профилите на над 40 електропровода 110, 220 и 400 kV и съответно актуализирани базите данни за програмните комплекси ASUM WIN и NEPLAN. За определяне нивата на токовете на късо съединение се поддържат и актуализират базите данни и в перспектива от 10 години. Бяха предоставени необходимите данни за токове на късо съединение за целите на проектиране и оразмеряване на мълниезащитни проводници.

6. Системи за управление на ЕЕС в реално време

През първата половина на 2019 г. продължи усъвършенстването и адаптирането на въведената през 2012 г. SCADA/EMS система в ЦДУ към промените в ЕЕС и към промените в регулаторната рамка за либерализирания пазар на електроенергия. Продължи адаптирането и разширението на телекомуникационните възможности на SCADA/EMS в

ТДУ. Базите на оперативните системи за ЦДУ и ТДУ бяха разширени с всички рехабилитирани и ново въведени в експлоатация обекти, присъединени към преносната мрежа на Р. България.

В изпълнение на изискванията на Наредба ЕРД-16-301/30.06.2015г. в SCADA/EMS продължи въвеждането на телеинформация за технологичните параметри от производители с комбинирано производство и използването на специализирания софтуер за наблюдение на високоефективното производство, разработен в ЦДУ.

Също така продължи експлоатацията на общеевропейската система за обмен на информация в реално време между диспечерските пунктове – EAS (ENTSO-E wide Awareness System). Със съдействието на специалисти от отдел „ОИУС“ бяха проведени четири теста за работа със системата от диспечерите в ЦДУ.

През 2019 г. продължи провеждането на тренировъчни сесии на диспечери от ЦДУ и ТДУ на диспечерският тренажор, като всички диспечери от ЦДУ и ТДУ преминаха обучение.

През 2019 г. годината продължи въвеждането на обекти за дистанционно управление към петте опорни пункта към управляващите им системи Spectrum power 4.3 и Neuron Dispatching System. Към края на 2019 г. на дистанционно управление са 16 подстанции.

7. Телекомуникационна мрежа, телемеханика и системи за автоматизация и управление на подстанции и непрекъсваемо захранване на апаратура за АСДУ

7.1. Телекомуникации

Телекомуникационната мрежа има сложна инфраструктура, обхващаща територията на цялата страна и включва устройства с различно предназначение и функционалност.

Телекомуникационната мрежа е основната среда, осигуряваща свързаността на системите, използвани за целите на:

- оперативното управление на ЕЕС;
- релейни защиты и пренос на команди за противоаварийна автоматика;
- осигуряване на WAN свързаност между локалните мрежи на ЦДУ и ТДУ.

През 2019 г., дейностите в частта телекомуникации включваха основно:

- Беше завършено обновяване на системата ACOL, използвана за следене на целостта и качеството на оптичните влакна;
- Доставка и въвеждане в експлоатация на устройства с възможност за пренос на глас, данни и команди за ускорение на релейни защиты;
- Разширения на мрежите за оптичен пренос за комуникации на обекти с опорните пунктове;
- Бяха доставени и инсталирани системи за гласови комуникации и запис на оперативните разговори за петте опорни пункта;
- Бяха изградени всички заявени от звената в ЕСО телекомуникационни линии.

7.2. Телемеханика и системи за автоматизация на подстанции

Телемеханиката и системите за автоматизация на подстанции осигуряват наблюдаемост на обекта, приемане, обработване и предаване към диспечерския пункт в реално време на телеинформация: телеизмервания, телесигнализации, показания на електромери (телеброене), стъпала на янсенови регулатори и получаване и изпълняване на команди за телеуправление, телерегулиране и управление на стъпалата на янсеновите регулатори.

През 2019 г. беше подготвена техническа документация и проведени открити процедури с

предмет „Доставка на релейни защиты високо напрежение, локални контролери, комутатори и други устройства за интегриране към телемеханични системи“, обособена позиция № 1: „Доставка на релейни защиты високо напрежение, локални контролери, комутатори и други устройства за интегриране към телемеханични системи за 110 kV“ и обособена позиция № 2: „Доставка на релейни защиты високо напрежение 220/400 kV“. и предмет „Доставка на телемеханични системи“. Успешното им приключване и сключване на договори с доставчици гарантира изпълнението на инвестиционната програма на ЕСО-ЕАД за преоборудване на подстанции и преминаването им към управление от ОП.

През 2019 г. беше подготвена техническа документация и проведена открита процедура с предмет „Обновяване на САУП и разширението му с допълнителни релейни защиты и контролери за разширенията на ОРУ 400 kV и ОРУ 31,5 kV на п/ст „МАРИЦА ИЗТОК““. Избран е изпълнител като в процес е подписването на договор. Процедурата ще осигури изпълнение на международни ангажменти на ЕСО-ЕАД произтичащи от присъединяване към Европейски директиви (трансгранични капацитети).

През 2019 г., дейностите в частта телемеханика и системи за автоматизация на подстанции включваха основно:

- В изпълнение на задачите за изграждане системи за дистанционно управление на подстанции от опорни пунктове, беше извършена подготовка за преминаване към дистанционно управление на п/ст „Елин Пелин“, п/ст „Перун“, п/ст „Банкя“, п/ст „Бухово“, п/ст „Русалия“, п/ст „Бабово“, п/ст „Самара“, п/ст „Капитан Петко“, п/ст „Лаута“ п/ст „Филипово“, п/ст „Железник“ 110kV. Същите бяха подготвени за преминаване към управление от ОП.
- Беше доставена и монтирана телемеханична апаратура в, п/ст „Рибари“, п/ст „Пещера“, п/ст „Асеновград“, п/ст „Д. Канев“, п/ст „Айтос“, п/ст „Зора“, п/ст „Веселчане“, п/ст „Хр. Ботев“, п/ст „Пълдин“, п/ст „Траяна“, п/ст „Сливен индустрия“, , п/ст „Кърджали“, п/ст „Пълдин“, п/ст „Септемврийци“ п/ст „Острова“, п/ст „Кубрат“, п/ст „Силистра“, . Предстои към тях поетапно да се въведат реконструирания съвместно с дирекция ПЕЕ уредби от съответните подстанции. След завършване на реконструкциите в подстанциите, конфигуриране на SCADA системи на ОП и провеждане на функционални проби, същите ще преминат към управление от ОП.
- Бяха разширени САУП на в.с. „Лудогорие“, п/ст „Каварна“, в.с. „Маяк“, п/ст „Шабла“, п/ст „Созопол“, п/ст „Хелиос“ и п/ст „Пампорово“ и бяха извършени успешни тестове за управление на съоръженията в тези обекти от опорен пункт.

Завършена бе промяна конфигурации на локални контролери, РЗА и САУП от п/ст „Варна 750“, проведени бяха функционални проби. След успешното им приключване, САУП беше въведен в редовна експлоатация.

7.3. Непрекъсваемо захранване на апаратура за АСДУ

За нуждите от ел. захранване на апаратурата, изграждаща автоматизираната система за диспечерско управление (АСДУ) се осигурява непрекъсваемо захранване, с което процесът на изпращане и получаване на информацията в “реално време” между диспечерските пунктове и обектите не се прекъсва.

През 2019 г., дейностите в частта непрекъсваемо захранване на апаратура за АСДУ включваха основно:

- Беше изградено резервирано захранване в обекти, където се въвежда в действие апаратура за ТК и ТМ , а също направена модернизация на резервирано захранване 48 VDC, на мястото на стари захранващи устройства, които вече не се поддържат с резервни части от производителите им, подменени захранващи модули с нов тип в 45 обекти с апаратура на ЕСО-ЕАД, подменени акумулаторни батерии в 39 обекта;

- Беше направена модернизация на резервирано захранване 230 V AC в обекти с апаратура на ЕСО- ЕАД, като на мястото на стари захранващи устройства бяха монтирани новодоставени инверторни системи в 18 обекта с апаратура на ЕСО- ЕАД.

Дейност пренос на електрическа енергия

През 2019 г. ЕСО ЕАД продължи да извършва дейностите по експлоатация, поддръжка, разширение, реконструкция, модернизация и осигуряване на надеждното функциониране на електропреносната мрежа, включително наличието на всички необходими допълнителни услуги, поддръжане и развитие на спомагателни мрежи, ремонтни дейности и услуги в областта на енергетиката.

1. Дейности по електропроводни линии

ЕСО ЕАД обслужва електропроводни линии с обща дължина от 15 383,7 км, в това число въздушни електропроводи 400 kV – 2 571,4 км, 220 kV – 2 708,5 км и 110 kV – 10 054,5 км, 60 kV – 21.2 км и кабелни електропроводи 110 и 400 kV – 28.1 км.

1.1. Инвестиционни дейности.

Съгласно утвърдената инвестиционна програма, през 2019 г. са извършени следните дейности:

Завършена е реконструкцията на общо 113,5 км. електропроводни линии чрез възлагане, подменено е и м.з.в. с OPGW общо 55,6 км. Завършените обекти са следните:

- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Гълъбец“ – 4,9 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Панорама“ – 6,4 км.;
- Изграждане на нова ВЛ 110 kV от п/ст „Чернозем“ до п/ст „Пясъчник“ (ВЛ 110 kV „Терес“) – 14,7 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Азот-Дракон“ – 13,9 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Игнатиев“ – 5,5 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Болгар“ – 9,9 км.;
- Изграждане на нова КЛ 110 kV „Кипарис“ – 9,3 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Правец“ – 23,3 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Странджа“ – 23,6 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Славци“ и ВЛ 110 kV „Бакаджик“ – 2 км.;
- Монтаж на OPGW на ВЛ 110 kV „Радецки“ – 25,7 км.;
- Монтаж на OPGW на ВЛ 110 kV „Липа“ – 20,7 км.;
- Подмяна на м.з.в. с OPGW на ВЛ 110 kV „Рупци“ – 5 км.;
- Подмяна на м.з.в. с OPGW на ВЛ 110 kV „Турлата“ – 4,4 км.;

Обекти, чието изпълнение е планирано да завърши през 2020 г. в т.ч.:

- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Бетон“;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Тунджа“.

Подготвени са и се провеждат процедури за избор на изпълнител за реконструкция, и изместване на електропроводни линии, и монтаж на OPGW.

Продължи работата по електропроводи от общ европейски интерес:

- ВЛ 400 kV „Пловдив – МИ“ – Сключен договор за СМР;
- ВЛ 400 kV „МИ - МИ 3“ – Сключен договор за изпълнение на СМР. В процес на изпълнение;
- ВЛ 400 kV „МИ – Бургас“ – Сключен договор за изпълнение на СМР. В процес на изпълнение;
- ВЛ 400 kV „Марица Изток – Неа Санта“ – Проведена обществена поръчка за избор на изпълнител за СМР. Предстои подписване на договор;
- ВЛ 400 kV „Добруджа – Бургас“ – Сключен договор за изпълнение на СМР. В процес на изпълнение.

1.2.Ремонтни дейности

В изпълнение на ремонтната програма на ЕСО ЕАД през 2019 г. са извършени монтажни дейности свързани с ремонт и подмяна на следните съоръжения:

- Ремонти на електропроводни линии с подмяна на проводници и м.з.в. на общо 211 км. чрез възлагане и 131 км. със собствени сили. Подменени са обтяжките на 158 бр. стълбове. Възстановена е антикорозионната защита (АКЗ) на 345 бр. стълбове. Подменени са заземленията на 285 бр. стълбове. Ремонтирани са фундаментите на 113 бр. стълбове. Монтирани са 771 бр. виброгасители със собствени сили.
- Преходни обекти (чието изпълнение е планирано да завърши през 2020 г.) - 8 обекта.

1.3.Програма по профилактика и поддръжка

Дейностите по профилактика и поддръжка решават следните задачи:

- подобряване на мълниезащитата и подобряване на термичната устойчивост, чрез подмяна на съществуващите мълниезащитни въжета;
- ограничаване умората на проводниците, чрез монтаж на виброгасители;
- подобряване на изолационните характеристики, чрез подмяна на порцеланови изолаторни елементи и вериги със стъклени и полимерни такива.

Съгласно утвърдената програма за профилактика и поддръжка на ЕСО ЕАД през 2019 г. са извършени дейности по възстановяване на АКЗ на 774 бр. стълбове, монтаж на 360 бр. виброгасители и 198 бр. полимерни изолатори и дистанционери.

2. Дейности по електрически подстанции

ЕСО ЕАД обслужва 297 електрически подстанции в това число: подстанции 750/400 kV – 1 бр., подстанции 400/220/110 kV – 7 бр., подстанции 400/110 kV – 7 бр., възлова подстанция 400 kV – 1 бр., 220/110 kV – 16 бр. и 265 броя подстанции 110/Ср. Н.

2.1.Инвестиционни дейности

Съгласно утвърдената инвестиционна програма на ЕСО ЕАД, през 2019 г. са извършени следните дейности:

- Завършени обекти – 33 бр. – монтаж на съоръжения в подстанции, реконструкции ОРУ, монтаж на релейни защиты и локални контролери към система за дистанционно управление, изграждане на видеонаблюдение, периметрова охрана, СОТ и пожароизвестяване, изграждане на нови собствени нужди;
- Преходните обекти чието изпълнение е планирано да завърши през 2020 г. са 24 бр. обекти: подстанции, рехабилитация на присъединявания, реконструкция ОРУ 110 kV, монтаж на разединители и локални контролери към система за дистанционно управление на обекти;
- Обекти в процес на подготовка са 9 бр. обекта в подстанции;

- Присъединяване нови консуматори – завършени са присъединявания на 3 бр. обекти, 4 бр. преходни обекти, чието изпълнение е планирано да завърши през 2019 г.

2.2. Ремонтни дейности.

В изпълнение на ремонтната програма през 2019 г. са извършени:

- Монтажни дейности свързани с ремонт и подмяна на следните съоръжения:
  - Подмяна на прекъсвачи високо напрежение - монтирани 28 бр.;
  - Подмяна на моторни задвижвания на разединители високо напрежение - монтирани 82 бр.;
  - Подмяна на вентилни отводи високо напрежение – монтирани 20 бр.;
  - Подмяна на цифрови релейни защиты на присъединения високо напрежение - монтирани 138 бр.;
  - Ремонт на прекъсвачи тип ММО 110 kV - ремонтирани 26 бр.;
  - Подмяна на прекъсвачи средно напрежение – 245 бр.;
  - Подмяна на плавно регулируеми реактори - монтирани 4 бр.;
  - Подмяна на измервателни трансформатори средно напрежение - монтирани 654 бр.;
  - Подмяна на цифрови релейни защиты средно напрежение – монтирани 662 бр.;
  - Подмяна на активни съпротивления - монтирани 21 бр.;
  - Подмяна на акумулаторни батерии - монтирани 4 бр.;
  - Подмяна на токоизправители- монтирани 22 бр.;
  - Подмяна на автоматика за честотно разтоварване - монтирани 104 бр.

Завършени са предвидените ремонтни дейности на обекти по 33 бр. подстанции.

- Ремонт на сгради и сгради на подстанции - целта на ремонтните работи е поддържане на сградите в нормално техническо състояние и своевременно отстраняване на аварийни или пред аварийни състояния на сградите и инсталациите им. От заложените в ремонтната програма на ЕСО ЕАД за 2019 г. са завършени 87 обекта.
- Ремонт строително-конструктивна част на подстанции – целта на ремонтите е поддръжка на строителните конструкции за съоръжения в ОРУ на подстанции в нормално техническо и експлоатационно състояние. Окончателно завършените обекти са 31.

2.3. Дейности по профилактика и поддръжка

През 2019 г. всички планирани дейности по профилактика и поддръжка на електрически подстанции са изпълнени. Основните дейности са, както следва:

- Пълна профилактика на поле високо напрежение – 1 370 бр.;
- Пълна профилактика на поле средно напрежение – 3 632 бр.;
- Профилактика на трансформатори Ср. Н/НН – 284 бр.;
- Профилактика на прекъсвачи 110-400 kV – 1 084 бр.;
- Профилактика на прекъсвачи 6-35 kV – 3 101 бр.;
- Профилактика на разединители 110-400 kV – 3 172 бр.;
- Профилактика на разединители 6-35 kV – 6 483 бр.;
- Профилактика на измервателни трансформатори 110 – 400 kV – 5 589 бр.;
- Доливане на масло в съоръжения – долято масло на 1 511 бр. съоръжения;
- Извършени ремонти на ВМП и дейности в ремонтната база.

3. Силови трансформатори

3.1. Инвестиционни дейности

В изпълнение на Инвестиционна програма за 2019 г. е извършена реконструкция на силови трансформатори, доставка на шунтови реактори и са проведени обществени поръчки за доставка, транспорт, монтаж и демонтаж на силови трансформатори, в следните обекти:

- П/ст Добруджа;
- П/ст Варна север.

3.2. Ремонтна програма

В изпълнение на Ремонтната програма за 2019 г. приключи изпълнението на ремонтните дейности в:

- П/ст Русаля;
- П/ст Тръстиково;
- П/ст Шумен изток;
- П/ст Столник.

3.3. Дейности по профилактика и поддръжка

В изпълнение на Програма за поддръжка и профилактика за 2019 г. е извършена ревизия и профилактика на 91 бр. силови и автотрансформатори.

През годината е извършван текущ контрол при експлоатация на маслонапълнени съоръжения:

- ЦЛЕМ София - издадени протоколи за периода от 01.01. до 31.12.2019 г. общо 1000 бр., от които 974 бр. за МЕР и 26 бр. за външни клиенти;
- ЦЛЕМ Пловдив - издадени протоколи за периода от 01.01. до 31.12.2019 г. общо 547 бр., от които 546 бр. за МЕР и 1 бр. за външни клиенти;
- ЦЛЕМ Варна - издадени протоколи за периода от 01.01. до 31.12.2019 г. общо 545 бр., от които 518 бр. за МЕР и 27 бр. за външни клиенти;
- БРТМ Пловдив - преработено старо масло за нуждите на ЕСО ЕАД – 126,032 тона. Предадено годно масло на МЕР за подмяна и доливане 228,337 тона.

Подвижна високоволтова лаборатория Варна - издадени протоколи за периода от 01.01. до 31.12.2019 г. общо 79 бр., от които 71 бр. за МЕР и 8 бр. за външни клиенти.

4. Проектиране

Проектирането на обекти от преносната електрическа мрежа се извършва съгласно утвърдената годишна ремонтна и инвестиционна програми на ЕСО ЕАД, както и по текущо възникнала необходимост от проектни решения за обекти от преносната система.

Разработването на проектите във всичките им части и фази се извършва при стриктно спазване на действащата нормативна база – закони, наредби, правилници и стандарти (БДС, БДС EN, Eurocode).

През изминалата 2019 година са разработени работни проекти за следните обекти:

4.1. Работни проекти за Електропроводи:

- ВЛ 110 kV Поройна – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 1,6 км;
- ВЛ 110 kV Въбел – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 10 км;
- ВЛ 110 kV Лесново – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 11,2 км;
- ВЛ 110 kV Нитрат – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 6,2 км;

- ВЛ 110 kV Стамболово – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 36,4 км;
- ВЛ 110 kV Певец – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 27,8 км;
- ВЛ 110 kV Патлейна – подмяна на м.з. въже с ново тип OPGW – 15,4 км;
- Изследване на габарити на МЕР София област и предоставяне на проектни решения за възстановяването им:
- ВЛ 400 kV Чирен – Вършец – 7бр. междустълбия;
- ВЛ 400 kV Петрохан – 2бр. междустълбия;
- ВЛ 400 kV Мусала – 1бр. междустълбие;
- ВЛ 400 kV Мургаш – 1бр. междустълбие;
- ВЛ 110 kV Лакатник – Скала - 2бр. междустълбия;
- ВЛ 110 kV Пролом – Реброво - 10бр. междустълбия;
- ВЛ 110 kV Брусен - 1бр. междустълбие;
- Възстановяване на габарит на ВЛ 110kV Цвиля;
- ВЛ 220 kV Заря - изместване на стълб № 26;
- ВЛ 110 kV Лисец - Направа на геодезично заснемане на площадката около стълб № 73;
- ВЛ 110 kV Бебреш - Проектно решение за защита на стълб № 12 от високи води;
- Съвместяване на трасета на ВЛ 110 kV Варна - Каварна и ВЛ 110 kV Момчил – 4 км;
- Работен проект за реконструкция на ветрилото пред п/ст "Свилоцел" и ТЕЦ "Свищов"+ Изчисляване и конструиране конзоли на 90 градуса за стълб 30.19.D;
- Разработка на типови стълбове ЪБ30(220), НВ(220), 90D, 90В, СН.В;
- П/ст „Банкя“ – Изчисляване и конструиране на стълб ЪМ90-951 за трафогръзка 20 kV;
- ВЛ за п/ст „Обзор“ - Изчисляване и конструиране на портален стълб СЪП, изработване на част Геодезия;
- ВЛ 110 kV Сигнал – пълна реконструкция – 20 км;
- ВЛ 110 kV Бор – разпределение на стълбове – 28 км;
- Изготвяне на концепция за реконструкция на ветрилото пред ОРУ на ТЕЦ МИЗ (ВЛ 400 kV Хеброс-нов, Одрин, Сакар);
- Изготвяне на концепция за реконструкция на ВЛ 110 kV за захранване на технологичен парк „Божурище“;
- Реконструкция на „ветрилото“ на п/ст „Ихтиман“;
- Реконструкция на „ветрилото“ на п/ст „Самоков“;
- ВЛ 110 kV Алмус – геодезично заснемане – 21 км;
- ВЛ 110 kV Димитър Ганев – геодезично заснемане – 60 км;
- ВЛ 110 kV Грамада – геодезично заснемане – 13 км.

4.2. Работни проекти за Подстанции:

- П/ст Самоков 110/20 kV – Реконструкция на ОРУ 110 kV с подмяна на съоръжения
- П/ст Ихтиман 110/20 kV – Изграждане на нова п/ст 110/20 kV
- П/ст Ардино 110/20 kV – Реконструкция на ОРУ 110 kV, ЗРУ 20 kV и КЗ

- П/ст Банкя 110/20 kV – Обследване на връзките на СТ №2 страна 20 kV и шинна система в ЗРУ 20 kV
- П/ст Бов 110/20 kV – Заснемане на извършения строеж и възстановяване на проектна документация
- П/ст Бов 110/20 kV - Секционирание на шинни системи 110 kV между п/ст Бов и п/ст на НКЖИ
- П/ст Варна Запад 110/20/10 kV – Ново изводно поле 110 kV
- П/ст Варна Север 110/20 kV – Надстройка на стоманена колона за опиновка 20 kV за нови силови трансформатори 1 и 2
- П/ст Връбница 110/20/10 kV – Монтаж на УИЗЦ и АС на трафоходове страна 10 kV
- П/ст Димитър Канев – ОРУ 110 kV – Подмяна на ВО и монтаж на НТ в полета ВО
- П/ст Девня 1 110/20 kV – Идеен проект за реконструкция на ОРУ 110 kV
- П/ст Дулово 110/20 kV – Секционирание с два разединителя на ШС в ОРУ 110 kV
- П/ст Каблешково 110/20 kV – Изграждане на нова п/ст 110/20 kV
- П/ст Каварна 110/20 kV - Изграждане на две полета за ЕП 110 kV Кичево и Батово
- П/ст Кърнаре 110/20/6 kV – Изграждане на път за достъп до площадката на подстанцията
- П/ст Марек - ОРУ 110 kV – Екзекутивно геодезично заснемане
- П/ст Марек 110/20 kV – Обследване на шинна система в ЗРУ 20 kV
- П/ст Марица Изток 400/220/110 kV – Разширение и реконструкция на ОРУ 400 kV
- П/ст Обзор 110/20 kV – Изграждане на нова п/ст 110/20 kV – продължава в 2020 г.
- П/ст Пелово 110/20 kV – Изграждане на системи за видеонаблюдение, пожароизвестяване, сигнално-охранителна система и периметрова охрана
- П/ст Поморие 110/20 kV – Идеен проект за изграждане на нова п/ст 110/20 kV
- П/ст Раковски 110/20 kV - Обследване на връзките на СТ №1 и СТ №2 страна 20 kV и шинна система в ЗРУ 20 kV
- П/ст Свищов 110/20kV – Заземяване на неутралата 110 kV на тр-р ТМРУ 110/40000
- ТЕЦ Марица Изток 3 – Изграждане на първа колона и изводно поле в ОРУ 400 kV – продължава в 2020 г.
- П/ст Тръстеник 110/20 kV – Изграждане на системи за видеонаблюдение, пожароизвестяване, сигнално-охранителна система и периметрова охрана
- П/ст Чирпан 110/20 kV – Подмяна на масички и портали в ОРУ 110 kV
- П/ст Чирпан - ОРУ-110 kV – Екзекутивно геодезично заснемане
- Типови проекти – ОРУ 110 kV – Монтаж на ел. съоръжения – Първична комутация
- Типови проекти – ОРУ 110 kV – Конструкции за монтаж на ел. съоръжения 110 kV
- Типови проекти – Електромерни шкафове – Вторична комутация
- Типов проект ЕШС 110 kV – разгънати схеми – Вторична комутация
- Типов проект ЕШС 110 kV – монтажни схеми – Вторична комутация
- Типов проект ДШС 110 kV – разгънати схеми – Вторична комутация
- Типов проект ДШС 110 kV – монтажни схеми – Вторична комутация

- Типов проект ДШС 20 kV – разгънати схеми – Вторична комутация

При изпълнение на работните проекти, периодично е осъществяван авторски надзор на обекта и е оказвана необходимата техническа помощ.

5. Дейности по присъединяване

По дейности, свързани с присъединяване на обекти към електропреносната мрежа на ЕСО ЕАД, по реда на Наредба № 6 от 04.04.2014 г. за присъединяване на производители и клиенти на електрическа енергия към преносната или към разпределителните електрически мрежи, Закона за енергетиката и ЗЕВИ, са определени условията и техническите изисквания за присъединяване на обекти към електропреносната мрежа на ЕСО ЕАД, както следва:

- Извършени проучвания - 75 бр.
- Становища за присъединяване - 18 бр.
- Проекти на предварителни договори - 7 бр.
- Сключени предварителни договори - 27 бр.
- Сключени окончателни договори - 22 бр.
- 15 броя – с електроразпределителни дружества
- Сключени допълнителни споразумения - 17 бр.
- Сключени договори за изместване на електропроводи по чл. 64 от ЗУТ – 6 бр.

За отчетния период са приключени процедурите по 23 договора за присъединяване към преносната електрическа мрежа. Прехвърлени са в собственост на ЕСО ЕАД, изградени и въведени в експлоатация ДМА на обща стойност 3 662 980,40 лв. с ДДС.

По утвърден ценоразпис на ЕСО ЕАД са заплатени:

- 78 броя проучвания на условията за присъединяване към преносната електрическа мрежа на обща стойност 642 962 лв. с ДДС.
- 99 броя съгласувания на проекти и планове на външни организации/инвеститори на обща стойност 83 579,80 лв. с ДДС.

6. Дейности по техническо обслужване на база данни

Поддръжката и актуализацията на базата данни за електропроводи и подстанциите се извършва, чрез внедрените програмни продукти SAP/R3 и Географска информационна система (ГИС). През 2019 г. продължи актуализацията на техническата структура и администрирането на технически архив за обектите, собственост на ЕСО ЕАД.

7. Стандарти и типови проекти

Разработени са и са приети Правила за фирмена стандартизация на доставките и изпълнението на строително-монтажните работи и дейности в ЕСО ЕАД, и единна форма с реквизити, която трябва да съдържа всеки вътрешен стандарт или методика.

Разработена е актуализация на класификационната система на групите съоръжения, апаратура и материали използвани в ЕСО ЕАД.

Закупени са 57 бр. стандарти БДС, БДС EN, БДС EN IEC/ISO, за подготовка при изготвяне на фирмени стандарти.

Разгледани са 2 бр. Технически политики и 12 бр. фирмени стандарти от клас материали за електропроводи и подстанции, като Техническа политика „Изисквания за изграждане и въвеждане на системи за измерване на електрическа енергия“ е приета и публикувана на страницата на ЕСО.

Разгледани са 6 бр. типови проекти отнасящи се за основни схеми на подстанция 110/20 kV и са публикувани на страницата на ЕСО.

Дейност по измерване на електрическа енергия и информационни и комуникационни технологии

През 2019 г. бяха извършени следните дейности:

- Методическо ръководство при осъществяване на цялостна поддръжка на измервателните системи, в т.ч. средства за измерване, измервателни вериги, спомагателни, комуникационни и сигнализационни вериги във всички обекти от електропреносната система. Обслужват се 536 подстанции/обекта различна собственост с общо 3 519 системи за търговско и техническо измерване на електрическата енергия;
- Организационно и техническо осигуряване на извършване на задължителни метрологични проверки на търговски електромери, електромери на междусистемни електропроводи и бруто електромери, съгласно Закона за измерванията – 943 бр. (в т.ч. 931 бр. от сектори ИЕЕ и 12 бр. от служители на управлението). Служители на управлението участваха и в извършването на 26 бр. проверки на електромери на междусистемни електропроводи, собственост на съседни оператори на електропреносни мрежи в съответствие с договореностите по подписаните Operational Agreements;
- Контрол на извършването от сектори ИЕЕ при МЕР ведомствени метрологични проверки на технически средства за измерване, участващи в баланси по подстанции ВН/СрН и електропроводи - 922 бр. (в т.ч. 14 бр. извършени от служители на управлението);
- Организационно-техническо осигуряване и координиране на дейностите за извършване на подмяна на 88 бр. търговски и 199 бр. технически електромери с нови. Конфигуриране и въвеждане на новите електромери в система за дистанционен отчет ID Specto и настройка на комуникационната свързаност за съвременно осъществяване дистанционен отчет;
- При необходимост оказване на съдействие за организиране и изпълнение от сектори ИЕЕ на допуск и контрол по време на работа на други лица по измервателни трансформатори от търговски, контролни или технически системи за измерване на ел. енергия;
- Методически контрол при извършване на частична рехабилитация и осъвременяване на системите за дистанционно отчитане чрез инсталиране на съвременно IP базирано решение за комуникация с 310 бр. електромера чрез монтаж на 109 бр. модеми, рутери и GSM/GPRS модули за дистанционен отчет на електромери (в т.ч. резервиране на комуникационната свързаност за дистанционен отчет на обекти с ежечасно подаване на информация за измерена електрическа енергия към системи в ЦДУ);
- Задаване на инструкции и шаблон за извършване от сектори ИЕЕ при МЕР на 1 653 бр. параметризиране и програмиране на СИ при необходимост от промяна на измерването в точка на присъединение към електропреносната мрежа;
- През годината от сектори ИЕЕ е извършена частична рехабилитация чрез подмяна на токови/напреженови трансформатори, подмяна на измервателни вериги, опроводяване на шкафове, монтаж на сигнални устройства, защиты от пренапрежение или др.;
- Осигуряване на нови точки за дистанционно отчитане чрез инсталиране и конфигуриране на СИ и др. съпътстващи технически дейности;
- През 2019 г. в изпълнение на изискванията на приетите през м. май 2019 г. нови Правила за измерване на количеството електрическа енергия, от дирекция ИИКТ бяха изготвени указания за обхват на проверка по чл. 42, ал.5 от ПИКЕЕ и бланки за нейното отчитане, а в следствие от сектор ИЕЕ при МЕР са извършени общо 1 789 бр.

проверки и обслужване на точки на търговско измерване по реда на чл. 42, ал.5 от ПИКЕЕ;

- Заснемане /сваляне/ и анализ на векторна диаграма под товар на търговски електромери;
- Служителите на управлението осъществиха контрол и проверка на място на работата по техническото и метрологичното обслужване на средствата за измерване от сектори ИЕЕ при МЕР;
- Проверки и контрол на схемите на свързване и на техническата изправност на средствата за търговско измерване, на база извършваните анализи на записите в статичните електромери;
- Проверки от служителите на сектори ИЕЕ при МЕР за неоторизирани намеси в работата на средствата за търговско измерване, целящи неправилно или неточно измерване на електроенергия;
- Изготвяне на становища за привеждане на измервателни системи в съответствие с нормативната уредба и по повод получени искания за присъединяване на нови потребители;
- Изготвяне на становища и технически задания за изграждане на нови измервателни системи и участие при изработката на технически задания за реконструкция на съществуващи обекти;
- Изготвяне на приложения към договори за достъп/пренос с местата и средствата за търговско измерване и изчислителната схема за определяне количествата електрическа енергия от обекти на крайни клиенти и производители;
- Ежемесечен отчет от сектори ИЕЕ на място на електромери, за които няма възможност за дистанционен отчет, и последващо валидиране и ръчно въвеждане на данните в база данни от измерванията от служители на управлението;
- Участие на служителите на сектори ИЕЕ при МЕР в приемателни комисии при въвеждане на нови или рехабилитирани присъединения СрН и ВН;
- Организиране и провеждане на тръжни процедури по реда на ЗОП за доставка на основно оборудване и апаратура, свързани с измерването на електрическа енергия - електромери, комуникационни устройства за дистанционен отчет, еталонна апаратура за проверка на електромери и др.;
- От управление ИЕЕОД беше организирано и проведено обучение на служителите от сектори ИЕЕ за обслужване, работа и параметризация на различните видове електромери, използвани от ЕСО ЕАД и за работа, инсталиране и настройване на комуникационни устройства за дистанционен отчет.

6. ФИНАНСОВ ОТЧЕТ И АНАЛИЗ

Финансов отчет

Общо реализираните приходи на дружеството, за 2019 г. са в размер на 643 432 хил. лв., в това число приходи от продажби са в размер на 582 259 хил. лв., други приходи от дейността 53 879 хил. лв, признати приходи от реинтеграция в размер на 6 902 хил. лв. във връзка с настъпили благоприятните промени в очакваните кредитни загуби на финансовите инструменти (вземания) и на основание §5.5.14. от МСФО 9, печалба от продажба на нетекущи активи 121 хил. лв. и финансови приходи 271 хил. лв.

Общо отчетените разходи на дружеството са 616 346 хил. лв., в това число финансови разходи 229 хил. лв.

Финансовият резултат за 2019 г. преди данъци и друг всеобхватен доход е печалба в размер на 27 086 хил. лв. и след отчетени приходи и разходи за данъци върху дохода за годината, печалбата е намалена на 24 045 хил. лв.

Дейност управление на електроенергийната система

Приходите от дейността по управление на електроенергийната система (УЕС) са в размер на 246 381 хил. лв.

Разходите за тази дейност са 222 840 хил. лв.

Финансовият резултат от тази дейност е печалба в размер на 23 541 хил. лв.

Дейност пренос на електрическа енергия

Приходите от дейността пренос са в размер на 396 946 хил. лв.

Разходите за тази дейност са 392 906 хил. лв.,

Финансовият резултат от тази дейност е печалба в размер на 4 040 хил. лв.

Нерегулирана дейност (Почивен дом Енерго 2)

През 2017 г. ЕСО ЕАД закупи сграда (почивен дом Енерго 2), в к. к. Чайка, община Варна. Тази дейност на ЕСО ЕАД е нерегулирана и не влиза в обхвата на дейността по лицензията.

Приходи за тази дейност са в размер на 104 хил. лв.

Отчетените разходи са в размер на 599 хил. лв.

Финансовият резултат от тази дейност съответно е загуба в размер на 495 хил. лв.

Отчетен резултат от действащите за периода по утвърдените цени за достъп до и пренос през електропреносната мрежа

Отчетеният резултат от действащите в периода цени за достъп е загуба в размер на 5 022 хил. лв. формирана, както следва:

- приходи от цена достъп за крайни клиенти в размер на 33 761 хил. лв.;
- С решение Решение № Ц-19/01.07.2019 г. в сила от 01.07.2019 г., КЕВР утвърди цена достъп до електропреносната мрежа, която се заплаща от производители на електрическа енергия, с изключение на тези с динамично променяща се генерация, присъединени към електропреносната и електроразпределителните мрежи. Приходите за 2019 г. са в размер на 38 663 хил. лв.;
- приходи от цена достъп от ВЕИ в размер на 11 030 хил. лв.;
- приходи от търгове за преносна способност взети предвид при ценообразуването в размер на 20 618 хил. лв.;
- разходи за управление на електроенергийната система в размер на 79 602 хил. лв.;
- условно-постоянни разходи в размер на 29 492 хил. лв.

Отчетеният резултат от действащите в периода цени за пренос е загуба в размер на 13 684 хил. лв. формирана, както следва:

- приходи от цена пренос в размер на 320 661 хил. лв.;
- приходи от реактивна енергия в размер на 12 908 хил. лв.;
- приходи от търгове за преносна способност взети предвид при ценообразуването в размер на 22 992 хил. лв.;

- технологични разходи в преносната мрежа в размер на 116 688 хил. лв.;
- условно-постоянни разходи в размер на 253 557 хил. лв. (в т.ч. амортизации 72 903 хил. лв., ремонт, профилактика и поддръжка 29 936 хил. лв.)

Основно влияние върху финансовия резултат през януари - декември 2019 г. оказаха следните фактори:

- Ценовите и регулаторни решения на КЕВР;
- Значителният спад с (-14,32%) на количеството електрическа енергия за продажба, върху което се дължат мрежовите тарифи спрямо 2018 година;
- Намаление на произведеното количество електрическа енергия в страната с (-5,18%) както и намаление на потреблението на електрическа енергия в страната с (-1,69%) спрямо 2018 г.;
- Намаление на износа на електроенергия с произход България през месеците май и юни на 2019 г., както и обстоятелството, че от 01.07.2019 г. за изнесеното количество електрическа енергия с произход Р. България не се дължат цените достъп и пренос;
- Намаление на други приходи, в т.ч. на приходите от финансиране с привлечени средства, приходи от глоби и неустойки, финансови приходи и др., които са с непостоянен характер, и респективно водят до намаление на положителния финансов резултат от лицензионната дейност на ЕСО ЕАД;
- Значителният размер на отчетените разходи към фонд „Сигурност на електроенергийната система” 5%-на вноска от приходите за достъп и пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа;
- Промените в Закона за енергетиката, обн. в ДВ, бр. 38/08.05.2018, считано от 01 юли 2018 г., в изпълнение на които ЕСО ЕАД закупува електрическата енергия за компенсиране на технологичните разходи по пренос на организиран борсов пазар, основно на централизирания пазар за двустранни договори и пазар в рамките на деня.
- Подписаните от БЕХ ЕАД ангажменти по дело АТ.39767 (БЕХ-Енергетика) на Европейската комисия, съгласно които ЕСО ЕАД не може да закупува енергия за покриване на технологичните разходи от пазара ден напред на БНЕБ ЕАД. Ограничаването на достъпа до пазара ден напред, води до липсата на адекватно управление на портфолиото на дружеството и съответно до генериране на значителен размер допълнителни разходи свързани с невъзможността в дългосрочен план да се прави прогноза максимално близо до реалната доставка, отразяваща колебанията в товара на системата.

В заключение е важно да се отбележи, че отчетените други приходи, които покриват загубата от регулираните цени в размер на 18 706 хил. лв. и формират счетоводната печалба в размер на 27 086 хил. лв., са с променлив характер и респективно не водят до създаване на постоянна трайна тенденция при формирането на положителен финансов резултат от лицензионната дейност на ЕСО ЕАД.

Анализ на финансовите резултати

Анализът на основните финансови показатели е изготвен на базата на данните от отчета за финансовото състояние за 2019 г. и предходната отчетна година.

ПОКАЗАТЕЛИ	Отчет Януари - Декември 2018 г.	Отчет Януари - Декември 2019 г.
Показатели за рентабилност		
Коефициент на рентабилност на приходите от продажби	0,0481	0,0378
Коефициент на рентабилност на собствения капитал	0,0146	0,0113
Коефициент на рентабилност на пасивите	0,0593	0,0412
Коефициент на капитализация на активите	0,0117	0,0089
Показатели за ефективност		
Коефициент на ефективност на разходите	1,0490	1,0387
Коефициент на ефективност на приходите	0,9533	0,9627
Показатели за ликвидност		
Коефициент на обща ликвидност	3,3598	2,4594
Коефициент на бърза ликвидност	3,2379	2,2495
Коефициент на незабавна ликвидност	2,5868	1,6768
Коефициент на абсолютна ликвидност	2,5868	1,6768
Показатели за финансова автономност		
Коефициент на финансова автономност	4,0719	3,6392
Коефициент на задлъжнялост	0,2456	0,2748
Коефициент на финансиране на дълготрайните активи	1,1252	1,0723
Коефициент на финансиране на краткотрайните активи	6,2474	8,6269

Коефициентите на финансовите показатели за рентабилност в отчета за 2018 г. и 2019 г. са положителни величини и са определени на база финансовите резултати, които са съответно печалба в размер на 32 238 хил. лв. през 2018 г. и 24 045 хил. лв. в отчета на 2019 г.

Коефициентът на рентабилност на приходите от продажби показва, че на всеки 1 лев приход дружеството е реализирало печалба в размер на 0,0378 лв., спрямо реализираната печалба от 0,0481 лв. през 2018 г.

Коефициентът на рентабилност на собствения капитал показва намаление от 0,0146 към 31.12.2018 г. на 0,0113 към 31.12.2019 г., като намалението на капитала е в резултат на по-ниския финансов резултат за 2019 г., както и в следствие допълнителен дивидент в размер на 100 000 хил. лв., изплатен на основание решение с протокол № 65-2019 от 08.10.2019 г. на Съвета на директорите на БЕХ ЕАД (едноличен собственик на капитала на Дружеството към тази дата).

Коефициентът за общата ликвидност, който показва финансовата стабилност на дружеството е положителна величина и бележи намаление от 3,3598 към 31.12.2018 г. на 2,4594 в отчета към 31.12.2019 г., в резултат на намалението на краткотрайните активи, основно паричните наличности, както и начислени провизии за заведени срещу ЕСО ЕАД дела и загубени съдебни дела, касаещи минали отчетни периоди преди 01.01.2018 г.

Към 31.12.2019 г. коефициентът за абсолютна ликвидност е 1,6768 и намалява спрямо същия период на предходната година, където този коефициент е бил 2,5868, което се дължи отново на намалението на паричните средства с 36,95% спрямо предходната година в следствие допълнителен дивидент в размер на 100 000 хил. лв., изплатен на основание решение с протокол № 65-2019 от 08.10.2019 г. на Съвета на директорите на БЕХ ЕАД (едноличен собственик на капитала на Дружеството към тази дата).

Финансовата независимост на дружеството от кредитори (коэффициент за финансова автономност) е 3,6392 и намалява спрямо същия период на 2018 г., когато този коэффициент е бил 4,0719. Това се дължи от една страна на увеличението на нетекущите задължения на дружеството, а от друга на по – ниския собствен капитал в следствие на:

- загубени съдебни дела и провизии в размер на 3 642 хил. лв., касаещи минали отчетни периоди преди 01.01.2018 година.
- разходи произтичащи от счетоводна грешка от 2017 година, представляващи не начислени провизии за съдебни дела срещу ЕСО ЕАД в размер на 7 727 хил. лв.
- намаление на капитала в следствие допълнителен дивидент в размер на 100 000 хил. лв., изплатен на основание решение с протокол № 65-2019 от 08.10.2019 г. на Съвета на директорите на БЕХ ЕАД (едноличен собственик на капитала на Дружеството към тази дата).

Коефициентът на задлъжнялост на дружеството за периода е 0,2748 и бележи слабо увеличение спрямо същия период на 2018 г., когато коефициентът е 0,2456. Отчетените стойности на показателя за разглеждания период са в резултат на по-ниския собствен капитал в следствие на причините, посочени по горе.

Коефициентите за ефективността на разходите и приходите показват, че срещу 1 лв. разход дружеството получава приход от 1,04 лв., което представлява печалба от 0,04 лв. За предходния период срещу 1 лв. разход дружеството е получавало също приход от 1,05 лв. и е реализирало печалба от 0,05 лв.

Преглед на рисковете, на които е изложен ЕСО ЕАД

Политиката на Дружеството за управление на риска е развита така, че да идентифицира и анализира рисковете, с които се сблъсква Дружеството, да установява лимити за поемане на рискове и контроли, да наблюдава рисковете и съответствието с установените лимити. Тези политики подлежат на периодична проверка с цел отразяване на настъпили изменения в пазарните условия и в дейността на ЕСО ЕАД. Чрез своите стандарти и процедури за обучение и управление, Дружеството цели да развие конструктивна контролна среда, в която всички служители разбират своята роля и задължения.

Одит комитетът на ЕСО ЕАД следи как ръководството осигурява съответствие с политиките за управление на риска, и преглежда адекватността на рамката за управление на риска по отношение на рисковете, с които се сблъсква Дружеството. Одит комитетът на Дружеството използва помощта на Вътрешния одит. Вътрешният одит се занимава както с планирани, така и с изненадващи прегледи на контролите и процедурите за управление на риска, резултатите, от които се докладват на Одит комитета.

Кредитният и финансов риск за ЕСО ЕАД се състои във вероятността от реализация на финансова загуба в ситуации, при които клиент или страна по финансов инструмент не успеят да изпълнят своите договорни задължения. Кредитният риск за дружеството произтича от вземания от клиенти.

Ръководството на дружеството прилага политика за оценяване на кредитния риск, като извършва текущо наблюдение, анализ и оценка на клиентите със значителен кредитен риск. При прилагането на кредитна политика, ЕСО ЕАД анализира всеки нов клиент поотделно за кредитоспособността преди да предложи стандартните условия за плащане и доставка. Прегледът на Дружеството включва външни оценки, когато е възможно, а в някои случаи банкови референции.

По отношение на останалите търговски вземания, Дружеството не е изложено на значителен кредитен риск към нито един отделен контрагент или към група от контрагенти. Търговските вземания се състоят предимно от клиенти в националния енергиен сектор. На базата на исторически показатели, ръководството счита, че кредитната оценка на търговски вземания, които не са с изтекъл падеж, е добра. Експозицията към кредитен риск е в

резултат на индивидуалните характеристики на отделните клиенти. Въпреки това, ръководството отчита риск от неизпълнение на индустрията и страната, в която клиентите оперират, тъй като тези фактори могат да окажат влияние върху кредитния риск, особено в момента на влошаващи се икономически условия. Няма географска концентрация на кредитен риск.

Въз основа на мониторинга на кредитния риск на клиентите Дружеството начислява обезценка, съгласно МСФО 9 Финансови инструменти, съгласно МСС 37 Провизии, които представляват приблизителна оценка за възникнали загуби по отношение на търговските и други вземания, както следва:

- Обезценки за съдебните и присъдени вземания по водените съдебни дела от дружеството в размер на 188 хил. лв за съдебни и 109 хил. лв за присъдени вземания към 31.12.2019 г.;
- От начислената към 01.01.2019 г. обезценка на паричните средства в размер на 2,191 хил. лв, към 31.12. 2019 г. е отчетена реинтеграция в размер на 1,841 хил. лв в резултат на намаление на паричната експозиция поради изплатения допълнителен дивидент на БЕХ ЕАД в размер на 100 000 хил. лв. и е начислена нова обезценка в размер на 125 хил. лв;
- Провизии за предстоящи разходи по съдебни дела, водени срещу ЕСО ЕАД в размер на 1,185 хил. лв за сметка на Други резерви и 224 хил. лв за сметка на текущия финансов резултат.

Вземанията на Дружеството към 31.12.2019 г. са от клиенти свързани лица в групата на БЕХ и клиенти, извън системата на група БЕХ. Вземанията от свързани лица в групата на БЕХ са в размер на 10 287 хил. лв., а останалите текущи вземания са в размер на 59 224 хил. лв. Ръководството счита, че кредитният риск съществува и в условията на задълбочаващата се икономическа криза е твърде възможно някои от клиентите да изпаднат във временни затруднения и това да доведе до невъзможност за своевременни плащания.

За обезпечаване на вземанията си по търговските договори за трансграничен капацитет, за предоставяне на мрежовите услуги „достъп“ и „пренос“ до/през електропреносната мрежа и за балансираща енергия, дружеството получава от участниците в търговете за предоставяне на търговското право за пренос и контрагентите по договорите за балансиране, достъп и пренос обезпечения под формата на парични депозити или банкови гаранции.

Сумите останали като налични в „Корпоративна търговска банка“ АД в размер на 5 456 513,61 лв са прехвърлени в съдебни вземания на основание предявен съдебен иск по чл.63, ал.1 от Закона за банковата несъстоятелност. Тези вземания са възникнали преди датата на откриване на производството по несъстоятелност. Към 31.12.2016 г. същите са отразени като дългосрочни вземания, като стойността на вземането и неговата обезценка в размер на 1 091 261,98 лв. са отразени на отделно обособени балансови позиции. С решение на Управителен съвет с протокол №4/08.02.2017 година и Надзорен съвет с протокол №5/14.02.2017 година дата е извършена обезценка на вземането от „Корпоративна търговска банка“ АД (в несъстоятелност) на стойност 4 365 251,63 лева, за сметка на текущия финансов резултат, която първоначално е отразена във финансовия отчет за 2016 година, а в следствие е сторнирана обезценка на стойност 603 095,04 във връзка с обявена от синдиките частична сметка за разпределение на наличните суми между кредиторите на КТБ АД (н). Към 31.12.2019 г. посочените краткосрочни вземания са възстановени по банковите сметки на дружеството.

В таблицата по-долу са показани балансовите и справедливите стойности на финансовите активи и финансовите пасиви, включително нивата им в йерархията на справедливите стойности. Не е включена информация за справедливите стойности, предвид факта, че балансовата стойност е разумно приближение на справедливата стойност.

<i>В хил. лева</i>	<i>Бел.</i>	Балансова стойност			Справедлива стойност			
		Заеми и вземания	Други финансови пасиви	Обща	Ниво 1	Ниво 2	Ниво 3	Общо
31 декември 2019								
Финансови активи, които не се оценяват по справедлива стойност								
Вземания от свързани лица	34	10,287	-	10,287	-	-	-	-
Търговски вземания	20	59,224	-	59,224	-	-	-	-
Пари и парични еквиваленти	23	204,118	-	204,118	-	-	-	-
		273,629	-	273,629				
Финансови пасиви, които не се оценяват по справедлива стойност								
Задължения към свързани лица	34	-	(19,995)	(19,995)	-	-	-	-
Търговски задължения	28	-	(44,567)	(44,567)	-	-	-	-
Други задължения	29	-	(25,741)	(25,741)	-	-	-	-
			(90,303)	(90,303)				
31 декември 2018								
Финансови активи, които не се оценяват по справедлива стойност								
Вземания от свързани лица	34	7,086	-	7,086	-	-	-	-
Търговски вземания	20	73,567	-	73,567	-	-	-	-
Пари и парични еквиваленти	23	323,737	-	323,737	-	-	-	-
		404,390	-	404,390				
Финансови пасиви, които не се оценяват по справедлива стойност								
Задължения към свързани лица	34	-	(19,773)	(19,773)	-	-	-	-
Търговски задължения	28	-	(42,817)	(42,817)	-	-	-	-
Други задължения	29	-	(29,853)	(29,853)	-	-	-	-
			(92,443)	(92,443)				

На база на направените анализи ръководството счита, че балансовите стойности на финансовите активи и пасиви могат да се приемат за разумно приближение с тяхната справедлива стойност.

Ликвиден риск се състои във вероятността дружеството да не е в състояние да изпълни своите финансови задължения, когато те станат изискуеми. Политиката на дружеството е чрез планиране на паричните потоци да осигури необходимия ликвиден ресурс, за да се посрещнат настъпилите задължения при нормални или стресови условия, без да се реализират неприемливи загуби и без да се излага на риск репутацията на дружеството.

Ликвидният паричен ресурс на Дружеството се осигурява основно от предоставяне на мрежовите услуги достъп до електропреносната мрежа и пренос на електрическа енергия по регулирани цени и приходи от предоставено търговско право за пренос по междусистемните връзки със съседните мрежови оператори.

Дейността на ЕСО ЕАД е изцяло регулирана, поради което решенията на Комисията за енергийно и водно регулиране и определената от комисията ценова рамка водят до определени ликвидни рискове, изразяващи се в невъзможност за заплащане на разходи за разполагаемост за студен резерв и допълнителни услуги, разходи за електрическа енергия за покриване на технологичните разходи, свързани с пренос през електропреносната мрежа и разходи за ремонт и поддръжка на електропреносната мрежа, спрямо генерираните приходи от достъп и пренос до/през електропреносната мрежа.

Дружеството системно предприема мерки за подобряване на ликвидността си независимо от развитието на пазара на електрическа енергия и регулаторната рамка, определена от Комисията за енергийно и водно регулиране. Дружеството е в готовност при необходимост да предприеме нужните мерки за гарантиране на оперативната си ликвидност, с цел осигуряване сигурността на електропреносната система.

Неблагоприятно влияние върху финансовото състояние на ЕСО ЕАД ще окаже евентуално поредно решение на БЕХ ЕАД за изплащане на допълнителен дивидент, което би довело до ликвиден риск за дружеството, изразяващ се в отчитането на паричен дефицит и неизпълнение на стратегическите енергийни инфраструктурни проекти и респективно до невъзможност от усвояване на привлеченото финансиране съгласно условията на споразуменията с европейска финансираща институция.

През изминалата финансова 2019 г. при извършване на лицензионната си дейност в условията на регулаторната ценова рамка ЕСО ЕАД, осигури ефективно оперативно управление на електроенергийната система, поддръжане на електропреносната мрежа, както и балансиране на системата.

Пазарен риск е рискът, при който доходът на Дружеството или стойността на инвестициите му ще бъдат засегнати, при промяна на пазарни цени, валутни курсове, лихвени проценти или цени на капиталови инструменти. Целта на управлението на пазарния риск е да се управлява и контролира експозицията на пазарния риск с приемливи параметри, като се оптимизира възвращаемостта на всеки един проект.

Валутен риск за Дружеството не съществува. Налице са сделки с чужда валута, разплащането, на които се осъществява от валутната сметка в евро на дружеството. Реализираните сделки по покупко-продажби на валута не водят до увеличаване на валутния риск за ЕСО ЕАД поради фиксиран курс на еврото към българския лев от БНБ.

Ценови риск за Дружеството е свързан с дейността по лицензията за пренос на електрическа енергия и включва цените за достъп до електропреносната мрежа, цената за пренос на електрическа енергия и микса от цени за закупуване на разполагаемост за студен резерв и допълнителни услуги. Съгласно измененията в Закона за енергетиката чл. 100, ал.4 в сила от 01.07.2018 г. оператора на електропреносната мрежа има задължението да закупува електрическата енергия за компенсиране на технологичните разходи по пренос на организиран борсов пазар на електрическа енергия.

Цената за достъп и пренос се определят от Комисията за енергийно и водно регулиране по метода на ценово регулиране "Норма на възвръщаемост на капитала" (разходи плюс), който се прилага за ценови период от 01.07. на текущата година до 30.06. на следващата година. Утвърдените от комисията цени, заедно с реализираните количества електрическа енергия, пряко определят приходите от дейността.

Ценовият риск за дружеството е във връзка с действащата ценова/регулаторна рамка съгласно постановените административни актове на КЕВР, оказващи съществено влияние върху финансовото състояние на оператора.

Цените за достъп до електропреносната мрежа и пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа се образуват въз основа на утвърдените необходими годишни приходи и утвърденото прогнозно количество електрическа енергия, доставено в

електропреносната и електроразпределителните мрежи за продажба и пренос за съответния регулаторен или ценови период.

В модела на ценообразуване е предвидено определяне от страна на КЕВР на пределна стойност на разходите за студен резерв, с цел прилагане на тръжна процедура от страна на системния оператор за максимално ефективно формиране необходимия студен резерв за гарантиране сигурността на снабдяването. Това е свързано с намаляване на разходи, които се отразяват в цената за достъп до електропреносната мрежа.

Съгласно чл. 21, ал. 1, т. 8в от ЗЕ, за целите на ценообразуването КЕВР определя прогнозна пазарна цена на електрическата енергия за покриване на технологичните разходи на оператора на електропреносната мрежа и на операторите на електроразпределителните мрежи. Съгласно чл. 376, ал. 1 от НРЦЕЕ Комисията определя групови коефициенти, отразяващи отклонението между средната пазарна цена за базов товар на пазара ден напред за предходната календарна година и постигнатата средно претеглена цена на пазара ден напред за предходната календарна година. В НРЦЕЕ е определен компенсаторен механизъм в случай на установени отклонения над 5% между определената от КЕВР пазарна цена за базов товар на пазара ден напред за предходната календарна година и постигнатата средно претеглена цена от операторите на електрически мрежи.

Лихвен риск е риск от неблагоприятни промени на лихвените равнища, водещо до повишаване на лихвените разходи/понижаване на лихвените приходи. Дружеството не е осчетоводявало финансови активи или пасиви с фиксирана или плаваща лихва по справедлива стойност отчитана през печалби или загуби в отчета за доходите, както и дружеството не е страна по деривативи като хеджиращи инструменти по модела за хеджиране на справедлива стойност или като спекулативни позиции. Следователно промяната на лихвените проценти към датата на баланса не предизвиква печалби или загуби.

7. ИНВЕСТИЦИОННА ДЕЙНОСТ

Инвестиционната програма на дружеството за 2019 г. е изготвена и утвърдена с цел изпълнение на задачите на ЕСО ЕАД в следните основни направления:

- изпълнение на десетгодишния план за развитие на преносната мрежа;
- участието на дружеството в националния план за инвестиции;
- необходимост от поетапна подмяна на електротехническо оборудване, транспортни средства и специализирана механизация в незадоволително техническо състояние с изтекъл експлоатационен ресурс;
- необходимост от подмяна на физически остарели апаратура, инструменти и компютърна техника;
- необходимост от закупуване на програмно-технически средства и информационни технологии и съответните лицензи, свързани с оперативното управление на ЕЕС и електроенергийния пазар;
- дистанционно управление на подстанции.

Източници на финансиране на Инвестиционната програма на ЕСО ЕАД са:

- собствени средства получени от амортизационни отчисления за дълготрайните активи на дружеството, както и целеви средства съгласно Регламент №714/2009 на Европейския съюз;
- собствени средства, за които се очаква съфинансиране по механизма за свързване на Европа, НПИ;
- привлечени средства получени по фонд Козлодуй.

Разчетът за Инвестиционните дейности на ЕСО ЕАД за 2019 г. е базиран на Инвестиционната програма на ЕСО ЕАД за 2019 г., утвърдена с Протокол № 32/05.12.2018 година, от заседание на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД и е в размер на 128 474 хил. лв.

През 2019 г. извършените разходи за инвестиционни дейности от ЕСО ЕАД са в размер на 149 808,3 хил. лв. в това число Инвестиционната програма 141 201,9 хил. лв. и други инвестиционни дейности, свързани с рехабилитация на ЕПМ в размер на 8 606,40 лв. Изпълнението на Инвестиционната програма представлява 109,9 % от разчета.

Финансиране	Актуализиран разчет за 2019 г.	Извършени разходи към 31.12. 2019 г.	% на изпълнение
	/хил. лв./	/хил. лв./	%
Инвестиционни дейности	128 474,0	149 808,3	
Инвестиционна програма	128 474,0	141 201,9	109,9%
Финансиране със собствени средства	127 544,2	137 029,0	107,4%
Финансиране с привлечени средства	146,8	6,6	4,5%
Финансиране с такса присъединяване/инфр. обекти	783,0	4 166,3	532,1%
Други инвестиционни дейности, свързани с рехабилитация на електропреносната мрежа		8 606,4	

По значими инвестиционни обекти, по които се извършваха дейности през 2019 г. са:

Проекти със собствено финансиране:

- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Правец“ с дължина 23,3 км.;
- Реконструкция на ВЛ 110 kV „Странджа“ с дължина 23,6 км.;
- Монтаж на OPGW на ВЛ 110 kV „Радецки“ с дължина 25,7 км.;
- Монтаж на OPGW на ВЛ 110 kV „Липа“ с дължина 20,7 км.;
- п/ст Красно село - Реконструкция на ОРУ 110 kV;
- п/ст Плевен 1 - Реконструкция на ОРУ 110 kV;
- п/ст Каолиново - реконструкция ОРУ 110 kV;
- п/ст Мадара - рехабилитация на присъединения 110 kV;
- п/ст Варна север - Реконструкция на 2 бр. силови трансформатори;
- п/ст Грудово - рехабилитация на присъединения 20 kV;
- п/ст Стара Загора - рехабилитация на присъединения 110 kV;
- п/ст Пълдин - рехабилитация на присъединения 20 kV

Проекти от общ европейски интерес:

- ВЛ 400 kV „Пловдив – МИ“ – Сключен договор за изпълнение на СМР;
- ВЛ 400 kV „МИ - МИ 3“ – Сключен договор за изпълнение на СМР. В процес на изпълнение;

- ВЛ 400 kV „МИ – Бургас“ – Сключен договор за изпълнение на СМР. В процес на изпълнение;
- ВЛ 400 kV „Марица Изток – Неа Санта“ – Проведена обществена поръчка за избор на изпълнител за СМР. Предстои подписване на договор;
- ВЛ 400 kV „Добруджа – Бургас“ – Сключен договор за изпълнение на СМР. В процес на изпълнение;
- п/ст „Бургас“ 400/110kV – изграждане на нова колона за присъединяване на нова ВЛ 400 kV „Марица Изток – Бургас“. Предстои провеждане на 72-часови проби и подписване на Актове 17 и 15;
- п/ст „Варна“ 400/220/110kV – изграждане на нова колона за присъединяване на нова ВЛ 400 kV „Добруджа – Бургас“. Изпълнени доставки.

Най-голяма част от инвестиционните разходи са в двете основни направления електропроводи и подстанции.

Сравнителният анализ, спрямо предходните 2017 и 2018 години, показва увеличаване на инвестициите с близо 24 млн. лв. спрямо предходната година, като увеличението е главно в Електропроводи. Отбелязва се спад в СДУ, Транспорт и Информационни технологии. Запазва се тенденцията за увеличение на инвестициите за последните три години, както и процентът на изпълнение на програмата. През 2019 година отново се отбеляза изпълнение на програмата от 109,9%, спрямо планирания разчет.

8. РЕМОНТНА ДЕЙНОСТ

Разчетът за изпълнение на обекти от Ремонтната програма на ЕСО ЕАД за 2019 г., утвърден с Протокол № 32/05.12.2018 година, от заседание на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД е в размер на 21 300 хил. лв.

През отчетния период извършените разходи, от ЕСО ЕАД, за изпълнение на обектите от РП към 31.12.2019 г. са на стойност 21 405 хил. лв., които представляват 100,5 % от разчета. Разходите за аварийни ремонти са в размер на 406,5 хил. лв. Разходите прехвърлени от РП за придобиване на ДА по стопански начин са в размер на 7 811,3 хил. лв

Дирекция	Разчет за 2019 г.	Извършени разходи по РП към 31.12.2019 г.	Изпълнение към разчета
	/хил. лв./	/хил. лв./	%
Ремонтни дейности	21 300,0	13 593,7	
РП за 2019 г.	21 300,0	21 405,0	100,5%
Дейност Пренос	20 622,5	21 149,5	102,6%
ЦУ дейност Пренос	198,4	94,7	47,7%
Дирекция ПЕЕ	20 352,1	20 994,8	103,2%
Дирекция ИИКТ	72,0	60,0	83,4%
Дейност УЕС	418,6	251,5	60,1%
Дирекция ЦДУ	418,6	251,5	60,1%
Нерегулирана дейност	50,0	3,9	7,8%
Авариен резерв	208,8		
Капитализирани разходи по обекти от РП		- 7 811,3	

9. ПРОГРАМА ПО ПРОФИЛАКТИКА И ПОДДРЪЖКА

Разчетът за изпълнение на обекти от Програмата за профилактика и поддръжка за 2019 г. е утвърден с Протокол № 32/05.12.2018 година, от заседание на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД и е в размер на 9 900 хил. лв.

През отчетния период извършените разходи по Програмата за профилактика и поддръжка са в размер на 9 556,0 хил. лв., което представлява 96,5 % от годишния разчет.

Дирекция	Актуализиран разчет за 2019 г.	Извършени разходи по ППП към 31.12.2019 г.	Изпълнение към разчета
	/хил. лв./	/хил. лв./	%
Дейности по ППП 2019	9 900,0	8 991,7	
ППП ЗА 2019 г.	9 900,0	9 556,0	96,5%
Дирекция ПЕЕ	7 381,4	7 210,1	97,7%
Дирекция ИИКТ	929,5	1 375,9	148,0%
Дирекция ЦДУ	1 322,1	769,8	58,2%
за Централно управление	267,0	200,2	75,0%
Капитализирани разходи по обекти от ППП		-564,3	

10. ЕВРОПЕЙСКИ ФОНДОВЕ И ПРОЕКТИ

През 2019 г. основна цел на ЕСО ЕАД беше ефективното използване на възможностите за привличане на финансиране от национални, европейски и други международни програми и координация на изпълнението на проекти и дейности, подпомагащи достигане на заложените в бизнес стратегията на дружеството цели и задачи.

По поставените цели през 2019 г. е изпълнено следното:

- Представяне в рамките на работните групи към Европейската комисия на проектите с организатор ЕСО ЕАД, които да бъдат включени в четвъртия европейски списък с проекти от общ интерес (ПОИ), съгласно Регламент 347/2013 и представяне на ПОИ в други европейски инициативи, вкл. :
  - Междусистемен електропровод ВЛ 400 kV между п/ст Марица Изток и п/ст Неа Санта;
  - Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Марица Изток и п/ст Пловдив;
  - Електропровод 400 kV между п/ст Марица Изток и ОРУ на ТЕЦ Марица Изток 3;
  - Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Марица изток и п/ст Бургас;
  - Вътрешен електропровод 400 kV между п/ст Варна и п/ст Бургас.

Подготовката и защитата пред Европейската комисия на гореизброените проекти беше изпълнена в сътрудничество с операторите на преносни системи на съседните на Р България страни - на Р Румъния и на Р Гърция. През 2019 година дейностите от страна на ЕК и регионална работна група „Електроенергийни връзки Север – Юг за Източна Европа” към ЕК продължи, като съгласно индикативния график през октомври 2019 г. беше окончателно одобрен четвъртият списък с ПОИ.

- Осигурено безвъзмездно съфинансиране за изпълнение на проект от общ интерес – Нов междусистемен електропровод 400 kV между п/ст “Марица Изток”, България и п/ст “Неа Санта”, Гърция – на бълг. територия.

С решение на Европейската комисия (ЕК) от 23 януари 2019 г. дейност „Изграждане на нов междусистемен електропровод 400 kV между Марица изток, България и Неа Санта, Гърция”, на българска територия, с проектен организатор ЕСО ЕАД, е одобрена за съфинансиране от „Механизма за свързване на Европа“ на ЕС.

На 01 април 2019 г. в гр. Букурещ в рамките на среща на Европейската инициатива за енергийна свързаност в Централна и Югоизточна Европа (CESEC) е подписано споразумение за реализацията на дейността с изпълнителна агенция „Иновации и мрежи“ към ЕК.

- Възстановяване в максимален размер на средства от Националния план за инвестиции на Р България (НПИ) 2013-2020 за изпълнение на инвестиционни проекти от ЕСО ЕАД

През 2019 година от ЕСО ЕАД са завършени шест инвестиционни проекта от НПИ с обща стойност на инвестициите 35 591 278,68 лева.

За всички проекти са подготвени пълен комплект от документи и са внесени заявления за възстановяване на разходите със средства от НПИ в Министерство на енергетиката.

- Осигурено безвъзмездно съфинансиране за изпълнение на проекти по Програма Хоризонт 2020

През 2019 г. са подписани шест нови споразумения за безвъзмездна помощ за изпълнение на проекти по програма Хоризонт 2020 на ЕК.

- Осигурено безвъзмездно съфинансиране за повишаване на капацитета за сигурност на мрежите и информационните системи на Електроенергиен системен оператор ЕАД.

С решение на Европейската комисия (ЕК) от 26 април 2019 г. дейност „Повишаване на капацитета за сигурност на мрежите и информационните системи на Електроенергиен системен оператор ЕАД“ е одобрена за съфинансиране от „Механизма за свързване на Европа“ на ЕС. Споразумение за безвъзмездна помощ №INEA/CEF/ICT/A2018/1817213 за изпълнение на дейността е подписано на 19.08.2019 г. Общата цел на дейността е да подготви ЕСО ЕАД, в качеството му на оператор на съществени услуги за изпълнение на изискванията на Директива (ЕС) 2016/1148 за сигурност на мрежите и информационните системи, Закона за киберсигурност и подзаконовата нормативна база в Р България. Общата стойност на дейността е 260 340 евро, от които 75% или 195 255 евро - европейското съфинансиране.

- Програма „Инициатива за електроенергийни пазари“ (ЕМИ) в съответствие с подписан Меморандум за разбирателство № 0160/ЦУ/26.11.2018 с USEA (Енергийна асоциация на САЩ) и всички участници в инициативата, в сътрудничество с Американската агенция за международно развитие (USAID).

Американската енергийна асоциация (USEA), в сътрудничество с Американската агенция за международно развитие (USAID) организира и провежда многогодишна програма „Инициатива за електроенергийни пазари“ (ЕМИ) за засилване на интеграцията и функционирането на пазарите на електроенергия в Югоизточна Европа. В ЕМИ членуват преносни оператори и оператори на пазара на електрическа енергия от югоизточна Европа, а регулаторите от страните в региона участват като наблюдатели.

През отчетния период работната група разработи регионален модел на пазара на електрическа енергия, използвайки софтуерен продукт Antares. Моделът дава възможности за анализиране на интеграцията на пазара и влиянието ѝ върху пазарните цени на едро,

разпределението на разходите за производство и трансграничния обмен на електроенергия както за отделните страни, така и за региона като цяло. В резултат от дейността на работната група с участието на ЕСО ЕАД е изготвен доклад „Оценка на въздействието на регионалната интеграция на пазара на електроенергия в Югоизточна Европа към 2025 г.“, на база на симулации от разработения регионален пазарен модел.

През отчетния период 01.01.2019 г. – 31.12.2019 г. продължи изпълнението на подписаните споразумения за безвъзмездна помощ за подготовка и изграждане на обекти на ЕСО ЕАД.

11. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ С ЕКОЛОГИЯТА

През 2019 година ЕСО ЕАД продължи да реализира екологична политика, насочена към намаляване на последствията от въздействията върху околната среда в резултат на своята дейност. Дружеството осъществява дейността си при строго спазване на екологичните изисквания в съответствие с Българското законодателство и в съответствие с Директива 75/439/ЕЕС за изхвърлянето на отпадъчни масла в Р. България.

В изпълнение на Наредба за отработените масла и отпадъчни нефтопродукти, приета с ПМС №352/27.12.2012 г., обн. ДВ, бр. 2/08.01..2013г, в системата на ЕСО ЕАД на територията на МЕР Пловдив, в участък БРТМ функционира технологична линия за преработка на силно замърсени масла, чрез утаечно-абсорбционен метод с използване на белилна пръст за трансформаторни масла. При този вид технологична обработка се генерират опасни отпадъци, които се утилизират от специализирани фирми, регистрирани по ЗУО.

С цел минимизиране количеството на отделяните отпадъци ЕСО ЕАД инвестира значителни ресурси и достави иновационна компютризирана установка за преработка на слабо и средно замърсени трансформаторни масла. В специализирана установка за перкулативна обработка се използва гранулиран адсорбент, който подлежи на многократно възстановяване /над 300 работни цикъла/ и практически при нейното функциониране не се генерират отпадъци.

Съгласно ЗУО ДВ. бр. 53/13.07.2012 г., чл.6 ,чл.7 и чл.8, както и във връзка с чл.35 притежателите на отпадъци са длъжни да предвидят необходимите финансови средства за изпълнение на своите задължения, определени в този закон. В изпълнение на горесцитираните законови разпоредби, през 2019 год., ЕСО ЕАД е изразходвал средства за екология в размер на 195 хил. лв, от заделените 197 хил.лв. към 31.12.2018 г.. Към 31.12.2019 г. в дружеството е начислена провизия за екология за 2020 год. в размер на 139 хил. лв., реинтегрираната от 2018 год. провизия е в размер на 2 хил.лв.

12. СЪБИТИЯ СЛЕД ДАТАТА НА ОТЧЕТНИЯ ПЕРИОД

Значимите събития между датата на финансовия отчет и датата на одобрението му за публикуване са както следва :

Във връзка с депозирана на 22.03.2017 г. искова молба от „Топлофикация Русе“ ЕАД срещу ЕСО ЕАД е образувано т.д. № 1057/2017 г., ТО, VI – 14 състав по описа на СГС, с искане за осъждане на ответното дружество да заплати следните суми:

- 916 263,11 лева, представляваща остатък от неплатена цена по фактури с № 1000001608 от 31.01.2017 г. и № 1000001607 от 31.01.2017 г., ведно със законната лихва от предявяване на иска до окончателното плащане;

- 2510,31 лева – обезщетение за забавено плащане за периода 21.02.2017 г. до предявяването на иска;

- съдебно-деловодни разноски.

С решение № 424/26.02.2019 г., постановено по т.д. № 1057/2017 г., СГС осъжда ЕСО ЕАД да заплати на „Топлофикация Русе“ ЕАД следните суми:

- 916 263,11 лева – главница, на основание чл. 79, ал. 1 от ЗЗД във връзка с чл. 327, ал.1 от ТЗ – цена на продадена активна енергия за м. януари по договор за продажба на студен резерв № DDE – 009/18.07.2016 г.;

- 305,42 лева – лихва за забава върху главницата за периода 21.02.2017 г. до 22.03.2017 г.;

- 39 575,74 лева – съдебно-деловодни разноски.

С диспозитива на съдебното решение е уважен главният иск, както и претенциите за мораторна лихва и съдебни разноски. В съдебното решение липсва произнасяне по искането за законна лихва върху главницата от датата на депозиране на исковата молба - 22.03.2017 г. до датата на окончателното плащане.

По повод въззивна жалба, депозирана от страна на ЕСО ЕАД срещу решението на първоинстанционния съд, е образувано т.д. № 2581/2018 г., ТО, 13 състав по описа на Апелативен съд – София. С решение № 1440/14.06.2019 г., Апелативен съд - София потвърждава решението на първа инстанция.

Общият размер на сумите, на които ЕСО ЕАД е осъдено, е заплатен на „Топлофикация Русе“ ЕАД на 25.06.2019 г.

Доколкото с диспозитива на съдебното решение е уважен главният иск, претенциите за мораторна лихва и съдебни разноски, но не и претенцията за законната лихва върху главницата от датата на депозиране (22.03.2017 г.) на исковата молба до датата на окончателното плащане (25.06.2019 г.), то от страна на „Топлофикация Русе“ ЕАД е депозирана искова на 28.11.2019 г., с която се цели в отделно производство да се установи дължимостта на претендираната законна лихва в размер на 209 722.45 лв. На основание претенцията на „Топлофикация Русе“ ЕАД към ЕСО ЕАД, е образувано т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав по описа на Софийски градски съд.

С протокол № 4/24.01.2020 г. от заседание на Управителния съвет на ЕСО ЕАД, е взето решение за сключване на съдебна спогодба по цитираното дело при следните условия:

1. ЕСО ЕАД да заплати на „Топлофикация - Русе“ ЕАД сумата от 209 722,45 лв., претендирана главница по образуваното т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав по описа на СГС, в срок до седем работни дни, считано от датата на влизане в сила на определението на Софийски градски съд за прекратяване на производството по т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав поради постигане на спогодба;
2. „Топлофикация Русе“ ЕАД няма други претенции към ЕСО ЕАД, освен сумата по предходната точка, в това число няма претенции за други съдебно-деловодни разноски (държавна такса, адвокатско възнаграждение и др.) по образуваното т.д. № 2547/2019 г., ТО, VI – 2 състав по описа на СГС.

Решението на Управителния съвет на ЕСО ЕАД е потвърдено с решение на Надзорния съвет на ЕСО ЕАД по протокол № 4/24.01.2020 г.

На 21.02.2020 г. се проведе открито съдебно заседание, на което съдебната спогодба се одобри от съда и производството по търговското дело, се прекрати и е налично влязло в сила определение на 29.02.2020 г.

Към 31.12.2019 г. за претендираната сума от 209 722,45 лв е начислена провизия за сметка на текущия финансов резултат. След влизане в сила на определението, сумата е платена на „Топлофикация - Русе“ ЕАД на 10.03.2020 г.

Във връзка с възникналото извънредно положение в страната, ЕСО ЕАД внимателно следи ситуацията по отношение на продължаващото въздействие на появилия се COVID-19 върху дейността на дружеството.

Ръководството на ЕСО ЕАД е предприело всички необходими действия по опазване на живота и здравето на своите служители, както и прилагането на мерки за продължаването

на дейността за да се осигури непрекъснатост на оперативните процеси, съобразно регулаторните си задължения.

ЕСО ЕАД счита за релевантно да ползва като отправна точка последната финансова криза от 2008/2009г. В тази връзка е прогнозирано електропотреблението да се върне на нивата от 2008/2009 г.

Това би довело до по-малки приходи от мрежовите тарифи, но и по-нисък технологичен разход поради намалените електроенергийни потоци, вследствие ниското потребление и междусистемен обмен.

Тъй като тази криза ще обхване и региона, прогнозата за нетния износ също е намалена, отчитайки тенденцията от началото на настоящата годината (намаление за същия период на изминалата година с над 75%) и намалението с 25% през 2019г. спрямо 2018г. Реализирането на борсови цени в страната през последните дни за някои часове в размер на 1лв./МВтч, а на европейските борси дори с отрицателни цени, показва наличието на значителен излишък в предлагането при блокирането на основни икономически дейности (съответно намаление на електропотреблението), възстановяването на които ще отнеме години. Разходите по ИТС споразумението също се очаква да намалее, тъй като приносът на България като нетен износител ще намалее.

Поради приоритетното производство от ВЕИ, намаленото електропотребление в страната и нетен износ ще доведат до намаление на електропроизводството от конвенционални централи в страната, респективно увеличение на излишната разполагаемост за производство.

13. НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И РАЗВОЙНА ДЕЙНОСТ

През 2019 г. в дружеството не са извършвани дейности в областта на научно-изследователската и развойна дейност.

14. ИНФОРМАЦИЯ ПО РЕДА НА ЧЛ. 187Д И ЧЛ. 247, АЛ.2 ОТ ТЪРГОВСКИЯ ЗАКОН

• Информация по чл. 187 д от Търговския закон

През 2019 г. не са придобивани и прехвърляни собствени акции от Дружеството. Дружеството не притежава собствени акции от капитала си.

• Информация по чл. 247, ал. 2 от Търговския закон

Възнагражденията, получени общо през 2019 година от членовете на Управителния и Надзорен съвети са:

Възнаграждения на ключов ръководен персонал

<i>В хиляди лева</i>	Транзакции	Транзакции	Салда	Салда
	през периода	през периода	към края на периода	към края на периода
	2019	2018	2019	2018
Възнагражд. на УС и НС	427	390	37	34
Социални надбавки	52	50	4,5	5
Обезщетения за неизползван отпуск	7	3	12,5	7
Социални осигуровки върху възнагражденията и	36	31	2,5	2

<i>В хиляди лева</i>	Транзакции през периода	Транзакции през периода	Салда към края на периода	Салда към края на периода
	2019	2018	2019	2018
социалните надбавки на членовете на УС и НС	522	474	56,5	48

15. НАЛИЧИЕ НА КЛОНОВЕ НА ДРУЖЕСТВОТО

Дружеството няма клонова структура.

16. ОТГОВОРНОСТИ НА РЪКОВОДСТВОТО

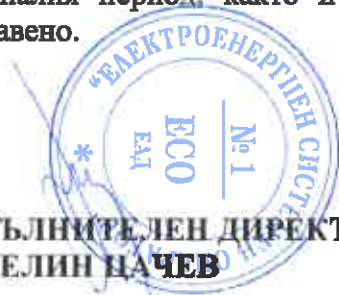
Според българското законодателство, ръководството следва да изготвя финансов отчет за всяка финансова година, който да дава вярна и честна представа за финансовото състояние на Дружеството към края на годината, финансовото му представяне и паричните му потоци. Ръководството потвърждава, че е прилагало последователно адекватни счетоводни политики при изготвянето на годишния финансов отчет към 31 декември 2019 г. и е направило разумни и предпазливи преценки, предположения и приблизителни оценки.

Ръководството също потвърждава, че се е придържало към действащите международни счетоводни стандарти, като финансовия отчет е изготвен на принципа „действащо предприятие“.

Ръководството носи отговорност за правилното водене на счетоводните регистри, за целесъобразното управление на активите и за предприемането на необходимите мерки за избягване и разкриване на евентуални злоупотреби и други нередности.

Ръководството също потвърждава, че при изготвянето на настоящия доклад за дейността е представило вярно и честно развитието и резултатите от дейността на Дружеството за изминалия период, както и неговото състояние и основните рискове, пред които е изправено.

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
АНГЕЛИН ПАЧЕВ

Нефинансова декларация по чл.48 от ЗС

за годината приключваща на

31 декември 2019 г.

Настоящата Нефинансова декларация е изготвена на основание чл. 48-50 от Закона за счетоводството и съдържа описание на политиките по отношение на дейностите ни, осъществявани в областта на екологията, социалните въпроси и тези, свързани със служителите, правата на човека, борбата против корупцията, разнообразието и равенството на половете в ръководните органи на Дружеството – брой на жени и мъже, възраст, географско разнообразие, образование, професионални качества, религия.

1. Кратко описание на бизнес модела на предприятието - цел, стратегия, организационна структура, инфраструктура, продукти, следвани политики по отношение на основните и спомагателните дейности на предприятието

Съгласно изискванията на ЗЕ, ЕСО ЕАД е собственик на активите, свързани с дейността по пренос на електрическа енергия, включително на преносната мрежа, има собствена идентичност, отделно седалище, персонал и ползва самостоятелно необходимото му оборудване и правни, счетоводни и информационни услуги. ЕСО ЕАД разполага с всички човешки, технически, физически и финансови ресурси, необходими за извършване на дейността по пренос на електрическа енергия. Дружеството има право да взема решения, независимо от вертикално интегрираното предприятие по отношение на активи, необходими за функционирането, поддръжката или развитието на преносната мрежа, както и правомощия да предлага обвързващи общото събрание решения, относно набиране на средства на капиталовия пазар чрез заем или увеличаване на капитала.

ЕСО ЕАД е носител на лицензия за пренос на електрическа енергия № Л-419-04/18.12.2013г. издадена с Решение № Р-205 от 18.12.2013г. от КЕВР на основание чл.39, ал.1, т.2 във връзка с чл.51, ал.1, т.1 и чл.52, ал.1 и ал.2 от ЗЕ за срок от 35 години;

С решение С-5/30.07.2015 година и Решение С-7/05.11.2015 г., КЕВР на основание чл. 10, пар. 1 и 2 от Директива 2009/72/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 13 юли 2009 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за отмяна на Директива 2003/54/ЕО, чл. 21, ал. 1, т. 27, чл. 81а, ал. 6 от ЗЕ, както и чл. 96, ал. 3 от Наредба № 3 от 21.03.2013 г. за лицензиране на дейностите в енергетиката, сертифицира ЕСО ЕАД като независим преносен оператор на електропреносната система на РБ и одобрява Правила за предоставяне на услуги от независимия преносен оператор на вертикално интегрираното предприятие и Програма за съответствието на ЕСО ЕАД. Нотифицирането на решението за определяне на оператора е публикувано в Официален вестник на Европейския съюз в брой С 428 от 19 декември 2015 г. Издаден е сертификат на ЕСО ЕАД за независимост на оператора на електропреносната мрежа.

1.1. Основните дейности съгласно притежаваната от ЕСО ЕАД лицензия №Л-419-04/18.12.2013 г. са:

• пренос на електрическа енергия през електропреносната мрежа

Дейността по пренос включва дейности по експлоатация, поддръжка, управление и развитие на електропреносната мрежа и осигурява непрекъснатост, надеждност и ефективност на преноса и транзитирането на електрическа енергия. Дейността по пренос на електрическа енергия е всеобщо предлагана услуга, която се управлява от електроенергийния системен оператор.

• управление на електроенергийната система (ЕЕС)

Дейностите по управление на ЕЕС включват единно оперативното управление, координиране и управление, както и контрола на режима на работа на ЕЕС; управление (диспечериране) на

преноса или транзитирането и трансформирането на електрическа енергия; поддържане на баланс между производството и потреблението на електрическа енергия; осъществяване съвместна работа на електроенергийната система с електроенергийните системи на другите страни в съответствие с международни договори; предоставяне на равнопоставен достъп на ползвателите на мрежата за пренос и транзитиране на електрическа енергия; провеждане на търгове за студен резерв и/или двустранни договори за допълнителни услуги; сключване на сделки с операторите на съседни системи за взаимно компенсирание на презграницните потоци на електрическа енергия.

- **администриране на сделки с електрическа енергия и пазара на балансираща енергия**

Дейността включва поддържане на регистри на лицата, сключили сделки на пазара на електрическа енергия; поддържане на регистри на сключените договори на лицата, участващи на пазара на електрическа енергия; приемане, подреждане в приоритетни списъци по цена и технологични критерии и активиране на предложения и заявки за покупко/продажба на балансираща енергия; прилагане на методика за изчисляване и определяне на цени на балансираща енергия за всеки период на сетълмент; контрол върху финансовата обезпеченост на сделките с балансираща енергия.

- **измерване на електрическа енергия**

Дейността включва осигуряване и монтиране за сметка на ЕСО ЕАД на средствата за търговско измерване за всяко присъединяване на клиенти и производители на електрическа енергия към мрежата; поддръжка, отчитане, контрол и подмяна на средствата за търговско измерване на електрическа енергия; създаване, поддържане и администриране на база данни за всички търговски участници, присъединени към електропреносната мрежа.

1.2. Организационна структура

С цел подобряване и оптимизиране на организацията в ЕСО ЕАД, чрез ефективно финансово управление и контрол на дейностите и процесите от 01.10.2018 г. беше утвърдена нова организационно-управленска структура на дружеството. Структурните промени са наложени от необходимостта за осъществяване на ефективен контрол и координация на финансово-икономическата дейност на ЕСО ЕАД, създаване на структура, отговаряща на лицензията на дружеството, като независим преносен оператор, предотвратяване на дублиращи се функции между отделните звена и подобряване на координацията и качеството на извършваната работа.

Организационно-управленска структура на дружеството е актуална към 31.12.2019 год., при списъчен състав на персонала към края на 2019 г. 4 111 броя.

С цел минимизиране количеството на отделяните отпадъци ЕСО ЕАД инвестира значителни ресурси и достави иновационна компютъризирана установка за преработка на слабо и средно замърсени трансформаторни масла. В специализираната установка за перкуляционна обработка се използва гранулиран адсорбент, който подлежи на многократно възстановяване /над 300 работни цикъла/ и практически при нейното функциониране не се генерират отпадъци.

Съгласно ЗУО ДВ. бр. 53/13.07.2012 г., чл.6 ,чл.7 и чл.8, както и във връзка с чл.35 притежателите на отпадъци са длъжни да предвидят необходимите финансови средства за изпълнение на своите задължения, определени в този закон. В изпълнение на горесцитираните законови разпоредби, през 2019 год., ЕСО ЕАД е изразходвал средства за екология в размер на 195 хил. лв, от заделените 197 хил.лв. към 31.12.2018 г.. Към 31.12.2019 г. в дружеството е начислена провизия за екология за 2020 год. в размер на 139 хил. лв., реинтегрираната от 2018 год. провизия е в размер на 2 хил.лв.

Също така са извършени и следните дейности:

1. Въвеждането на цялостна и ефективна система за отразяване състоянието и движението наличните отпадъци за всички площадки на ЕСО-ЕАД.
2. Въвеждане в практиката на всички формуляри по Наредба №1 на МОСВ „За реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публичните регистри“ – идентификационен документ, съгласно приложение №8 към чл.12 ал.1 от Наредба №1, годишни отчети и т.н., като екологичните изисквания се отразяват във всички договори и други дейности, третиращи отпадъците.

2.2. Дейности за намаляване на емисиите на флуорирани парникови газове SF6 /елегаз/, нарушаващи озоновия слой са следните:

1. Организация по изпълнение на изискванията на Закона за чистотата на атмосферния въздух, изискванията на Регламент (ЕО) № 1005/2009 относно веществата, които нарушават озоновия слой и Регламент (ЕС) № 517/2014 за флуорсъдържащите парникови газове, както и съпътстващите ги нормативни документи.
2. Изготвяне на годишни отчети съгласно приложенията в наредбите по прилагане на Регламент (ЕО) № 1005/2009 и Регламент (ЕС) № 517/2014.
3. Организация по изпълнение на изискванията на Наредба № 1 от 17 февруари 2017 г. за реда и начина за обучение и издаване на документи за правоспособност на лица, извършващи дейности с оборудване, съдържащо флуорсъдържащи парникови газове, както и за документирането и отчитането на емисиите на флуорсъдържащи парникови газове, издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на вътрешните работи - обн., ДВ, бр. 20 от 7 март 2017 г., в сила от 07.03.2017 г.

2.3. Дейности по модернизация или подмяна на енергетични съоръжения, съдържащи екологоопасни компоненти със съоръжения от нов тип, несъдържащи такива.

- Поетапна подмяна на маслонапълнени прекъсвачи;
- Поетапна подмяна на маслонапълнени измерителни трансформатори;
- Въвеждане в експлоатация на обектите на осветителни тела от нов тип;
- Частична подмяна на резервните акумулаторни станции за СН с не киселинни клетки;
- Модернизация на съществуващите и строителство на нови масло сборни ями по обектите, където не са предвидени до момента.

2.4. Отчетност

Изготвяне на годишни отчети до МОСВ, ИАООС, НСИ и ГДПБЗН-МВР, съгласно формите и сроковете за отчет по Наредба №1 на МОСВ „За реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публичните регистри“.

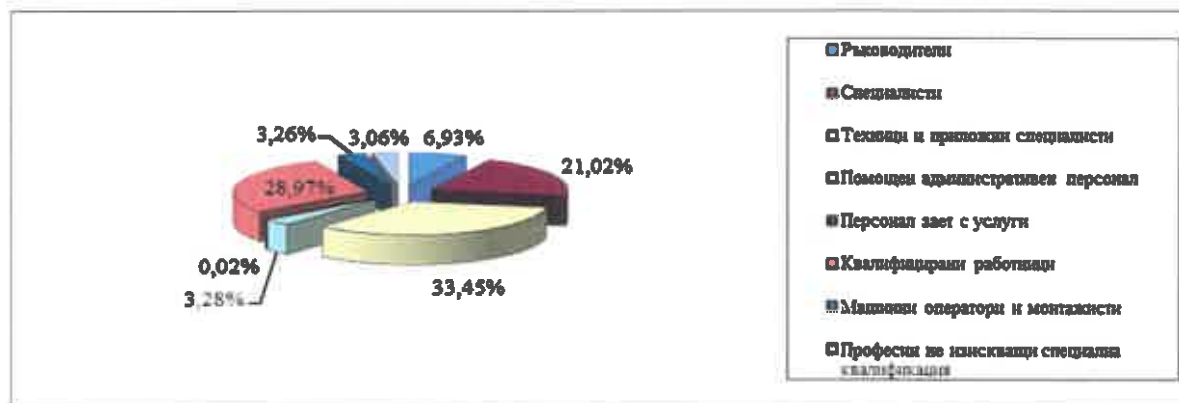
3. Описание на политиките, които предприятието е приело и следва по отношение на социалните въпроси и въпроси свързани с управлението на човешките ресурси

Управлението на човешките ресурси в „Електроенергиен системен оператор“ /ЕСО/ ЕАД включва планиране; подбор и назначаване; трудово представяне; обучение и развитие; трудово възнаграждение; трудови правоотношения; колективни трудови отношения и отношения със синдикатите; отчетност на дейността по управление на човешките ресурси. Процесите по управление на човешките ресурси имат основно значение за ефективно и качествено осъществяване на дейността на дружеството, от тях зависи постигането на стабилни финансови и икономически резултати.

3.1. Численост на служителите по области на заетост по длъжности, по образование и възрастов състав.

Разпределението на зетия персонал в ЕСО ЕАД по групи, съгласно Националния класификатор на професиите и длъжностите за 2019 г., е посочен в графиката:

Разпределение на персонала по групи съгласно НКЦД

Относителният дял на техническия персонал, ангажиран с основната дейност по експлоатация, поддръжка и надеждно функциониране на електропреносната мрежа, поддръжане и развитие на спомагателни мрежи, ремонтни дейности и услуги в областта на енергетиката, е най-висок – 62,42% /2 566 броя/, като очакванията са тази тенденция да се запази и за бъдещи периоди. Останалите групи са разпределени както следва:

- Служители с ръководни функции 285 бр.;
- Специалисти 864 бр.;
- Помощен персонал 135 бр.;

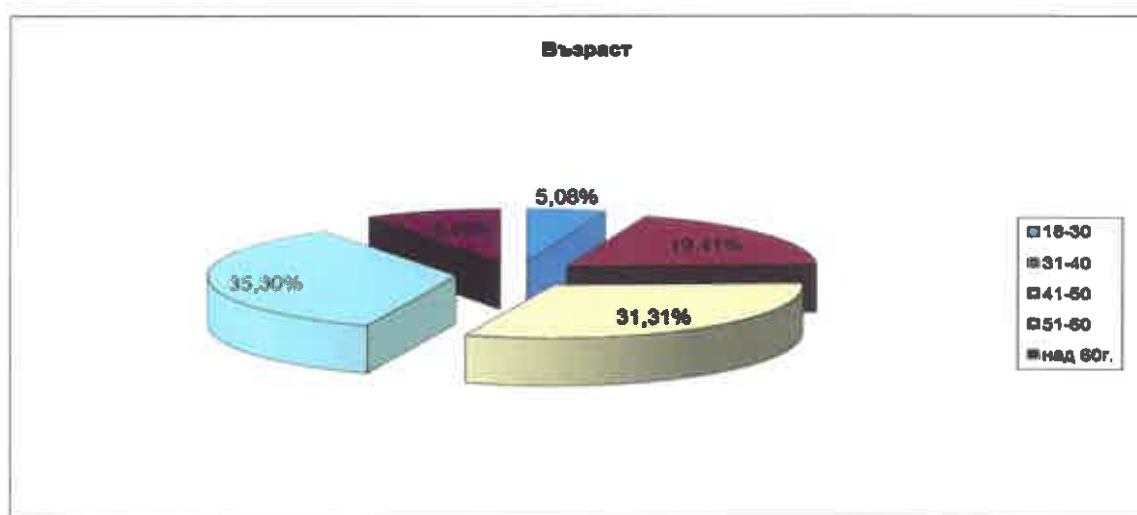
- Персонал зает с услуги 1 бр.;
- Машинни оператори 134 бр.;
- Професии не изискващи специална квалификация 126 бр.

През 2019 година се запазва най-високият относителен дял на персонала със средно образование – 51,30 % от заетите. Отчетеният факт се обяснява с изискването за средно специално или средно образование за персонала, обслужващ електрическите съоръжения в ЕСО ЕАД /ел. подстанции и ел. проводни/. Тенденцията, която се отчита по отношение на образованието на персонала е намаляване на дела на персонала със средно и средно специално образование за сметка на този с висше образование (към 31.12.2019 г. заетият персонал със средно и средно специално образование е бил 51,50% от общата численост на зетия персонал).

Персоналът с висше образование представлява 48,16% от общия персонал в ЕСО ЕАД. Неговата мотивация и ангажираност за постигане на целите на дружеството оказва положително влияние в процеса на вземане на решения. Относителният дял на персонала с висше образование, съпоставен с дела му в предходни години бележи ръст. Анализът показва, че през 2019 г. работниците и служителите с висше образование са се увеличили спрямо 2018 с 0,28 %, с 1 %, спрямо 2017 г., а спрямо 2016 г. – с 3%. Установените по-горе факти се дължат на спазването на един от основните принципи в управлението на човешките ресурси в ЕСО ЕАД, а именно подбор и назначаване на високо образовани специалисти във всички сфери на дейността на дружеството.

В България продължава и се задълбочава процесът на застаряване на населението, което се счита за един от най-острите демографски проблеми. От гледна точка на възрастта тенденцията в национален мащаб на застаряване на нацията естествено се проявява и в кадровото обезпечаване на структурите на ЕСО ЕАД. В тази връзка работниците и служителите във възрастова група 51-60 години, заемат сравнително висок относителен дял /35.30%/ в структура на персонала в ЕСО ЕАД, както е видно от графиката:

Разпределението на персонала в ЕСО ЕАД по възраст

3.2. Кадрово обезпечаване и основни приоритети за развитие на човешките ресурси.

Необходимостта от служители с опит и доказан професионализъм е безспорна, но назначаването на млади специалисти е основен приоритет. В тази връзка се предприемат редица мерки за привличане на млади специалисти.

- **Стипендиантска програма**, насочена към обучаващите се студенти в техническите университети в страната, с цел привличане на млади специалисти със стремеж за развитие и реализация в областта на електро енергетиката, които след това да приложат наученото в структурата на дружеството;
- **Стажантска програма**, програмата има за цел предоставяне на възможности за придобиване на практически опит и усъвършенстване на практическите умения на студентите от висшите училища; улесняване прехода от образователните институции към работното място и повишаване на успешната реализация на младите хора на трудовия пазар; повишаване на стимулите на студентите за участие в допълнително практическо обучение в реална работна среда.

Търсеният резултат от разгледаните по-горе програми е наемане на успешните студенти, след завършване на обучението им.

В следствие на изпълнението на програмите за 2019 г. ЕСО ЕАД е изплатило годишни стипендии за обучението на 13 стипендианта, от които на трудов договор в дружеството са постъпили 4 успешно завършили студента. С тяхното назначаване общият брой на постъпилите в дружеството млади специалисти по програмата става 11.

За съжаление ЕСО ЕАД не е в състояние да предложи на младите хора условията, предлагани от частните фирми в енергийния сектор. Личната удовлетвореност, че работят за дружество, което се ползва с добро име в обществото и с доверие сред работниците и служителите не е достатъчен фактор, за да бъде то и конкурентноспособно на пазара на труда, и да привлича млади висококвалифицирани специалисти. Необходимо е да има възможност да предложи възнаграждения и социални стимули, отговарящи на завишените изисквания за образование, квалификация и лични качества на кандидатите. През последните години политиката на дружеството, свързана с набирането на персонал е насочена основно към привличане на млади специалисти. Тази политика ще се поддържа и за бъдеще.

• **Програми за повишаване на професионалната квалификация на служителите**

Един от приоритетите на управлението на човешките ресурси в ЕСО ЕАД е повишаване на квалификацията, в съответствие с изискванията на новите техники и технологии в отрасъла. Допълнителното обучение в дружеството се осъществява под формата на различни специализирани програми – курсове за повишаване на квалификацията, организирани от Центъра за професионална квалификация /ЦПК/, семинари и външни обучения от оторизирани и доказали се в тази насока организации.

Въз основа на плана за обучение и професионална квалификация за 2019 г. в ЦПК са реализирани различни по длъжностни групи и тематика курсове с откъсване от работа за поддържане и разширяване на професионалните знания и умения на специалисти от системата на ЕСО ЕАД. През годината в центъра са преминали обучение общо 501 души, организирани в 31 курса за ел. монтьори, подстанции; ел. монтьори, подстанции – оператори; релейни защити и автоматика, вкл. цифрови релейни защити и релейни защити за присъединяване средно напрежение; поддържане и ремонт на ел. проводи високо напрежение; организационни, технически и експлоатационни проблеми на измерването на ел. енергия; обучение по техническа безопасност за работа с повдигателни съоръжения, оказване на първа долекарска медицинска помощ, самопомощ и взаимопомощ, Excel, Office 2013, SAP и др.

Ползваните програмни продукти в работата по управление на човешките ресурси през 2019 г. са своевременно актуализирани в съответствие с промените в нормативната уредба.

В ЕСО ЕАД е създадена единна информационна мрежа между отделните мрежови експлоатационни райони и Централно управление, което помага за бърз достъп до цялата база

данни за изготвяне на задълбочени анализи за състоянието на персонала. Това е предпоставка за подобряване на организацията и повишаване на ефективността на работата. Системно се усъвършенстват възможностите на информационната връзка между отделните мрежови експлоатационни райони и Централно управление, което позволява ползване на данни за заетия персонал в реално време. Това дава възможност изготвяните справки и анализи да предоставят пълна, точна и навременна информация.

3.3. Партньорство със Синдикални организации и Социална политика

3.3.1. Взаимоотношения на дружеството със Синдикални организации

Съгласно действащата нормативна база, част от дейностите в съществуващата социална програма се отнасят финансово до социално-битовото и културно обслужване /СБКО/. Съгласно Кодекса на труда СБКО е предмет на договаряне в най-широка форма- между работодателя и работещите чрез решенията на Събранието на пълномощниците на работниците и служителите. Без да противоречи на тези решения, този фонд е обект на договаряне и между социалните партньори в дружеството, чрез Колективен трудов договор /КТД/ и/или други форми на споразумения със Синдикалните организации в ЕСО ЕАД.

Партньорството между работодател и работещи чрез Събранието на пълномощниците е водеща политика в ЕСО ЕАД. Събранието на пълномощниците е форум, на който се взема решение за план-сметката по СБКО, като съдържание и проектиране начина на разходване на средствата по дейности в рамките на фонда, утвърден в Бизнес програмата на дружеството.

Друга форма на социално партньорство е колективното трудово договаряне, което се реализира между работодателя и синдикатите, страна по това договаряне, без да противоречи на Общото събрание на пълномощниците.

3.3.2. Социална политика на ЕСО ЕАД

Социалната политика на Дружеството е изцяло насочена към мотивацията и интересите на служителите и работниците.

Социалната политика включва:

- допълнително пенсионно осигуряване, за сметка на работодателя;
- грижа за здравословното състояние на работещите, осигуряване на медицинска застраховка чрез сключване на договор със застрахователно дружество за сметка на работодателя;
- изплащане на средства за поевтиняване на храната;
- изплащане на средства за рехабилитация и възстановяване;
- изплащане на средства за честване на професионалния празник- Ден на енергетика, Коледа, Великден;
- изплащане на еднократна помощ за новородено или осиновено дете на работещ;
- осигуряване на отдиш и пълноценна почивка на работниците и служителите чрез:
  - изплащане на средства за почивка на персонала;
  - достъп до почивни станции, които осигуряват отдиша и почивката им.
  - през 2019 г. успешно функционира почивен дом Енерго-2, който се стопанисва от ЕСО ЕАД.

4. Организация за превенция и противодействие с корупцията.

За гарантиране на прозрачно управление и отчетност на дейността на Дружеството и изпълнение на мерките заложи в Секторния антикорупционен план в Енергетиката, е създадена организация за превенция и противодействие с корупцията.

В дружеството са утвърдени „Вътрешни правила, относно приемане, обработване на сигнали за корупционни прояви, злоупотреби със служебно положение и конфликт на интереси в ЕСО ЕАД и защита на лицата подаващи сигнали за корупция“.

В утвърдените правила са предприети следните мерки:

- Като част от мерките в "правилата", във всички филиали на ЕСО ЕАД са поставени пощенски кутии за подаване на сигнали/жалби от граждани, служители и юридически лица.
- Със заповед на Изпълнителния Директор се определят комисии по филиали, които отварят пощенските кутии съгласно "правилата".
- Когато някой от служителите по предходната точка отсъства за повече от 5 /пет/ дни, в периода на отварянето, той се замества от съответния резервен член, посочен в заповедта.
- Пощенските кутии по филиали се отварят в присъствието на членовете на комисиите до 5-то число на всеки месец.
- Ключът за пощенската кутия се съхранява от председателите на комисиите в запечатан плик, подписан от членовете на комисиите.
- Комисиите съставят протокол.
- Сигналите и изготвения протокол се предават на нарочно определения за целта служител от ЦУ, съгласно заповедта до 10-то число на всеки месец. Получените протоколи се съхраняват в нарочен регистър в ЦУ на ЕСО.
- При наличие на сигнал в тези кутии се създава комисия за разглеждането им съгласно заповед на Изпълнителният директор.
- Членовете на комисиите подписват декларация за конфиденциалност, че ще запазят в тайна фактите и обстоятелствата, станали им известни при отварянето на пощенските кутии.

Контролът по изпълнението на тази дейност се осъществява от служител съгласно утвърдените „правила“ или определен със заповед на изпълнителния директор служител.

За 2019 г. няма подаден, нито един сигнал в обявените места за корупционни прояви, злоупотреби със служебно положение и конфликт на интереси в ЕСО ЕАД.

АНГЕЛИН ЦАЧЕВ
ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР

